

**Vlaamse
overheid**

DEPARTEMENT
ECONOMIE
WETENSCHAP &
INNOVATIE

Evaluatie van VABB-SHW, BOF en OJO

Plan van aanpak

Departement Economie, Wetenschap en Innovatie

Afdeling Strategie en Coördinatie

Afdeling Onderzoek

Afdeling Ondernemen en Innoveren

14.06.2017

Inhoud

Inhoud	2
Managementsamenvatting	5
1. Opbouw van het plan van aanpak	8
2. Inleiding	8
2.1 Onderzoeksbeleid aan de Vlaamse universiteiten.....	8
2.2 Evaluaties van VABB-SHW, BOF en OJO.....	10
2.3 Generieke beleidscontext betreffende VABB-SHW, BOF en OJO.....	10
I. Plan van aanpak voor de evaluatie van VABB-SHW	13
1. Inleiding	13
2. Aanleiding voor de evaluatie	13
3. Beleidscontext	14
3.1 Aanleiding voor het initiatief	14
3.2 Evolutie in de beleidscontext (sinds de oprichting/goedkeuring van het initiatief)	16
4. Doelstellingen van de evaluatie en beoogde resultaten	17
4.1 Doelstellingen van de evaluatie	17
4.2 Beoogde resultaten/Elementen van de evaluatie van het VABB-SHW.....	18
5. Krijtlijnen en draagwijdte van de evaluatie	18
6. Evaluatievragen	19
7. Onderdelen van de evaluatie en methodologie.....	20
7.1 Internationaal panel van experts	20
7.2 Onderdelen evaluatie en methodologie.....	21
II. Plan van aanpak voor de evaluatie van de Bijzondere Onderzoeksfondsen (BOF).....	24
1. Inleiding	24
2. Aanleiding voor de evaluatie	26
3. Beleidscontext	27
3.1 Aanleiding voor het initiatief	27
3.2 Evolutie in de beleidscontext (sinds de oprichting/goedkeuring van het initiatief)	29
4. Doelstellingen van de evaluatie en beoogde resultaten	33
4.1 Doelstellingen van de evaluatie	33

4.2	Beoogde resultaten/Elementen van de evaluatie van het BOF	34
5.	Krijtlijnen en draagwijdte van de evaluatie	35
6.	Evaluatieluiken.....	35
6.1	Evaluatie van het onderzoeksbeleid van de universiteiten in het algemeen en met betrekking tot het BOF in het bijzonder.....	36
6.2	Evaluatie van de rol en positie van het BOF.....	38
6.3	Evaluatie van de regelgeving en van de BOF-sleutel	40
6.4	Analyse en beoordeling van (de ontwerpen van) strategische beleidsplannen 2018- 2022 van de universiteiten.....	40
7.	Onderdelen van de evaluatie en methodologie.....	41
7.1	Evaluatiepanel	41
7.2	Onderdelen van de evaluatie en methodologie	42
III.	Plan van aanpak voor de evaluatie van de Omkadering voor Jonge Onderzoekers (OJO).....	45
1.	Inleiding	45
2.	Aanleiding voor de evaluatie	47
3.	Beleidscontext	47
3.1	Aanleiding voor het initiatief	47
3.2	Evolutie in de beleidscontext (sinds de oprichting/goedkeuring van het initiatief) 49	
4.	Doelstellingen van de evaluatie en beoogde resultaten	49
4.1	Doelstellingen van de evaluatie	49
4.2	Beoogde resultaten/Elementen van de evaluatie van OJO.....	50
5.	Krijtlijnen en draagwijdte van de evaluatie	50
6.	Evaluatieluiken.....	51
6.1	Evaluatie van het beleid van de universiteiten betreffende de omkadering van jonge onderzoekers.....	51
6.2	Evaluatie van de rol en de positie van OJO in een ruimere context	52
6.3	Evaluatie van de regelgeving betreffende OJO.....	53
6.4	Analyse en beoordeling van de (ontwerpen van) toekomstplannen 2018-2022 van de universiteiten betreffende OJO	53
7.	Onderdelen van de evaluatie en methodologie.....	55
IV.	Evaluatieproces.....	57
1.	Methodologieën en procedure	57
1.1	Opstellen zelfevaluaties	57
1.2	Methodologieën	57

1.3	Procedure	58
1.4	Verwachte rapportering.....	59
2.	Informeren van en communiceren met het voorwerp van de evaluatie en alle (betrokken) stakeholders (betreffende de uit te voeren evaluatie).....	60
3.	Uitvoering en procedureel verloop van de evaluatie.....	60
4.	Gebruik en verspreiding van de resultaten van de evaluatie.....	61
5.	Afspraken gemaakt met de vertegenwoordigers van de voorwerpen van evaluatie na overleg	61
5.1	Overleg met vertegenwoordigers van VABB-SHW op 27 april 2017	61
5.2	Overleg met de onderzoekscoördinatoren op 19 april 2017	62
5.3	Overleg met vertegenwoordigers van de doctoral schools op 21 februari 2017 en op 13 juni 2017.....	64
	Bijlage 1	66
	Bijlage 2	70
	Bijlage 3	76

Managementsamenvatting

Het Vlaams Academisch Bibliografisch Bestand-Sociale en Humane Wetenschappen (VABB-SHW) wordt gevat door artikel 60 van het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid¹ (hierna het W&I-decreet genoemd). Conform dit artikel worden in het VABB-SHW bibliografische gegevens opgenomen van wetenschappelijke publicaties in het domein van de Sociale en Humane Wetenschappen, afkomstig van onderzoekers die verbonden zijn aan een universiteit in de Vlaamse Gemeenschap en die niet verwerkt zijn voor de Web of Science (WoS). Verder stelt het W&I-decreet dat het VABB-SHW wordt ontwikkeld door vertegenwoordigers van de wetenschapsdisciplines Sociale en Humane Wetenschappen, op een wijze die bepaald wordt door de Vlaamse Regering en verder dat het VABB-SHW beheerd wordt door het Expertisecentrum Onderzoek en Ontwikkelingsmonitoring (ECOOM). In hetzelfde artikel van het W&I-decreet wordt gesteld dat de Vlaamse Regering met betrekking tot de architectuur, de inhoudelijke opbouw en het beheer van VABB-SHW een systeem van externe kwaliteitszorg instelt, dat inhoudt dat de kwaliteit en de graad van wetenschappelijkheid van het VABB-SHW-stelsel periodiek, volgens een door de Vlaamse Regering te bepalen tijdschema, worden getoetst door een panel van onderzoekers die niet in België werkzaam zijn.

Daarnaast verschaft het W&I-decreet in artikel 63/1 ook de decretale basis voor (de inrichting van) de Bijzondere Onderzoeksfondsen bij de Vlaamse universiteiten, waarbij gesteld wordt dat een BOF een intern bestemmingsfonds is van de universiteit, waarvan de middelen bestemd zijn voor de bevordering van het fundamentele wetenschappelijke onderzoek in die universiteit. Verder stelt het W&I-decreet in artikel 63/2 dat een BOF wordt beheerd op een wijze voorgeschreven door een reglement vastgesteld door het universiteitsbestuur dat minstens voorziet in de instelling van een onderzoeksraad die het universiteitsbestuur van advies dient over de besteding van de middelen voor het BOF. De verdeling van de overheidsmiddelen over de Bijzondere Onderzoeksfondsen gebeurt op basis van een door de Vlaamse Regering bepaalde verdeelsleutel. Een deel van de parameters waarop de verdeelsleutel is gebaseerd, is vastgelegd in het W&I-decreet.

Verder biedt het W&I-decreet (cf. art. 63/3) ook de rechtsgrond voor de overheidsbijdrage (per universiteit) bestemd voor de toekenning van lange-termijnprogramma-financiering aan een beperkt aantal uitmuntende leden van het ZAP, Methusalem-financiering genoemd. De verdeling van die middelen gebeurt op basis van de verdeelsleutel die voor de verdeling van de overheidsmiddelen over de Bijzondere Onderzoeksfondsen wordt gehanteerd.

¹ Gewijzigd bij het decreet van 21 december 2012 betreffende diverse bepalingen met betrekking tot de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid en bij het decreet van 25 april 2014 tot wijziging van diverse bepalingen van het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid en tot opheffing van diverse andere bepalingen.

Het W&I-decreet stelt verder in artikel 63/4 dat de Vlaamse overheid jaarlijks subsidies verleent aan de universiteiten die partner zijn bij een associatie voor de omkadering van jonge onderzoekers en dat de Vlaamse Regering specifieke regels ter zake bepaalt.

Het Besluit van de Vlaamse Regering (BVR) van 21 december 2012 betreffende de financiering van de Bijzondere Onderzoeksfondsen aan de universiteiten van de Vlaamse Gemeenschap (hierna het BOF-besluit genoemd) legt (een aantal van) de regels vast die hoger worden vermeld en die betrekking hebben op VABB-SHW, op de Bijzondere Onderzoeksfondsen en op de Methusalemfinanciering, maar ook op de regelingen betreffende tenure track.

De regelingen betreffende de omkadering van jonge onderzoekers (cf. supra) worden vastgelegd in het specifieke besluit ter zake, met name het Besluit van de Vlaamse Regering van 28 juni 2013 betreffende de omkadering van Jonge Onderzoekers (hierna het OJO-besluit genoemd).

Het BOF-besluit stelt dat VABB-SHW in 2017 dient te worden doorgelicht en dat de werking van de onderzoeksraden met betrekking tot het beheer van de Bijzondere Onderzoeksfondsen in 2018 moet worden doorgelicht.

Het OJO-besluit stelt dat de maatregelen (van de begunstigden) met betrekking tot de omkadering van jonge onderzoekers in 2018 dienen te worden doorgelicht.

Conform de evaluatiepraktijk die het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI) met betrekking tot (beleids)evaluatie hanteert, wordt voor elk van deze evaluaties dan ook een plan van aanpak uitgewerkt. Omdat de drie evaluatievoorwerpen echter nauw met elkaar zijn verbonden (cf. supra²), is ervoor gekozen om een plan van aanpak op te stellen dat de drie evaluaties omvat.

De eigenlijke uitvoering van de evaluatieopdracht zal gebeuren op basis van een overheidsopdracht bestaande uit hoger vermelde drie delen die als één globale opdracht zullen worden gegund. Een onderverdeling in percelen is niet zinvol, omdat de verschillende opdrachten nauw met elkaar zijn verbonden en inzichten uit elk van de specifieke delen een bijdrage/meerwaarde kunnen leveren voor de uitvoering van de andere delen ervan. Het verwerven van dergelijke inzichten is enkel mogelijk wanneer de opdracht als een ondeelbaar geheel wordt beschouwd. Voor de uitvoering van de opdracht zal dan ook één consultant worden ingeschakeld die elk van de opdrachtdelen dient te voeren.

² Enerzijds hebben ze dezelfde decretale basis (W&I-decreet), zijn VABB-SHW en BOF onderdelen van eenzelfde Besluit en dient met betrekking tot OJO o.m. de meerwaarde die de genomen maatregelen betekenen voor het onderzoeksbeleid te worden beoordeeld. De beoordeling van (een deel van) het onderzoeksbeleid is onderwerp van de evaluatie van het BOF.

Ter ondersteuning bij de uitvoering van de evaluatie zal aan elk van evaluatievoorwerpen gevraagd worden om een (beperkte) zelfevaluatie³ op te stellen en dit op basis van een specifieke richtlijn. Het is de bedoeling om de evaluatie van VABB-SHW af te ronden tegen het einde van 2017 en de evaluaties van BOF tegen 30 juni 2018 en van OJO tegen 31 mei 2018.

³ Bestaande uit een ex-post- en een ex-anteluik.

1. Opbouw van het plan van aanpak

Voorliggend plan van aanpak bestaat in essentie uit een korte inleiding die het geheel van de evaluatie situeert en de algemene beleidscontext schetst, gevolgd door drie afzonderlijke delen/plannen van aanpak, nl. een specifiek plan van aanpak voor de evaluatie van VABB-SHW, voor het BOF en voor OJO (delen I, II en III).

Elk specifiek plan van aanpak zal per onderwerp dieper ingaan op volgende elementen:

- 1° Inleiding (betreffende het specifieke evaluatievoorwerp);
- 2° Aanleiding voor de specifieke evaluatie;
- 3° Specifieke beleidscontext;
- 4° Doelstelling(en) van de evaluatie en beoogde resultaten;
- 5° Krijtlijnen en draagwijdte van de evaluatie;
- 6° Evaluatieluiken/evaluatievragen⁴;
- 7° Onderdelen evaluatie en methodologie.

De andere delen van het plan van aanpak (informerend van en communiceren met het voorwerp van de evaluatie, uitvoering en procedureel verloop van de evaluatie) worden in een gemeenschappelijk luik (deel IV) behandeld.

2. Inleiding

2.1 *Onderzoeksbeleid aan de Vlaamse universiteiten*

De Vlaamse universiteiten werken hun eigen onderzoeksbeleid uit binnen het raamwerk aan wetgeving dat met betrekking tot het hoger onderwijs binnen de Vlaamse Gemeenschap van toepassing is. In principe beschikken de Vlaamse universiteiten over drie belangrijke geldstromen:

1. De zogeheten 1ste geldstroom: deze geldstroom is bedoeld om de basiswerking van deze instellingen te financieren en is afkomstig uit het budget Onderwijs en Vorming.
2. De 2de geldstroom: deze geldstroom is bedoeld voor fundamenteel onderzoek en wordt op competitieve basis toegekend. De 2de geldstroom omvat een aantal belangrijke financieringsbronnen, waaronder het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen (FWO) en de Bijzondere Onderzoeksfondsen (BOF). De middelen die het FWO ter beschikking stelt, worden verdeeld op basis van interuniversitaire competitie, terwijl de middelen voor de Bijzondere Onderzoeksfondsen subsidies (aan de universiteiten) zijn die (over de universiteiten) verdeeld worden op basis van een aantal vaste criteria en vervolgens intern worden toegekend op basis van intra-universitaire competitie.
3. De 3de geldstroom: (project)middelen uit andere bronnen dan de eerste twee.

⁴ Voor dit onderdeel wordt geopteerd om de evaluatieluiken te beperken tot een eerder generieke beschrijving van de resultaten die elke luik moet opleveren, eerder dan een uitgebreide lijst van evaluatievragen op te nemen.

De basis voor de 2de geldstroom wordt gelegd in het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid⁵ (hierna het W&I-decreet genoemd) en verder uitgewerkt in een aantal Besluiten van de Vlaamse Regering.

Onder meer de specifieke financieringsprogramma's zoals BOF worden in titel IV van het decreet behandeld, maar ook het Vlaams Academisch Bibliografisch Bestand Sociale en Humane Wetenschappen (VABB-SHW), de Omkadering van Jonge Onderzoekers en de Methusalem-financiering komen hierin aan bod.

De middelen die de universiteiten onder meer via het BOF verwerven, worden aangewend om een deel van hun onderzoeksbeleid vorm te geven en zijn bestemd voor de bevordering van het fundamentele wetenschappelijk onderzoek in de universiteit.

Conform (artikel 17 van) het Besluit van de Vlaamse Regering van 21 december 2012 betreffende de financiering van de Bijzondere Onderzoeksfondsen aan de universiteiten van de Vlaamse Gemeenschap (hierna het BOF-besluit genoemd), legt de Vlaamse Regering – binnen de beperking van de betreffende begrotingskredieten – drie types van overheidsbijdragen⁶ vast voor de Bijzondere Onderzoeksfondsen:

- 1° de basistoelage voor de Bijzondere Onderzoeksfondsen;
- 2° de middelen die bestemd zijn voor de financiering van tenure track-mandaten (hierna tenure track-financiering genoemd);
- 3° de middelen die bestemd zijn voor de Methusalem-financiering.

Vanaf het begrotingsjaar 2013 wordt de overheidsbijdrage aan de Bijzondere Onderzoeksfondsen verdeeld op basis van de BOF-sleutel (cf. artikel 25 van het BOF-besluit), die gedeeltelijk gebaseerd is op de globale onderzoeksperformantie van de universiteiten (en een aantal van de criteria waarop de sleutel is gebaseerd, zijn vastgelegd in het W&I-decreet) en die rekening houdt met de gegarandeerde minimumaandelen. De BOF-sleutel houdt rekening met zes parameters, gebundeld in een structureel onderdeel (of onderdeel A) en een bibliometrisch deel (of onderdeel B). De parameters die voor de berekening van onderdeel A worden gebruikt, zijn een diplomaparameter (A1), een doctoraatsparameter (A2) en een diversiteitsparameter (A3). De parameters die voor de berekening van onderdeel B worden gebruikt, hebben betrekking op het aantal publicaties in SCIE, SSCI, AHCI, CPCI-S en CPCI-SSH (parameter B1), het aantal publicaties VABB-SHW (parameter B2) en het aantal citaties (parameter B3). Voor de exacte definities van zowel de parameters als de bronnen waar ze betrekking op hebben (in het bijzonder voor wat betreft parameters voor het onderdeel B), wordt verwezen naar het BOF-besluit zelf.

⁵ Gewijzigd bij het decreet van 21 december 2012 betreffende diverse bepalingen met betrekking tot de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid en bij het decreet van 25 april 2014 tot wijziging van diverse bepalingen van het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid en tot opheffing van diverse andere bepalingen.

⁶ De universiteiten moeten ook een minimale eigen bijdrage aan het BOF toevoegen (cf. artikel 19 van het BOF-besluit).

De concrete uitwerking en berekeningswijze van de BOF-sleutel is opgenomen in het BOF-besluit. Het is de Onderzoeksraad van elke universiteit die het universiteitsbestuur van advies moet dienen over de besteding van de middelen van het BOF (cf. artikel 63/2).

Conform artikel 22 van het BOF-besluit worden de overheidsbijdragen aan de Bijzondere Onderzoeksfondsen toegekend voor fundamenteel onderzoek indien de universiteiten minstens een strategisch beleidsplan opstellen dat voor een periode van vijf jaar de hoofdlijnen schetst voor het universitair beleid inzake wetenschappelijk onderzoek in het algemeen en inzake de besteding van de globale middelen van haar Bijzondere Onderzoeksfondsen in het bijzonder.

Conform (artikel 2 van) het Besluit van de Vlaamse Regering van 28 juni 2013 betreffende de Omkadering van Jonge Onderzoekers (hierna het OJO-besluit genoemd) legt de Vlaamse Regering – binnen de perken van betreffende begrotingskredieten – een overheidsbijdrage vast voor de omkadering en begeleiding van jonge onderzoekers. Een deel van die middelen wordt verdeeld op basis van de BOF-sleutel.

2.2 Evaluaties van VABB-SHW, BOF en OJO

Conform artikel 14 van het BOF-besluit dient de kwaliteit van het VABB-SHW in 2017 te worden doorgelicht. De inhoud van het VABB-SHW vormt een parameter bij de berekening van de BOF-sleutel (cf. supra).

Conform artikel 69 van het BOF-besluit dient in 2018 de werking van de onderzoekraden met betrekking tot het beheer van de Bijzondere Onderzoeksfondsen te worden doorgelicht. Hierbij dient onder meer de meerwaarde van het BOF en de bijdrage die ze leveren aan het onderzoeksbeleid te worden nagegaan⁷.

Conform artikel 17 van het OJO-besluit dienen in 2018 de maatregelen van begunstigden m.b.t. de omkadering van jonge onderzoekers te worden doorgelicht, met oog voor de effectiviteit en efficiëntie van de besteding van de middelen hiervoor, de meerwaarde ervan en de bijdrage die ze leveren aan het onderzoeksbeleid.

Voorliggend plan van aanpak heeft betrekking op de verwachte evaluatie van VABB-SHW, BOF en OJO.

2.3 Generieke beleidscontext betreffende VABB-SHW, BOF en OJO

Zoals hoger aangehaald, kunnen de Vlaamse universiteiten hun onderzoeksbeleid zelf vorm geven rekening houdend met de wettelijke kaders die de randvoorwaarden vormen voor deze beleidsvorming. Centraal in het beleid staat de autonomie die de regelgever aan de Vlaamse universiteiten heeft toegekend, gekoppeld aan de verantwoording die zowel de bevoegde overheid als de maatschappij over de aanwending van de ter beschikking gestelde middelen van hen verwachten.

⁷ Volgens de bepalingen van het BOF-besluit opgenomen in artikel 69 ervan, heeft de term "onderzoeksbeleid" zowel betrekking op het onderzoeksbeleid van de universiteit in kwestie als op het Vlaamse onderzoeksbeleid.

De wettelijke kaders en regelgeving die binnen de Vlaamse overheid betreffende het wetenschaps- en innovatiebeleid in het algemeen en het beleid op het vlak van wetenschappelijk onderzoek in het bijzonder van kracht zijn, geven de Vlaamse Regering de mogelijkheid om onder meer bepaalde instrumenten specifiek in te zetten dan wel het onderzoeksbeleid van de universiteiten in zekere mate aan te sturen. Inderdaad, de prestaties die de universiteiten op het vlak van onderzoek neerzetten bijvoorbeeld, vormen een element bij de bepaling van de middelen die aan die universiteiten voor de uitwerking van hun onderzoeksbeleid worden toegekend (cf. BOF-besluit en berekening BOF-sleutel).

Voor de financiering van het fundamenteel onderzoek kunnen de universiteiten beschikken over twee grote financieringsbronnen, met name het FWO en het BOF. Beide bronnen zijn in principe complementair en de toekenning van de middelen gebeurt bij het FWO op basis van interuniversitaire competitie en bij het BOF op basis van intra-universitaire competitie (cf. deel 2.1).

Conform de regelgeving wordt van de universiteiten verwacht dat zij om de vijf jaar hun onderzoeksstrategie bepalen en dit bekend maken aan de Vlaamse overheid (cf. artikel 22 van het BOF-besluit). Inderdaad, het opstellen van een strategisch beleidsplan waarin voor vijf jaar de hoofdlijnen geschetst worden van hun beleid inzake het wetenschappelijk onderzoek in het algemeen en inzake de besteding van de globale middelen van hun Bijzondere Onderzoeksfonds in het bijzonder, vormt een van de voorwaarden voor de toekenning van overheidsmiddelen aan de Bijzondere Onderzoeksfonds. In 2013 gebeurde dit voor de eerste keer in het kader van het BOF-besluit (van 2012).

De BOF-sleutel die voor de verdeling van de BOF-middelen wordt gehanteerd, wordt onder meer berekend op basis van het aantal publicaties VABB-SHW. Het VABB-SHW is in essentie ontstaan vanuit de vaststelling⁸ dat de wetenschappelijke publicaties in de sociale en humane wetenschappen onvoldoende in rekening werden gebracht bij de verdeling van de BOF-middelen. Omdat het met de bestaande internationale databanken niet mogelijk was om aan deze vraag tegemoet te komen, werd het initiatief genomen om een Vlaams Academisch Bibliografisch Bestand voor de Sociale en Humane Wetenschappen (VABB-SHW) op te bouwen. Bedoeling was en is om hierin bibliografische gegevens op te nemen van publicaties in de vermelde domeinen van onderzoekers die verbonden zijn aan een universiteit in de Vlaamse Gemeenschap en die niet verwerkt zijn in Web of Science. De decretale basis voor VABB-SHW is ondertussen opgenomen in het W&I-decreet en de uitwerking van deze bepalingen is opgenomen in het BOF-besluit.

Elementen in het onderzoeksbeleid (ook op Vlaams niveau) zijn het investeren in en het opbouwen van voldoende menselijk potentieel ten behoeve van het wetenschappelijk onderzoek. Hoewel er in het beleid veel aandacht uitging naar deze elementen – en dit ook vanuit de vaststelling op Europees niveau dat dergelijke investeringen noodzakelijk

⁸ Naar aanleiding van het ontwerp van het Financieringsdecreet Hoger Onderwijs van 14 maart 2008 en de (toenmalige) actualisatie van de BOF-sleutel.

waren voor de welvaart en het welzijn in heel Europa – kon worden vastgesteld dat er in Vlaanderen ook nog een gebrek was aan een degelijke omkadering voor jonge onderzoekers. Om hieraan te verhelpen, werden specifieke maatregelen ingebouwd in het W&I-decreet en vervolgens ten uitvoer gelegd in een Besluit Vlaamse Regering. Het betreft meer bepaald de maatregelen voor de omkadering van jonge onderzoekers.

I. Plan van aanpak voor de evaluatie van VABB-SHW

1. Inleiding

Het Besluit van de Vlaamse Regering van 21 december 2012 betreffende de financiering van de Bijzondere Onderzoeksfondsen aan de universiteiten van de Vlaamse Gemeenschap (hierna BOF-besluit genoemd) gaat in Hoofdstuk 2 van het besluit onder meer in op het Vlaams Academisch Bibliografisch Bestand-Sociale en Humane Wetenschappen (VABB-SHW).

Het BOF-besluit omvat:

- De bepalingen betreffende de dekkingsgraad en inhoud van het VABB-SHW (Hoofdstuk 2, afdeling 1);
- De bepalingen betreffende het Gezaghebbende Panel (Hoofdstuk 2, afdeling 2), dat zal (moet) instaan voor het wetenschappelijk beheer van VABB-SHW;
- De jaarlijkse actualisering van het VABB-SHW (Hoofdstuk 2, afdeling 3), een proces dat hoofdzakelijk in handen is van het Gezaghebbende Panel en van ECOOM. In deze afdeling zijn ook de bepalingen opgenomen betreffende het remediëren van eventuele materiële vergissingen;
- De bepalingen betreffende de Kwaliteitszorg (Hoofdstuk 2, afdeling 4), waarin in essentie de doorlichting van de kwaliteit van het VABB-SHW aan bod komt.

Voorliggend plan van aanpak heeft betrekking op de doorlichting (van de kwaliteit) van het VABB-SHW zoals voorzien in het BOF-besluit.

2. Aanleiding voor de evaluatie

Artikel 14 van het BOF-besluit stelt dat:

De Vlaamse Regering laat in 2017 en daarna om de vijf jaar de kwaliteit van het VABB-SHW doorlichten, waarbij ten minste de volgende elementen worden beoordeeld:

- 1° de gevolgde werkwijze en selectieprocedure voor het opstellen van de lijst van tijdschriften, de lijst van uitgevers, de lijst van proceedings-bijdragen en van geannoteerde corpora;*
- 2° de mate waarin de publicaties die worden verwerkt in het VABB-SHW voldoen aan de criteria, vermeld in artikel 4, en de mate waarin de publicaties die zijn afgewezen door het Gezaghebbende Panel, er niet aan voldoen.*

Verder stelt artikel 15 van hetzelfde besluit dat:

Voor de beoordeling, vermeld in artikel 14 stelt de Vlaamse Regering een evaluatiepanel samen, dat bestaat uit ten minste vijf leden die werken in disciplines van de sociale en humane wetenschappen, van wie minstens één persoon in het gebied van wetenschapsstudies werkt, en die een internationale erkenning in hun onderzoeksdomein genieten. Geen van de leden van het evaluatiepanel werkt op het ogenblik van de aanstelling in België.

Ten hoogste twee derden van de leden van het evaluatiepanel mag van hetzelfde geslacht zijn.

De Vlaamse minister, bevoegd voor het wetenschapsbeleid, wijst onder de leden een voorzitter en een plaatsvervangende voorzitter aan.

Het bovenstaande besluit regelt tot slot welke publicaties in het VABB-SHW worden opgenomen (Hoofdstuk 2, afdeling 1, artikels 3 en 4). De criteria waaraan een publicatie hiertoe minstens⁹ moet voldoen, zijn de volgende¹⁰:

- 1) publiek toegankelijk zijn;
- 2) op een ondubbelzinnige manier identificeerbaar zijn met een ISBN- of ISSN-nummer;
- 3) een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van nieuwe inzichten of aan de toepassing ervan;
- 4) voor **ze verschijnt**, beoordeeld zijn in een aantoonbaar peer-reviewproces door **onafhankelijke** wetenschappers die expert zijn in de betrokken (deel)discipline(s). Peer review moet uitgevoerd worden door een editorial board, door een vast leescomité, door externe referees of door een combinatie van die types. **Daarbij moet minstens een inbreng zijn die extern is aan de onderzoeksgroep en die onafhankelijk is aan de auteur(s). De peer review wordt niet door de auteur georganiseerd.****

3. Beleidscontext

3.1 Aanleiding voor het initiatief

Het VABB-SHW vindt zijn oorsprong bij de actualisatie in 2008 van de verdeelsleutel voor de BOF-middelen¹¹. Op dat ogenblik was het met de bestaande internationale databanken voor wetenschappelijke publicaties namelijk niet mogelijk om bij de berekening van de BOF-verdeelsleutel de publicaties in de sociale en humane wetenschappen voldoende in rekening te brengen. Dergelijke publicaties zijn immers vaak lokaal gericht en in het Nederlands geschreven, waardoor ze niet voorkomen in betreffende databanken. Om hieraan tegemoet te komen, heeft de Vlaamse Regering in 2008 beslist om het Vlaams

⁹ In artikel 4 wordt gesproken over een ondergrens.

¹⁰ De in vet gedrukte woorden of zinnen zijn aanvullingen/verduidelijkingen t.o.v. de bepalingen van het vorige BOF-besluit (2008).

¹¹ Deze actualisatie werd verwezenlijkt door een wijziging (2008) van het BOF-besluit van 2000. In deze context wordt naar het besluit zelf en naar deze wijziging verwezen onder de naam "vorig BOF-besluit".

Academisch Bibliografisch Bestand voor de Sociale en Humane Wetenschappen te laten uitbouwen¹². Bedoeling was om vanaf 1 januari 2011 ook de gegevens van de publicaties opgenomen in het VABB-SHW mee te nemen bij de bepaling van de BOF-sleutel.

In het vorig BOF-besluit werd ook voorzien in de oprichting van het Gezaghebbende Panel (GP) dat moet instaan voor het wetenschappelijke beheer van het VABB-SHW. De bepalingen ter zake zijn ook terug te vinden in het BOF-besluit van 2012.

De decretale basis voor VABB-SHW ligt momenteel in het W&I-decreet¹³, waarin het volgende is opgenomen (art. 60):

§1 Er wordt een Vlaams Academisch Bibliografisch Bestand Sociale en Humane Wetenschappen georganiseerd, hierna VABB-SHW te noemen, waarin bibliografische gegevens zijn opgenomen van wetenschappelijke publicaties in het domein van de Sociale en Humane Wetenschappen, afkomstig van onderzoekers die verbonden zijn aan een universiteit in de Vlaamse Gemeenschap en die niet verwerkt zijn voor de Web of Science.

De Vlaamse Regering legt een operationele omschrijving van de wetenschapsdisciplines Sociale en Humane Wetenschappen vast.

§2 Het VABB-SHW wordt ontwikkeld en geactualiseerd door vertegenwoordigers van de wetenschapsdisciplines Sociale en Humane Wetenschappen, op een wijze die wordt bepaald door de Vlaamse Regering. Het VABB-SHW wordt beheerd door het Expertisecentrum Onderzoek en Ontwikkelingsmonitoring¹⁴.

De Vlaamse Regering organiseert met betrekking tot de architectuur, de inhoudelijke opbouw en het beheer van het VABB-SHW, een systeem van externe kwaliteitszorg. Dat systeem houdt in dat de kwaliteit en de graad van wetenschappelijkheid van het VABB-SHW-stelsel periodiek, volgens een door de Vlaamse Regering te bepalen tijdschema, worden getoetst door een panel van onderzoekers die niet in België werkzaam zijn. De bevindingen van het panel worden voorgelegd aan het Vlaams parlement, samen met de conclusies of adviezen van de beheersinstantie van het VABB-SHW en van de Vlaamse Regering¹⁵.

Zowel het Gezaghebbende Panel als ECOOM spelen een belangrijke rol bij zowel het voeden als het beheer van het VABB-SHW. De voedingsbron voor het VABB-SHW bestaat uit de referenties die de universiteiten conform het BOF-besluit aanleveren en die vervolgens op

¹² Dit gebeurde door het toevoegen van een specifieke titel (en dit via Financieringsdecreet Hoger Onderwijs van 14 maart 2008) aan het Aanvullingsdecreet van 19 maart 2004 (artikelen VI.9.17 en 18) waarin de decretale grondslag voor VABB-SHW aldus werd gecreëerd.

¹³ N.a.v. de wijziging aan dit decreet van 25 april 2014.

¹⁴ I.e. ECOOM – zie www.ecoom.be.

¹⁵ Dit zijn in concreto de bepalingen uit het BOF-besluit waarvan sprake in de inleiding.

basis van eerder vermelde criteria opgenomen in het BOF-besluit al dan niet in het VABB-SHW worden opgenomen.

3.2 Evolutie in de beleidscontext (sinds de oprichting/goedkeuring van het initiatief)

Conform de bepalingen van het vorige BOF-besluit werd het VABB-SHW in 2012 geëvalueerd¹⁶. De evaluatie was over het algemeen positief en heeft onder meer geleid tot het bijstellen van een aantal bepalingen betreffende het VABB-SHW in het BOF-besluit. Een ander aandachtspunt uit deze evaluatie was bijvoorbeeld de werking van het GP, dat sterk steunt op enerzijds de technische ondersteuning door ECOOM en anderzijds voor de administratieve ondersteuning op een projectmedewerker van de VLIR. Vooral deze laatste ondersteuning was bij de evaluatie van 2012 niet structureel uitgewerkt, wat op termijn een negatief effect zou kunnen hebben op de kwaliteit van de ondersteuning. Verder werd aanbevolen om na de effectieve en succesvolle lancering van het VABB-SHW, de rol van het GP in de toekomst meer toe te spitsen op de strategische sturing van het VABB-SHW (i.p.v. op het eerder routinematige vullen van de databank, waar de focus tot dan toe – en dit gelet op de opdracht van het GP – op gelegen had).

Volgend op de evaluatie werd het VABB-SHW opnieuw meegenomen in het BOF-besluit 2012 - zij het met kleine aanpassingen t.o.v. het vorige BOF-besluit (cf. infra) - en verder werd de decretale basis ervan (in 2014) ondergebracht in het W&I-decreet.

Bij de goedkeuring van het BOF-besluit 2012 werd vastgesteld dat de databank ondertussen operationeel is en in gebruik en dat de ontwikkeling ervan moet worden verder gezet. Dit reflecteert zich ook in de regelgeving zoals neergelegd in het BOF-besluit, aangezien t.o.v. het vorige besluit slechts enkele formele wijzigingen of verduidelijkingen werden aangebracht:

1. Enkel de publicaties van de universiteiten worden verzameld in de databank, en dit vanuit de vaststelling dat de integratie van de geacademiseerde opleidingen in universiteiten bij de inwerkingtreding van het besluit (bijna) een feit was. De publicaties van onderzoekers verbonden aan professionele bacheloropleidingen worden m.a.w. niet opgenomen in het VABB-SHW en de aanlevering van academische publicaties gebeurt dan ook op het niveau van de universiteiten en niet meer op associatieniveau.
2. Gelet op de inhoud van het VABB-SHW, dragen de universiteiten de leden van het Gezaghebbende Panel voor. De disciplinaire verscheidenheid van het Panel blijft uiteraard gewaarborgd. Er moet worden gestreefd naar een disciplinaire vertegenwoordiging die breed genoeg is om de SHW-disciplines te dekken.
3. Enkele verduidelijkingen werden aangebracht aan de criteria waar de publicaties die in aanmerking komen voor het VABB-SHW aan moeten voldoen (cf. artikel 4 van het BOF-besluit en zie ook deel 2).

¹⁶ Zie [Managementsamenvatting evaluatie 2012 VABB-SHW](#).

4. Het VABB-SHW wordt uitgebreid met een nieuw publicatietype, nl. geannoteerde corpora (cf. artikel 10, §3 6° van het BOF-besluit).

Voor de toekomst wordt geen evolutie in de beleidscontext verwacht met een grote impact op het VABB-SHW zelf. De evaluatie van de Bijzondere Onderzoeksfondsen (cf. deel II) kan mogelijk wel leiden tot inzichten met betrekking tot het VABB-SHW die een impact kunnen hebben op de toekomst ervan.

4. Doelstellingen van de evaluatie en beoogde resultaten

4.1 Doelstellingen van de evaluatie

In het BOF-besluit wordt gesteld dat de evaluatie tot doel heeft de kwaliteit van het VABB-SHW door te lichten. De te beoordelen elementen (cf. punt 2) die hierbij worden aangehaald, zijn kwalitatief van aard en hebben betrekking op de mate waarin het VABB-SHW een degelijke afspiegeling is van het soort publicaties die men in betreffende disciplines normaliter mag verwachten.

In essentie is het – op basis van de in het besluit aangehaalde elementen - de bedoeling om de kwaliteit van zowel het beheer als de inhoud van VABB-SHW te beoordelen en dit zowel wat betreft wetenschappelijke aspecten als wat betreft de technische ondersteuning (architectuur en dienstverlening). Het wetenschappelijk beheer van het VABB-SHW is in handen van het Gezaghebbende Panel, terwijl de technische ondersteuning in handen is van ECOOM.

Verder wordt gesteld dat de Vlaamse Regering voor deze evaluatie een panel samen moet stellen dat uit minstens 5 leden dient te bestaan en waarvan de vereiste expertise eveneens in het besluit wordt toegelicht (o.a. minstens één expert moet in het gebied van de wetenschapsstudies werken).

Het BOF-besluit stelt dat de evaluatie van het VABB-SHW in 2017 moet zijn afgerond, maar vermeldt geen expliciete periode van uitvoering.

De voorziene evaluatie betreft dus in essentie een kwaliteitsbeoordeling van het VABB-SHW. Elke evaluatie dient echter ook rekening te houden met de beleidsontwikkelingen en wordt daarom breder ingevuld dan in de relevante stukken (W&I-decreet, BOF-besluit) al of niet is aangegeven. In dit geval wordt de evaluatie van het VABB-SHW meegenomen als informatie die nuttig is voor de evaluatie van de Bijzondere Onderzoeksfondsen én voor de evaluatie van ECOOM. Deze beide evaluaties dienen in 2018 plaats te vinden en de wijze waarop ECOOM haar beheerstaken t.a.v. het VABB-SHW vervult, zal bij de evaluatie van het VABB-SHW zelf worden beoordeeld.

4.2 Beoogde resultaten/Elementen van de evaluatie van het VABB-SHW

Als resultaten van de evaluatie van het VABB-SHW worden minstens verwacht:

- 1° Analyse en beoordeling van de wijze waarop zowel het Gezaghebbende Panel als ECOOM de hun toegewezen opdracht hebben vervuld, met specifieke aandacht voor de werking van het GP (kwaliteitsbewaking).
- 2° Analyse en beoordeling van de kwaliteit van het beheer van het VABB-SHW, met onder meer aandacht voor de werkdruk/werklast van het GP en de ondersteuning die ECOOM biedt bij het beheer van het VABB-SHW.
- 3° Analyse en beoordeling van de inhoud van VABB-SHW en dit enerzijds op basis van de vier criteria opgenomen in het besluit (cf. punt 2 hierboven) en anderzijds vergeleken met de internationale context en de trends in betreffend wetenschapsgebied (benchmark).
- 4° Analyse en beoordeling van de kwaliteit, het succes en het gebruik van de databank (onder meer in internationaal perspectief), met aandacht voor de ontwikkeling van een strategische visie door het GP, o.m. op het gebruik/benutting van de databank (in internationaal perspectief).
- 5° Analyse en beoordeling van de mate waarin met de conclusies en aanbevelingen van de evaluatie 2012 werd rekening gehouden, de mate waarin deze nog geldig zijn en de mate waarin de context sindsdien is geëvolueerd. Een aandachtspunt hierbij is de toekomstige financiering (vanaf 2018) voor de ondersteuning van het GP (door de VLIR) en mogelijke verankering ervan.
- 6° Analyse en beoordeling onderliggende regelgeving (algemeen en in het bijzonder het BOF-besluit);
- 7° Conclusies en aanbevelingen betreffende een verbeterde werking van het VABB-SHW (alle aspecten), een optimale benutting/gebruik ervan (cf. punt 4° hoger) en (eventueel) aan te passen regelgeving. Dit laatste o.a. in het licht van administratieve vereenvoudiging, het verhogen van de transparantie, efficiëntie en effectiviteit.

5. Krijtlijnen en draagwijdte van de evaluatie

De evaluatie dient, zoals in deel 4.1 hierboven al werd uiteengezet, ruimer te worden opgevat dan wat strikt genomen is aangegeven in de regelgeving. De draagwijdte en de krijtlijnen van de verwachte evaluatie worden verder verduidelijkt a.d.h.v. de evaluatievragen (zie punt 6).

De evaluatie dient uiterlijk tegen 31 december 2017 te zijn voltooid. De evaluatie zal onder meer gebruik maken van de verslaggeving van het GP¹⁷ en van de relevante verslaggeving van ECOOM. Het opstellen van een uitgebreide ex-postzelfevaluatie door het GP wordt niet opportuun geacht, en wordt dan ook beperkt tot een reflectie ten aanzien van de vorige

¹⁷ Het GP dient jaarlijks verslag uit te brengen aan de Vlaamse Regering over de werkzaamheden van het afgelopen jaar.

evaluatie en het opstellen van een SWOT. Het GP wordt verder verzocht om (onder meer op basis van de beperkte ex-postzelfevaluatie) een toekomstvisie met betrekking tot het VABB-SHW op te stellen en dit voor een periode van vijf jaar (2018-2022). De zelfevaluatie die wordt verwacht, kan worden gebaseerd op een richtlijn die het departement heeft opgesteld. Deze richtlijn is opgenomen als Bijlage 1.

6. Evaluatievragen

Rekening houdend met de hoger vermelde doelstellingen en beoogde resultaten van de evaluatie, dient de evaluatie minstens een antwoord te geven op onderstaande evaluatievragen (niet limitatieve lijst):

- 1° In welke mate zijn de opdracht van zowel het GP als van ECOOM duidelijk omschreven in de regelgeving? Valt er een evolutie in deze taakomschrijving vast te stellen sinds de vorige evaluatie (2012) en zo ja, welke? Welke verduidelijkingen dienen mogelijk nog aangebracht en welke verbeterpunten vallen er te detecteren?
- 2° Op welke wijze hebben zowel het GP als ECOOM de hun toegewezen opdracht vervuld? In welke mate was dit efficiënt en effectief? In welke mate is de werking transparant, goed georganiseerd en gedocumenteerd (o.a. verslaggeving en verantwoording)? Welke resultaten kunnen worden voorgelegd? Welke evolutie valt op deze vlakken eventueel vast te stellen sinds de evaluatie van 2012?
- 3° Hoe kwalitatief is het wetenschappelijke beheer van het VABB-SHW (m.a.w. hoe kwalitatief vervult het GP haar opdracht)? Welke werklust/werkdruk brengt dit beheer mee voor het GP en valt hierin een evolutie vast te stellen sinds de vorige evaluatie van 2012 en zo ja, in welke zin?
- 4° Hoe kwalitatief is het technische beheer van het VABB-SHW door ECOOM? Welke ondersteuning biedt ECOOM aan het GP en in welke mate wordt deze ondersteuning als adequaat, efficiënt en effectief ervaren? Welke evolutie valt er in dit verband eventueel vast te stellen sinds de evaluatie van 2012?
- 5° Wat is de kwaliteit van de gegevensverzameling en dit zowel inhoudelijk als wat technische ondersteuning betreft? Welke evolutie valt er in dit verband eventueel vast te stellen sinds de evaluatie van 2012?
- 6° In welke mate voldoet de inhoud van de databank aan de criteria vermeld in het besluit? In welke mate voldoet de inhoud die uit de databank werd geweerd niet aan de criteria vermeld in het besluit? Wat is de score van de geweerde inhoud op elk van de criteria? Op basis van welke criteria valt de meeste geweerde inhoud af? Welke evolutie valt er in dit verband eventueel vast te stellen sinds de evaluatie van 2012?
- 7° In welke mate werd de databank – op basis van advies van zowel het GP als van ECOOM (dit laatste op het vlak van technische haalbaarheid) – uitgebreid met andere publicatietypes¹⁸ en dit sinds de inwerkingtreding van het BOF-besluit?

¹⁸ Cf. artikel 12 van het BOF-besluit.

- 8° Hoe werkt de huidige rechtzettingsprocedure? Is deze gewijzigd t.o.v. de procedure van voor 2012 en werd ze ondertussen nog gewijzigd en zo ja, waarom? Hoe vaak diende de procedure sinds begin 2012 te worden ingezet en met welk resultaat? Zijn er mogelijkheden tot verfijning/verbetering van de procedure?
- 9° Wat is de kwaliteit van de inhoud van de databank? Hoe positioneert deze inhoud zich binnen het onderzoeksdomein en in een internationale context?
- 10° In welke mate wordt de databank benut en gebruikt, en dit niet alleen bekeken vanuit het regionaal perspectief, maar vooral vanuit een internationaal perspectief? Kan de benutting/het gebruik nog verbeterd worden en zo ja, op welke wijze? Heeft het GP in de periode 2012-2016 op dit vlak een visie kunnen ontwikkelen op deze benutting/dit gebruik in een internationaal perspectief? Zo nee, waarom niet?
- 11° In welke mate zijn de conclusies en aanbevelingen van de evaluatie van 2012 nog geldig en in welke mate werd rekening gehouden met de toenmalige conclusies en aanbevelingen en waarom (niet)?
- 12° Wat zijn de sterktes en zwaktes van het VABB-SHW op zich en bekeken vanuit de context van de twee beheerders ervan, met name het GP en ECOOM? Hoe kunnen de zwaktes worden weggewerkt en de sterktes (beter) aangewend worden?
- 13° Hoe kan de optimale werking van zowel het VABB-SHW als van de beheerders verzekerd worden? Hierbij dient bijzondere aandacht te gaan naar de (verankering van) administratieve ondersteuning van het GP.
- 14° Wat zijn de uitdagingen en opportuniteiten voor het VABB-SHW en haar context (GP, ECOOM en ondersteuning van het GP)? Hoe kunnen de uitdagingen worden omzeild en de opportuniteiten zo goed mogelijk worden benut?
- 15° Wat is de impact van de gegevens uit de databank op de berekening van de BOF-sleutel en op de werkingstoelagen¹⁹ en dit o.a. in vergelijking met gegevens die betrekking hebben op andere onderzoeksdomeinen?
- 16° Is de regelgeving zelf voldoende duidelijk en transparant? Is er eventueel ruimte voor verbetering?

7. Onderdelen van de evaluatie en methodologie

7.1 *Internationaal panel van experts*

In het kader van de evaluatie van het VABB-SHW dient een panel van (internationale) experts te worden ingeschakeld dat ten minste uit vijf leden bestaat. Om het panel te ondersteunen zal een consultant worden ingezet, die een aantal voorbereidende analyses dient te maken.

Deze experts zullen een bezoek ter plaatse brengen en dienen niet alleen over expertise te beschikken om over de inhoud en werking van VABB-SHW te beoordelen, maar

¹⁹ Het is hierbij niet de bedoeling het principe van VABB-SHW in vraag te stellen, maar o.m. een weloverwogen oordeel te maken in het licht van een verbetering/vereenvoudiging van de regelgeving (cf. vraag 16).

(gezaamenlijk) ook voldoende affiniteit te hebben met de architectuur en het beheer van gegevensbanken zoals het VABB-SHW.

Er zal voor geopteerd worden om in het panel dat het VABB-SHW moet beoordelen minstens 1 expert op te nemen die ook affiniteit heeft met onderzoeksbeleid in het algemeen en verder een expert op te nemen die betrokken was bij de evaluatie van 2012. Het is de bedoeling om de eerste expert ook te laten participeren in de evaluatie van de Bijzondere Onderzoeksfondsen om de verbinding tussen beide dossiers te verzekeren.

De samenstelling van het panel kan²⁰ worden goedgekeurd door de minister, op voorwaarde dat de minister dit voornemen vooraf meedeelt aan de Vlaamse Regering. Er zal ter zake dan ook een mededeling aan de Vlaamse Regering worden overgemaakt (cf. deel 7.2).

Voor de samenstelling van het panel, is het voorstel dat de stuurgroep die de evaluatie zal begeleiden (cf. deel 7.2) een uitgebreide lijst ("longlist") opstelt van mogelijke experts en dit in volgorde van prioriteit. Deze lijst zal voor goedkeuring voorgelegd worden aan de minister en tegelijk zal aan de minister gevraagd worden de goedkeuring over de uiteindelijke samenstelling van het panel (i.e. de "shortlist") te delegeren aan de stuurgroep, die de uiteindelijke samenstelling zal meedelen aan de minister.

De ervaring met de samenstelling van panels leert nl. dat valabele experts vaak veel verplichtingen en drukke agenda's hebben. Om tot een degelijk panel te komen, dient vaak op erg korte termijn een beslissing te worden genomen of afspraken te worden gemaakt. Op een dergelijke korte termijn is het niet altijd mogelijk een beslissingsmoment vanwege de minister in te bouwen. Daarom wordt gepleit voor de pragmatische benadering die hiervoor werd geschetst.

Verwacht wordt dat het panel (maximaal) 1 dag (ter plaatse) nodig zal hebben om een degelijke beoordeling van het VABB-SHW te maken.

Het panel van experts stelt een eigen rapport op dat zowel geïntegreerd wordt in het rapport van de consultant als er als bijlage aan wordt gehecht. Dit rapport wordt vervolgens overgemaakt aan de Vlaamse Regering, het Gezaghebbende Panel en aan ECOOM en wordt uiteindelijk ook overgemaakt aan het Vlaams Parlement (samen met de conclusies of adviezen van de beheersinstantie van het VABB-SHW en van de Vlaamse Regering). De stuurgroep voor de evaluatie zal dit proces begeleiden (zie supra).

7.2 Onderdelen evaluatie en methodologie

De elementen die de evaluatie van het VABB-SHW moet bevatten en de resultaten die worden verwacht, zijn weergegeven in deel 4.2.

²⁰ Conform artikel 6, 6° van het Besluit van de Vlaamse Regering d.d.25.07.2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering (zoals gewijzigd).

De evaluatie zal in ieder geval bestaan uit:

- Een onderzoek ex post, onder meer bestaande uit een deskstudie en een discussie met en bevraging van stakeholders.
- Een beoordeling (zowel ex post als ex ante) door een panel van internationale experts.
- Een SWOT-analyse.
- Een (bibliometrische) analyse van de gegevens in het VABB-SHW onder meer met het oog op de beoordeling van de kwaliteit ervan.
- Een internationale benchmark en dit onder meer met het oog op de (toekomstige) strategische inzet van het VABB-SHW in een internationale context.
- Formuleren van conclusies en aanbevelingen in een rapport.

Voor de uitvoering van de evaluatie zal een beroep gedaan worden op een externe consultant. Behalve de beoordeling door het panel van experts, dient de consultant alle hoger vermelde onderdelen van de evaluatie op zich te nemen. De consultant moet echter wel instaan voor de begeleiding en ondersteuning van het panel van experts.

De consultant zal vooral een aantal werkzaamheden moeten verrichten om de beoordeling van het VABB-SHW door het panel te vergemakkelijken. Behalve de begeleiding en ondersteuning van het panel, omvat dit ook het opstellen van een voorlopig rapport dat als basis kan dienen voor de beoordeling van het VABB-SHW door het panel.

De consultant zal bij de evaluatie een beroep moeten doen op diverse vormen van expertise. De belangrijkste vorm betreft wetenschappelijke expertise m.b.t. de onderzoeksdomein(en) opgenomen in het VABB-SHW, die in staat moet zijn om de wetenschappelijke kwaliteit, relevantie, impact en toekomstmogelijkheden van het VABB-SHW te beoordelen.

De evaluatie zal begeleid worden door een stuurgroep waarin vertegenwoordigers van het departement (afdeling Strategie en Coördinatie, afdeling Onderzoek en afdeling Ondernemen en Innoveren) zijn opgenomen. Verder wordt een vertegenwoordiger van de minister opgenomen in de stuurgroep (in de rol van waarnemer).

De externe consultant wordt uitgenodigd deel te nemen aan de stuurgroep maar maakt er geen deel van uit.

Daarnaast kan de stuurgroep – waar nodig – aangevuld worden met andere experts (bv. vertegenwoordigers van andere beleidsdomeinen).

De stuurgroep kijkt toe op het correcte verloop van het evaluatieproces en kan zo nodig bijsturen. De rapportering vindt plaats aan de leden van de stuurgroep die de kwaliteit van het geleverde werk bewaakt.

Timing:

- Toelichting over het plan van aanpak aan (vertegenwoordigers van) het VABB-SHW en van ECOOM: 27 april 2017;
- Aanbesteding evaluatie-opdracht: opstart juni 2017;
- Mededeling Vlaamse Regering betreffende de evaluatie van het VABB-SHW in het algemeen en de aanstelling van het panel in het bijzonder: juni 2017;
- Ex-postzelfevaluatie en toekomstvisie op te stellen door het GP: eind september 2017;
- Tussentijds rapport (consultant): eind oktober 2017;
- Plaatsbezoek panel van experts: medio november 2017;
- Eindrapportering: medio december 2017.

II. Plan van aanpak voor de evaluatie van de Bijzondere Onderzoeksfonds (BOF)

1. Inleiding

Elke Vlaamse universiteit beschikt over een Bijzonder Onderzoeksfonds (BOF) voor de financiering van het fundamenteel wetenschappelijk onderzoek en binnen elke universiteit staat de Onderzoeksraad in voor het beleid inzake het BOF. Het belangrijkste uitgangspunt van de Bijzondere Onderzoeksfonds is dat de middelen gebruikt dienen te worden om fundamenteel, grensverleggend onderzoek te stimuleren.

Het BOF is niet enkel een belangrijk financieringsinstrument voor wetenschappelijk onderzoek, maar is ook bij uitstek het instrument om de universiteiten aan te zetten tot het voeren van een eigen onderzoeksbeleid. De aansturing die de overheid daarbij geeft is niet inhoudelijk, maar gericht op het stimuleren van kwaliteitsverhoging en zwaartepuntvorming van het fundamenteel onderzoek.

De decretale basis voor het BOF is opgenomen in het W&I-decreet, meer bepaald in de artikels 63/1 en 63/2.

Artikel 63/1 schetst in essentie het kader voor het BOF, als intern bestemmingsfonds van elke universiteit en waarvan de middelen bestemd zijn voor de bevordering van het fundamentele wetenschappelijke onderzoek in de universiteit. De Vlaamse Regering verleent subsidies aan de Bijzondere Onderzoeksfonds en elke universiteit kan op elk ogenblik beslissen om bijkomende middelen in het BOF in te brengen, al kan de Vlaamse Regering een minimale inbreng voorschrijven. De universiteit kan verder ook een deel van de middelen uit het BOF bij de werkingsuitkering voegen en dit om de gewone uitgaven voor de werking te dekken, al kan de Vlaamse Regering wel een maximum vastleggen voor het percentage van het BOF dat naar de werkingsuitkering kan worden getransfereerd en ook voorwaarden ter versterking van de verwevenheid tussen onderwijs en fundamenteel wetenschappelijk onderzoek verbinden aan deze mogelijkheid. Het totale bedrag van de subsidies die de Vlaamse Regering voorziet voor het BOF, wordt onder de universiteiten verdeeld volgens een bepaalde sleutel (de BOF-sleutel) die bestaat uit een aantal parameters, die minstens betrekking hebben op de prestaties van de universiteiten inzake bibliometrie en inzake afgeleverde diploma's, inzonderheid doctoraatsdiploma's. Verder wordt in het artikel ook gesteld dat de Vlaamse Regering ook een gegarandeerde minimumdrempel voor de overheidsbijdrage aan het Bijzonder Onderzoeksfonds van een universiteit kan bepalen.

Artikel 63/2 van het W&I-decreet heeft vooral betrekking op het beheer van het BOF door de universiteit in kwestie. Het universiteitsbestuur wordt geacht een reglement vast te stellen voor het beheer van het BOF dat minstens voorziet in de instelling van een onderzoeksraad die het universiteitsbestuur van advies dient over de besteding van de

middelen van het BOF en van een bezwarenregeling die aanvragers van een subsidie bij het BOF in staat stelt een beslissing hieromtrent aan te vechten. Verder stelt het artikel dat de Vlaamse Regering de regels bepaalt onder meer over de beleidsmatige planning van de besteding van de middelen uit een BOF en over de periodieke evaluatie van de werking van de Onderzoeksraad en de besteding van de Bijzondere Onderzoeksfondsen. Deze regels zijn vastgelegd in het BOF-besluit.

Het BOF-besluit verstrekt in hoofdstuk 3 (met name in artikelen 17 t/m 50) de nodige regelgeving met betrekking tot de Bijzondere Onderzoeksfondsen zelf, terwijl hoofdstuk 4 handelt over de Tenure-track-financiering en hoofdstuk 5 over de Methusalem-financiering voor internationaal toonaangevende onderzoekers. Beide vormen van financiering worden met behoud van bestemming toegevoegd aan het BOF.

In hoofdstuk 3 van het BOF-besluit komen achtereenvolgens aan bod:

- De financiële beginselen betreffende BOF (artikels 17 t/m 23).
- De voorwaarden voor de toekenning van de overheidsbijdrage aan de Bijzondere Onderzoeksfondsen, m.a.w. de voorwaardelijkheid van de BOF-subsidie (artikels 22 t/m 24).
- De verdeling van de overheidsbijdragen aan de Bijzondere Onderzoeksfondsen, met daarin:
 - de verdeelsleutel (BOF-sleutel; artikels 25 t/m 28);
 - de berekening van gegarandeerde minimumaandelen (artikels 29 en 30);
 - de onderdelen van de BOF-sleutel (met name het structureel deel of onderdeel A – artikels 31 t/m 34 en het bibliometrisch deel of onderdeel B – artikels 34 t/m 40);
 - de gewichten van de parameters die delen A en B uitmaken (artikels 41 t/m 45).
- De wijze waarop de BOF-middelen kunnen worden aangewend (artikels 45 t/m 50).

Het W&I-decreet legt verder in artikel 63/3 de decretale basis vast voor de toekenning van de Methusalem-financiering, waarvan de middelen met behoud van bestemming (cf. supra), worden toegevoegd aan het BOF. De Methusalemfinanciering is gericht op langetermijn-programmafinanciering aan een beperkt aantal uitmuntende leden van het zelfstandig academisch personeel verbonden aan universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap. Deze middelen worden op de basis van de BOF-sleutel verdeeld onder de Vlaamse universiteiten. De universiteiten zijn belast met het operationeel en financieel beheer van deze financiering en voor de beoordeling van kandidaten dienen internationale panels te worden ingezet. Het universiteitsbestuur beslist uiteindelijk welke (door een panel) positief beoordeelde kandidaten financiering zullen ontvangen en dit rekening houdend met enerzijds het advies van de onderzoeksraad en eventueel andere instanties aangewezen door het universiteitsbestuur en anderzijds het globale onderzoeksbeleid van de universiteit. Nadere regels op het vlak van de kenmerken van de financiering, de

voorwaarden voor de financiering, de aanwending ervan en de rapportering daarover, de evaluatie van het betrokken onderzoek en de beëindiging van de financiering worden door de Vlaamse Regering bepaald. Betreffende regels zijn opgenomen in hoofdstuk 5 van het BOF-besluit (cf. supra).

De Methusalemfinanciering is met andere woorden gericht op excellentieondersteuning, terwijl de (basis)middelen voor het BOF de globale uitgemiddelde prestaties van de universiteiten belonen.

De middelen die jaarlijks en dit sinds 2010 werden voorbehouden voor het BOF (en dit voor de vier onderscheiden lijnen, met name de algemene BOF-subsidie (i.e. subsidie voor de Vlaamse universiteiten), tenure-track, Methusalem en (aanstelling van) bijkomende ZAP-mandaten), zijn²¹:

Definitieve begrotingskredieten 2010 - 2016 - initiële begrotingskredieten 2017 (in miljoen euro)								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017i
BOF: subsidie voor de universiteiten	107,130	107,677	115,799	120,112	120,516	120,240	129,083	132,528
BOF: aanstelling van bijkomende ZAP-mandaten	4,348	4,196	5,576	6,566	7,482	7,378		
BOF: Methusalem-programma	20,076	19,402	19,771	20,107	20,174	18,110	18,190	18,394
BOF: tenure track-stelsel aan de universiteiten	5,645	8,961	9,131	9,131	9,265	9,136	9,176	9,279
TOTAAL	137,199	140,236	150,277	155,916	157,437	154,864	156,449	160,201

2. Aanleiding voor de evaluatie

In het W&I-decreet (cf. supra) wordt aangegeven dat de Vlaamse Regering de regels vastlegt over de evaluatie van de werking van de onderzoeksraden en de besteding van de middelen van het BOF.

Het BOF-besluit stipuleert in artikel 69 het volgende:

§ 1. In 2018 en vervolgens vijfjaarlijks laat de Vlaamse minister, bevoegd voor het wetenschapsbeleid, de werking van de onderzoeksraden met betrekking tot het beheer van de Bijzondere Onderzoeksfondsen doorlichten, met oog voor de effectiviteit en efficiëntie van die fondsen, de meerwaarde ervan en de bijdrage die ze leveren aan het onderzoeksbeleid. Daarbij wordt onderzocht wat de plaats is van het BOF in het Vlaamse onderzoeksbeleid.

Daarbij moet oog zijn voor:

- 1) De meerwaarde voor het Vlaamse onderzoek in termen van:

 - a. De kwaliteit van de aangetrokken onderzoekers;*
 - b. De bijdragen van de onderzoekers aan het Vlaams onderzoekspotentieel.**
- 2) De kwaliteit van het onderzoeksmanagement in het algemeen en van de werking van de onderzoeksraden in het bijzonder;*

²¹ De middelen voor de aanstelling van bijkomende ZAP-mandaten werden vanaf 2016 toegevoegd aan de basissubsidie.

- 3) *Het beleidsplan en de mate waarin de doelstellingen zijn behaald;*
- 4) *De impact van de middelen op het onderzoeksbeleid in de universiteiten, met speciale aandacht voor de impact in de faculteiten en onderzoeksgroepen;*
- 5) *De impact van de financiering van tenure-track en BOF-ZAP-mandaten op het totale beleid inzake ZAP, waarbij bijzondere aandacht besteed wordt aan de ontwikkeling van de verhouding tussen het aantal docenten in het tenure-track-stelsel en het totale aantal docenten, aan de invloed van het tenure-track-stelsel op de blijvende verhoging van het aantal ZAP-vacatures, en aan de beoordelingswijze van de mandaathouders in het tenure-track-stelsel;*
- 6) *De selectiemechanismen die gehanteerd worden bij de oproepen en toekenningen van initiatieven in het kader van het BOF;*
- 7) *De werking en impact van de Methusalem-financiering.*

§ 2. Voor de evaluatie, vermeld in paragraaf 1, zal de Vlaamse minister bevoegd voor het wetenschapsbeleid, een gepast evaluatiepanel aanstellen. De leden van het panel moeten over de nodige expertise beschikken met betrekking tot wetenschapsbeleid, het beheer van universiteiten en de financiering van fundamenteel onderzoek.

§ 3. Het evaluatiepanel stelt een rapport op met zijn bevindingen en aanbevelingen en bezorgt dat aan de Vlaamse Regering. Het rapport van het evaluatiepanel wordt, eventueel samen met de reacties van de universiteiten, door de Vlaamse Regering en met haar beleidsconclusies, bezorgd aan het Vlaams Parlement.

3. Beleidscontext

3.1 Aanleiding voor het initiatief

De Bijzondere Onderzoeksfondsen (BOF) vinden hun oorsprong in het Universiteitendecreet van 12 juni 1991 (artikel 168 en artikel 169bis.1) waarin niet alleen het regelgevend kader voor het BOF werd gevormd, maar dat ook de basis vormde voor de werking van de universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap.

De staathervorming van 1989 betekende dat de gemeenschappen bijna volledig bevoegd werden voor het onderwijs en vormde voor de toenmalige Vlaamse Regering de aanleiding om het hoger onderwijs grondig te moderniseren. Het Universiteitendecreet van 12 juni 1991 vereenvoudigde enerzijds de regelgeving voor de universiteiten en voerde een aantal belangrijke vernieuwingen in het hoger onderwijs. Een belangrijk aandachtspunt hierbij was het versterken van de autonomie van de universiteiten, gekoppeld aan een sterkere verantwoordingsplicht van de instellingen naar de maatschappij. Belangrijke verwezenlijkingen van dit decreet waren onder meer de invoering van een systeem van kwaliteitszorg en van een nieuw financieringsmechanisme, het verschuiven van de nadruk van ex-antecontrole naar ex-postevaluaties, enz.

In 1994 volgde het Hogescholendecreet²² dat aan de basis ligt van de sterke vermindering van het aantal hogescholen in Vlaanderen en er verder voor zorgde dat de regelgeving voor deze instellingen voor en groot deel werd afgestemd op deze van de universiteiten.

Een tweede gebeurtenis die aan de basis ligt van de hervormingen in het Vlaamse hoger onderwijslandshap is de ondertekening van de Bolognaverklaring in 1999, die een duidelijk herkenbare opleidingsstructuur opgebouwd uit twee cycli (bachelor en master) noodzaakte om de Europese Hoger Onderwijsruimte te kunnen uitbouwen tegen 2010. In deze Europese Hoger Onderwijsruimte staat de mobiliteit van studenten nl. voorop. Met het Structuurdecreet van 2003²³ heeft de Vlaamse overheid de Bolognaprincipes geïmplementeerd in het Vlaamse hoger onderwijs. Als gevolg hiervan werd de oude driedelige structuur²⁴ omgevormd naar een binaire structuur: professionele opleidingen enerzijds en academische opleidingen anderzijds. De professionele bacheloropleidingen werden aangeboden aan de hogescholen, de academische bachelor- en masteropleidingen aan de universiteiten en aan de hogescholen, maar dit laatste enkel binnen het kader van een associatie, die in essentie een samenwerkingsovereenkomst tussen een universiteit en een of meerdere hogescholen is.

In het kader van de eerder vermelde hervormingen van het hoger onderwijs, in uitvoering van de Bolognaverklaring van 1999, heeft de Vlaamse Regering de financiering van hogescholen (in 2005) en universiteiten (in 2000) losgekoppeld van de evolutie van de studentenaantallen, met als doel een stabiele financiële context voor de hervormingen te creëren. Een ingrijpende hervorming van de financiering van het hoger onderwijs werd uiteindelijk in 2008 gerealiseerd met de invoering van een nieuw financieringsmodel dat betrekking heeft op de werkingsmiddelen van de instellingen²⁵.

Naast de werkingsmiddelen kunnen de universiteiten ook nog beschikken over andere middelen voor de financiering van het wetenschappelijk onderzoek. Het BOF is een van die financieringsmechanismen. Het regelgevend kader voor het BOF werd tot 31 december 2012 gevormd door het Universiteitendecreet (cf. supra) - zoals gewijzigd door het Financieringsdecreet Hoger Onderwijs - en door het Besluit van de Vlaamse Regering van 8 september 2000 van de Bijzondere Onderzoeksfondsen aan de universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap.

Het BOF is in essentie een instrument gericht op het stimuleren van fundamenteel, grensverleggend wetenschappelijk onderzoek en de middelen die de Vlaamse Regering

²² Decreet van 13 juli 1994 betreffende de hogescholen in de Vlaamse Gemeenschap.

²³ Decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen. Dit decreet omvat het gehele Vlaamse hoger onderwijs, wat impliceert dat de regelgeving voor de hogescholen en universiteiten gelijklopend is en men kan spreken van een ééngemaakte organisatie van het hoger onderwijs.

²⁴ Een-cyclusopleidingen aan de hogescholen, tweecycli-opleidingen van academisch niveau aan de hogescholen en academische opleidingen aan de universiteiten.

²⁵ Decreet van 14 maart 2008 betreffende de financiering van de werking van de hogescholen en universiteiten in Vlaanderen, ook Financieringsdecreet Hoger Onderwijs genoemd.

ervoor voorziet, worden onder bepaalde voorwaarden over de universiteiten verdeeld (cf. BOF-besluit) en vervolgens op basis van intra-universitaire competitie toegekend.

3.2 Evolutie in de beleidscontext (sinds de oprichting/goedkeuring van het initiatief)

Sinds 2000 werden drie grote wijzigingen aan het BOF-besluit doorgevoerd:

- 24/01/2003: publicaties en citaties werden als parameter toegevoegd aan de verdeelsleutel; het programma Bilaterale Wetenschappelijke Samenwerking (BWTS) werd geïncorporeerd in het BOF-besluit.
- 08/12/2006: een diversiteits- en mobiliteitscoëfficiënt werd als parameter toegevoegd aan de verdeelsleutel; het financieren van bijkomende ZAP-posities met onderzoeksopdracht en het instellen van de Methusalemfinanciering voor internationaal toonaangevende onderzoekers werden ingevoerd.
- 12/12/2008: de telling van enkele parameters (o.m. van de publicaties en doctoraten) werd verfijnd en uitgebreid (o.m. de invoering van het Vlaams Academisch Bibliografisch Bestand voor de Sociale en Humane Wetenschappen (VABB-SHW)) en het tenure-track-systeem werd ingevoerd.

In 2011 spraken de minister van Onderwijs en de minister voor Wetenschapsbeleid bovendien af om de bevoegdheid over de Bijzondere Onderzoeksfondsen bij één minister, in casu de minister bevoegd voor Wetenschapsbeleid, onder te brengen. In het begrotingsjaar 2012 werd de verantwoordelijkheid voor de BOF-financiering overgedragen van de minister van Onderwijs naar de minister voor Wetenschapsbeleid. Dit paste in de beleidsintentie om een stroomlijning te bewerkstelligen tussen de beleidsvelden Hoger Onderwijs en Wetenschap en Innovatie als direct gevolg van de academisering van het hoger onderwijs die de Vlaamse Regering had ingezet. Deze “inkanteling” had immers niet alleen consequenties voor de onderwijskundige aspecten, maar ook voor het onderzoek en de financiering ervan. Uiteindelijk leidde dit ertoe dat de structurele, op capaciteitsopbouw gerichte financieringskanalen²⁶ bij Onderwijs en Vorming werden geconcentreerd, terwijl de competitieve, op excellentie gerichte financieringskanalen bij het beleidsdomein EWI werden ondergebracht²⁷.

Het eerste BOF-besluit (van 2000) liep tot 31 december 2012. Het BOF-besluit van 2012 trad in werking op 1 januari 2013 en de decretale basis voor dit besluit was voorzien in artikels 63/1 t/m 63/3 van het W&I-decreet (cf. deel 1).

Voorafgaand aan het BOF-besluit 2012 vond een evaluatie plaats. Inderdaad, conform de bepalingen van het vorige BOF-besluit boog de Commissie Reneman zich nl. in 2010 over

²⁶ Met name de capaciteitsbevorderende onderwijs- en onderzoeksmiddelen, zijnde de onderzoekssokkel binnen de werkingsmiddelen van de universiteiten.

²⁷ Beleidsbrief Wetenschap en Innovatie – Beleidsprioriteiten 2011-2012, Vlaams Parlement, Stuk 1331 (2011-2012) – Nr. 1.

de kwaliteit van het onderzoeksmanagement van de universiteiten²⁸. Deze commissie pleitte in haar aanbevelingen voor een herziening van de BOF-sleutel en de voor meer samenwerking tussen de universiteiten om de uitdaging voor (het verwerven van) meer Europese middelen aan te gaan. Daarnaast werd – in het licht van het nakende einde van het vorige BOF-besluit – een onafhankelijke werkgroep ingesteld die zich moest buigen over de vereenvoudiging van de BOF-sleutel, aangezien deze ondertussen geëvolueerd was tot een complex mechanisme. Hierbij zou onder meer bekeken worden of er met minder parameters (bijna) hetzelfde resultaat kon worden bereikt en of de verschillende parameters de gewenste beleidseffecten hadden²⁹. Het rapport van de Commissie Reneman toonde verder ook aan dat het BOF deels wordt ingezet op het verwerven van middelen bij het FWO, wat impliceert dat BOF-ondersteuning ertoe kan bijdragen jonge onderzoekers te helpen om door te groeien naar een niveau dat hen toelaat om de competitie op Vlaamse niveau (bv. bij het FWO) aan te gaan.

Andere aandachtspunten bij het uitwerken van het nieuwe BOF-besluit, waren:

- Excellentie van het onderzoek en van de instellingen;
- Interuniversitaire samenwerking bevorderen;
- Spanning tussen performantiemeting en de druk op de onderzoekers;
- Loopbanstimulering voor onderzoekers (cf. infra);
- De plaats van de Vlaamse instellingen in de internationale academische wereld.

In grote lijnen werd bij het opstellen van het BOF-besluit 2012 gekozen voor continuïteit in de financieringsvoorwaarden voor de Bijzondere Onderzoeksfondsen. De belangrijkste wijzigingen t.o.v. het vorige besluit en wat het BOF zelf betreft, zijn:

- 1) De voorwaardelijkheid van de BOF-subsidie, waarbij enkele beleidsklemtonen een prominentere plaats krijgen, met respect voor de autonomie van de universiteiten. Dit houdt onder meer in dat de universiteiten vijfjaarlijks een strategisch beleidsplan betreffende het onderzoek moeten opstellen en dat er een reglement wordt opgesteld voor de interne toewijzing van de BOF-middelen, maar heeft ook betrekking op maatregelen betreffende evenwichtige genderverdeling.
- 2) Uitwerking van een nieuwe/aangepaste BOF-sleutel, met onder meer aandacht voor gegarandeerde minimumaandelen en waarbij de diversiteitsparameter duidelijker en robuuster werd gemaakt.
- 3) Het inschrijven van een aantal maatregelen om vrouwen meer kansen te bieden in het onderzoek. Deze intentie reflecteert zich onder meer in de voorrangregeling voor het ondervertegenwoordigde geslacht bij nieuwe aanstellingen van ZAP'ers en postdoctorale onderzoekers op de BOF-middelen.

²⁸ Robert S. Reneman et al., "Beoordeling van de kwaliteit van het onderzoeksmanagement van de Vlaamse universiteiten", VLIR, december 2010, Brussel.

<http://www.vlir.be/media/docs/Onderzoeksbeleid/VLIREvaluatieonderzoeksmanagement2010.pdf>

²⁹ Beleidsbrief Innovatie 2010-2011, Vlaams Parlement, stuk 774 (2010-2011) – Nr. 1.

- 4) Wat betreft de besteding van de BOF-middelen werd een versoepeling ingevoerd en dit om onder meer een meer flexibel personeelsbeleid toe te laten. Dit laatste was niet mogelijk omwille van een aantal voorwaarden die in het vorige BOF-besluit als (te) restrictief werden ervaren. Verder werd er ook een voorrangregeling voor het ondervertegenwoordigde geslacht ingevoerd voor postdoc- en ZAP-mandaten binnen het BOF als onderdeel van de mogelijkheden voor de besteding van de BOF-middelen. Verder zijn er in dit verband ook nog een aantal administratieve vereenvoudigingen doorgevoerd, onder meer wat betreft de Methusalem-financiering³⁰. Tot slot zijn in het BOF-besluit ook een aantal minimale percentages vastgelegd wat betreft de besteding van de middelen. Inderdaad, 50% van de middelen moet worden besteed aan projecten fundamenteel wetenschappelijk onderzoek van welbepaalde types (gedefinieerd in het besluit) en minstens 3,5% van de middelen moet jaarlijks besteed worden aan onderzoeksmandaten of -projecten in het kader van internationale wetenschappelijke samenwerking.

Bij de uitwerking van het BOF-besluit 2012 werd verder ook advies gevraagd aan het FWO en dit onder meer met het oog op het bekomen van een maximale complementariteit tussen beide financieringskanalen voor fundamenteel wetenschappelijk onderzoek. Een voorbeeld van deze complementariteit is deze tussen Methusalem en Odysseus, vergelijkbare programma's, waarbij het eerste opgevolgd wordt door en binnen de universiteiten en het laatste op Vlaams niveau beheerd wordt door het FWO. Verder is in het BOF-besluit ook rekening gehouden met het verminderen van de administratieve lasten door het vereenvoudigen van de verslaggeving en dit naar aanleiding van een analyse in 2011 van het kwantitatieve luik van de onderzoeksverslaggeving van de universiteiten en de hogescholen^{31 32}.

Het BOF-besluit 2012 kwam tot stand in overleg met de universiteiten.

In uitvoering van het meerjarig groeipad van de middelen voor het wetenschaps- en innovatiebeleid werd in 2012 60 miljoen euro extra uitgetrokken voor wetenschap en innovatie. Hiervan was 7 miljoen bedoeld als bijkomende middelen voor het BOF. In 2013 gaf dit voorziene groeipad aanleiding tot een verhoging van de BOF-middelen met 3 miljoen euro.

Vanaf het aantreden van de Vlaamse Regering 2014-2019 komen de Bijzondere Onderzoeksfondsen niet expliciet aan bod in de beleidsnota 2014-2019 en in de daaropvolgende beleidsbrieven.

³⁰ Cf. Toelichting bij het BOF-besluit van 21 december 2012, Belgisch Staatsblad d.d. 22.03.2013, p. 17954 t/m 17982.

³¹ Beleidsbrief Wetenschap en Innovatie – Beleidsprioriteiten 2012-2013, Vlaams Parlement, Stuk 1765 (2012-2013) – Nr. 1.

³² In overleg met het beleidsdomein Onderwijs en Vorming wordt gewerkt aan een vereenvoudiging van de onderzoeksverslaggeving van de universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap. Op dit ogenblik is het Besluit van de Vlaamse Regering van 4 februari 1997 houdende vastlegging van de voorschriften voor het opstellen van het jaarverslag van de universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap nog van toepassing.

Sinds de goedkeuring van het BOF-besluit, werden er nog twee wijzigingen in aangebracht. Diverse bepalingen van het BOF-besluit werden gewijzigd door het “Besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van diverse bepalingen van het Besluit van de Vlaamse Regering van 21 december 2012 betreffende de financiering van de Bijzondere Onderzoeksfondsen aan de universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap” van 21 maart 2014. Deze wijzigingen hebben betrekking op de artikels 1, 27, 30, 33 en 65 en verder wordt het opschrift van de Bijlage 1 aan het Besluit van de Vlaamse Regering gewijzigd en een Bijlage 2 toegevoegd.

De aangebrachte wijzigingen hebben onder meer betrekking op de berekening van de gegarandeerde minimaandelen en van het groeipad ter zake. De andere aanpassingen hebben betrekking op de parameters op basis waarvan de BOF-sleutel wordt berekend en op de tussentijdse evaluatie in het kader van de Methusalem-financiering.

Verder werd artikel 19 van het BOF-besluit gewijzigd door het Besluit van de Vlaamse Regering van 3 april 2015 tot wijziging van artikel 19 van het BOF-besluit. Deze wijzigingen hebben betrekking op de BOF-sleutel die vanaf nu wordt afgerond op een honderdtal en een verduidelijking in de tweede alinea in betreffende artikel, aangezien er een stuk tekst ontbrak³³.

Een aandachtspunt in deze context is ook de transitie die in het beleidsdomein EWI werd ingezet bij het aantreden van de Vlaamse Regering 2014-2019. Deze transitie werd eind 2015 afgerond en heeft geleid tot een vermindering van het aantal agentschappen in het beleidsdomein. De bedrijfsgerichte processen van het IWT werden geïntegreerd in het (nieuwe) Agentschap Innoveren en Ondernemen en de academische processen van het IWT in het FWO. De procedure voor de toekenning van middelen voor zware en middelzware onderzoeksinfrastructuur³⁴ die tot eind 2015 bij de Herculesstichting was ondergebracht, werd ook overgeheveld naar het FWO. Het FWO heeft m.a.w. vanaf begin 2016 een grotere rol (en een groter budget) gekregen voor de stimulering van de interuniversitaire competitie en dit onder meer op het vlak van fundamenteel wetenschappelijk onderzoek.

Een ander aandachtspunt met betrekking tot het BOF zijn de maatregelen die werden uitgewerkt in het kader van (de aantrekkelijkheid van) de loopbanen van onderzoekers. In 2010 werd in dit kader maar ook in het kader van het Europese partnerschap voor onderzoekers, van start gegaan met een Vlaams actieplan voor onderzoekers³⁵, met daarin 20 concrete acties en gebaseerd op drie doelstellingen³⁶:

³³ Er werd “55% van” toegevoegd in deze alinea.

³⁴ Een taak van de Herculesstichting die ondertussen ook werd ontbonden. Het mechanisme voor de toekenning van deze middelen werd het Herculesmechanisme genoemd.

³⁵ Getiteld “Daar zit beweging in”, zie ook http://www.ewi-vlaanderen.be/sites/default/files/bestanden/Daar%20zit%20beweging%20in_Een%20Vlaams%20actieplan%20voor%20Onderzoekers_web.pdf.

³⁶ Beleidsbrief Innovatie 2010-2011, Vlaams Parlement, Stuk 774 (2010-2011) – Nr. 1.

1. “Onderzoek en ontwikkeling” vormt een aantrekkelijke loopbaankeuze voor jonge mensen en een voldoende aantal kwaliteitsvolle kandidaten kiest voor een O&O-carrière, in de academische of in de bedrijfswereld.
2. Onderzoekspersoneel weet zich in de professionele loopbaan gesteund en gewaardeerd.
3. Vlaanderen speelt – als uitvalsbasis en als aantrekkingspool – mee in een open internationale onderzoekswereld waarin onderzoekers zich vrij bewegen en bijdragen aan de uitwisseling van kennis.

Omdat de middelen van de Bijzondere Onderzoeksfondsen een specifieke plaats bleken in te nemen in de loopbaanontwikkeling van onderzoekers, was dit laatste ook een aandachtspunt bij de uitwerking van het BOF-Besluit 2012 (cf. supra).

Een rapport over internationale mobiliteit, getiteld “Mobiliteit mobiliseren: contextstudie, aandachtspunten en aanbevelingen” vormde verder de basis voor de uitwerking van een actieplan voor de bevordering van de internationale mobiliteit van onderzoekers. Een aantal voorstellen uit dit rapport werden reeds ingepast in het programma voor de omkadering van jonge onderzoekers (zie ook deel III). Verder werd ook onderzocht of bijkomende maatregelen of acties nodig waren ter bevordering van de mobiliteit van docenten/onderzoekers, rekening houdend met het werk dat al geleverd werd in het kader van het actieplan “Daar zit beweging in” (cf. supra) van de Departementen Onderwijs en Vorming en EWI. Dit actieplan had niet alleen een invloed op het BOF-besluit, maar ook gevolgen voor het onderzoeksbeleid van de universiteiten en voor de plaats en de inzet van de BOF-middelen hierin. Dit actieplan loopt af in 2017 en een nieuw actieplan wordt in het vooruitzicht gesteld.

4. Doelstellingen van de evaluatie en beoogde resultaten

4.1 Doelstellingen van de evaluatie

De bedoeling van de evaluatie is conform artikel 69 van het BOF-besluit onder meer om een zicht te krijgen op de werking van de onderzoeksraden van de Vlaamse universiteiten wat betreft het beheer van de Bijzondere Onderzoeksfondsen in de periode vanaf begin 2013 en de bijdrage die ze leveren aan het onderzoeksbeleid. Daarnaast dient de positie van het BOF in het Vlaamse onderzoekslandschap ook te worden onderzocht. De elementen die in de evaluatie aan bod moeten komen, worden verder toegelicht in hetzelfde artikel van het BOF-besluit.

De geplande evaluatie dient echter te worden bekeken in de ruime beleidscontext en de evaluatie zal zich dan ook niet beperken tot wat in het besluit is vermeld, maar een bredere invulling krijgen. De voorziene evaluatie biedt nl. ook de gelegenheid om de vernieuwde regelgeving betreffende het BOF (i.e. het BOF-besluit zelf) te evalueren en onder meer af te toetsen aan de beleidsintenties die aan de basis lagen ervan, maar ook na te gaan of

de samenstelling en berekening van de BOF-sleutel duidelijker en eenvoudiger zijn geworden.

Het beheer van het BOF kan verder vanuit twee perspectieven worden bekeken. Enerzijds vanuit het perspectief van de universiteiten op wie de regelgeving van toepassing is en anderzijds vanuit het perspectief van de overheid die de regelgeving moet aanwenden binnen haar onderzoeksbeleid. De evaluatie bevat met andere woorden zowel een individuele analyse en beoordeling (per universiteit), een meer globale analyse en beoordeling (over de universiteiten heen) als een analyse en beoordeling op een nog hoger aggregatieniveau (Vlaamse overheid).

4.2 Beoogde resultaten/Elementen van de evaluatie van het BOF

Als resultaten van de evaluatie met betrekking tot BOF worden minstens verwacht:

- 1° Analyse en beoordeling van het onderzoeksbeleid van de universiteiten (per universiteit en globaal) en de plaats die het BOF daarin inneemt en dit met het oog op het evalueren van de meerwaarde en de bijdrage van het BOF tot dit onderzoeksbeleid. De kwaliteit van het onderzoeksmanagement en de werking van de onderzoeksraden dient hierbij te worden geanalyseerd en beoordeeld en de analyse en beoordeling hebben ook betrekking op de instrumenten waarvan de financiering is toegevoegd aan het BOF (Methusalem en tenure-track).
- 2° Analyse en beoordeling van de rol en de positie van het BOF binnen de universiteiten zelf, met oog voor de impact op de faculteiten en onderzoeksgroepen en voor de selectiemechanismen bij (en de evolutie van) de tenure-track en de BOF-ZAP-mandaten (en de impact ervan op het totale ZAP-kader). De analyse en beoordeling moet verder ook een analyse en beoordeling van de werking en impact van de Methusalemfinanciering omvatten. (Intern perspectief).
- 3° Analyse en beoordeling van de rol en de positie van het BOF in enerzijds het Vlaams onderzoeksbeleid (t.o.v. 1ste geldstroom, t.o.v. andere instrumenten (FWO, IOF) en t.o.v. 3de geldstroom) en anderzijds t.o.v. andere beleidsniveaus en t.o.v. vergelijkbare instrumenten in andere landen (i.e. internationale benchmark). (Extern perspectief).
- 4° Analyse en beoordeling van de regelgeving zelf (W&I-decreet, BOF-besluit) in termen van legistiek, praktische buikbaarheid en gebruik (bv. berekening BOF-sleutel) en leesbaarheid/duidelijkheid (i.e. bv. vertaling bepalingen in berekeningen) en eventuele vereenvoudiging in verslaggeving (in termen van transparantie en uniformiteit).
- 5° Analyse en beoordeling van de BOF-sleutel zelf.
- 6° Bibliometrische analyse m.b.t. de kwaliteit van de aangetrokken onderzoekers en hun bijdrage aan het Vlaams onderzoekspotentieel.

- 7° Analyse en beoordeling van de toekomstplannen t.a.v. de inzet van het BOF en dit zowel op het niveau van de universiteiten als op het niveau van het beleid (Vlaamse overheid).
- 8° Conclusies en aanbevelingen voor de optimalisatie van het instrument BOF en dit zowel wat betreft de regelgevingsaspecten als wat betreft de beleidsmatige aspecten, verzameld in een eindrapport.

5. Krijtlijnen en draagwijdte van de evaluatie

De evaluatie dient, zoals in deel 4.1 hierboven al werd uiteengezet, ruimer te worden opgevat dan wat strikt genomen is aangegeven in het BOF-besluit. De draagwijdte en de krijtlijnen van de verwachte evaluatie worden verder verduidelijkt a.d.h.v. de evaluatieluiken (zie punt 6).

De evaluatie dient uiterlijk tegen 30 juni 2018 te zijn voltooid. De evaluatie zal onder meer gebruik maken van een (beperkte³⁷) zelfevaluatie opgesteld door elk van de universiteiten³⁸, die telkens zal bestaan uit een ex-postluik (terugblik) en een ex-anteluik (voorblik). Voor de uitwerking van de zelfevaluatie kunnen de universiteiten zich baseren op de richtlijn opgesteld door het Departement EWI die is opgenomen als Bijlage 2.

Er werd met de universiteiten afgesproken om de verwachte zelfevaluatie op te leveren conform de voorziene timing ter zake. Deze timing wordt weergegeven in deel 7.2.

Conform de bepalingen van het BOF-besluit (cf. artikel 69 – zie ook deel 2), ligt het initiatief voor de evaluatie in handen van de minister bevoegd voor Wetenschap en Innovatie³⁹ en wordt de aanpak van deze evaluatie dan ook gecoördineerd door (de evaluatiecel van) het Departement EWI. Aldus wordt een plan van aanpak voor deze evaluatie opgesteld en dit conform de evaluatiepraktijk die het departement hanteert.

6. Evaluatieluiken

Rekening houdend met de hoger vermelde doelstellingen en beoogde resultaten van de evaluatie, dient de evaluatie minstens te bestaan uit onderstaande evaluatieluiken. De

³⁷ Omdat de universiteiten conform het BOF-besluit (artikel 68) jaarlijks moeten rapporteren over het gebruik van de globale middelen van het BOF, zal de zelfevaluatie die in deze context wordt verwacht, beperkt worden tot het essentiële en op een hoog aggregatieniveau moeten worden uitgewerkt.

³⁸ Opgesteld door elk van de universiteiten op basis van een richtlijn/vragenlijst aangereikt door het Departement EWI en toegespitst op een (beperkt) aantal hoofdthema's/-vragen.

³⁹ In het BOF-besluit van 2000 waren het de universiteiten zelf die het initiatief voor de evaluatie in handen hadden (zie ook deel 3.2, waar wordt ingegaan op de vorige evaluatie).

gekozen evaluatieonderwerpen (per luik) zijn niet altijd even strikt van elkaar te scheiden. Overlappendingen tussen de luiken zijn dan ook niet uitgesloten.

6.1 Evaluatie van het onderzoeksbeleid van de universiteiten in het algemeen en met betrekking tot het BOF in het bijzonder

Conform het W&I-decreet en rekening houdend met de bepalingen van het BOF-besluit (cf. artikel 22), dienen de Vlaamse universiteiten om de vijf jaar een strategisch beleidsplan op te stellen waarin het voor de komende vijf jaar de hoofdlijnen schetst van haar beleid inzake het wetenschappelijk onderzoek in het algemeen en inzake de besteding van de globale middelen van haar Bijzonder Onderzoeksfonds in het bijzonder. De universiteiten hebben in 2013 dus een dergelijk strategisch beleidsplan opgesteld en dit minstens voor de periode 2013-2017⁴⁰ en wordt verwacht dat zij in 2017 een plan zullen opstellen voor de periode 2018-2022.

In dit luik wordt dan ook een analyse en beoordeling verwacht van het onderzoeksbeleid van de universiteiten (en dit zowel per universiteit als over deze instellingen heen) en de plaats die het BOF daarin inneemt, als een van de belangrijkste hefboomen die de universiteiten hebben om hun eigen onderzoeksbeleid vorm te geven. De verwachte analyse en beoordeling heeft minstens betrekking op de periode 2013-2017, maar waar mogelijk en nuttig, kunnen ook de jaren 2011 en 2012 in aanmerking worden genomen. Meer bepaald betreffen deze twee jaren de periode waarin de vorige beoordeling (2010) in het kader van het BOF werd opgezet en dit conform de bepalingen van het vorige BOF-besluit. De analyse en beoordeling dient te gebeuren rekening houdend met het ruime beleidskader. Met betrekking tot dit laatste wordt zowel de lokale (Vlaamse en federale) context als de ruimere internationale context bedoeld (zowel Europees als ruimer). Wat de Europese beleidscontext betreft, dient in het bijzonder rekening gehouden te worden met de beleidsontwikkelingen op het vlak van ethische adviezen en “open science”. Verder dient bij deze analyse en beoordeling onderscheid gemaakt te worden tussen de (financierings)lijnen die t.a.v. het BOF worden onderscheiden, met name de BOF-subsidie aan de universiteiten, de tenure-track-financiering, de Methusalem-financiering en de bijkomende BOF-ZAP-mandaten. Deze laatste financiering is vanaf 2016 niet meer opgenomen als een afzonderlijke lijn in de (Vlaamse) begroting, maar toegevoegd aan de BOF-basissubsidie voor de universiteiten.

De verwachte analyse en beoordeling omvat zowel een inhoudelijke analyse (uitvoering strategische beleidsplannen 2013-2017 (cf. supra), geleverde prestaties (onder meer bijdrage BOF tot en meerwaarde BOF voor het (individuele) onderzoeksbeleid, realisatie doelstellingen beleidsplan, kwaliteit van het onderzoeksmanagement, werking onderzoekraden, selectiemechanismen en verantwoording, enz.) als een financiële analyse

⁴⁰ In de praktijk hebben de universiteiten dit als volgt ingevuld: KULeuven 2014-2018, UAntwerpen 2013-2017, UGent 2012-2016, UHasselt 2011-2016 en VUB 2013-2017.

(aanwending subsidies, verantwoording subsidies, enz.), en dit rekening houdend met de beleidsdoelstellingen en –context en met het beleidsveld ((afstemming en synergie met) andere actoren).

Verder dient te worden nagegaan in welke mate de universiteiten de regelgeving met betrekking tot het BOF hebben ervaren en hebben toegepast, in welke mate dit werd geventileerd in de verslaggeving (bv. in termen van de verschillende (bestedings)categorieën vermeld in het BOF-besluit en in termen van de onderscheiden lijnen in het BOF⁴¹) en in de (andere) geleverde verantwoording, enz. Bijzondere aandacht dient hierbij te gaan naar mogelijke vereenvoudiging en uniformisering van de verslaggeving ten aanzien van het BOF (en meer in het algemeen ten aanzien van de jaarverslaggeving van de universiteiten vanuit het perspectief van het BOF). In dit verband zou onder meer bekeken kunnen worden hoe de gegevens die de universiteiten in het kader van FRIS dienen aan te leveren, meer en beter kunnen worden aangewend voor de BOF-verantwoording, zodat niet alleen de verslaggeving maar ook de (jaarlijkse) controle door de overheid eenvoudiger en uniformer kan gebeuren (onder meer in termen van de bestedingscategorieën vermeld in het BOF-besluit – cf. supra). Wat de controle door de overheid betreft, dient bijzondere aandacht te worden besteed aan (de geleverde verantwoording en controle achteraf ten aanzien van) de bepalingen betreffende de uitbetaling van het saldo van de BOF-subsidie.

Daarnaast dient ook globaal bekeken te worden welke impact de voorwaarden die aan de toekenning van de BOF-middelen zijn verbonden, hebben op de uitwerking (en eventuele jaarlijkse bijsturing – cf. uitbetaling saldo van de BOF-subsidie) van het onderzoeksbeleid van de universiteiten en dit zowel per universiteit als over de universiteiten heen.

De verwachte analyse en beoordeling dient rekening te houden met alle aspecten die zijn vermeld in het BOF-besluit en dient zich ook te richten op de beleidsintenties die bij het tot stand komen van het BOF-besluit in 2012 als uitgangspunt zijn genomen, en dient verder rekening te houden met de conclusies en aanbevelingen uit de evaluatie van 2010.

Specifiek inhoudelijk/wetenschappelijk dient ook de meerwaarde van het BOF voor de universiteiten te worden nagegaan. Dit heeft in eerste instantie betrekking op de onderzoekers die via BOF-middelen of middelen toegevoegd aan het BOF (tenure-track, Methusalem) werden aangetrokken, en dit meer bepaald wat hun kwaliteit als hun bijdrage aan het Vlaams onderzoekspotentieel betreft. Er wordt verwacht dat deze analyse en beoordeling onder meer gebeuren op basis van een bibliometrische analyse.

Het is de bedoeling dat dit luik van de evaluatie verder wordt uitgewerkt (o.m. door de consultant) tot een set van relevante evaluatievragen, die leiden tot een onderbouwde analyse en beoordeling met betrekking tot BOF (en dit minstens wat betreft de hierboven

⁴¹ Hiermee worden bedoeld: de algemene BOF-middelen, BOF-ZAP-mandaten, Methusalem en Tenure-track, maar in voldoende mate van detail en op uniforme wijze gehanteerd door elk van de universiteiten.

genoemde aspecten) en aanleiding geven tot het realiseren van (een deel van) de verwachte resultaten van de evaluatie.

6.2 Evaluatie van de rol en positie van het BOF

In dit luik dient de rol en de positie van het BOF te worden geanalyseerd en beoordeeld en dit vanuit twee perspectieven, met name een intern en een extern perspectief.

Het intern perspectief richt zich op de universiteiten zelf en meer bepaald op de rol en de positie van het BOF binnen de universiteiten en in hun onderzoeksbeleid. Het BOF is een mechanisme dat toelaat om een onderzoeksbeleid mee vorm te geven, zij het dat aan het gebruik van (BOF)middelen een aantal voorwaarden zijn verbonden. In dit onderdeel worden een analyse en beoordeling verwacht van:

- De wijze waarop de universiteiten de BOF-regelgeving hebben geïncorporeerd in hun eigen werking en onderzoeksbeleid. Aandachtspunten hierbij zijn onder meer de regels wat betreft de besteding van de middelen en de effecten en impact die deze al of niet hebben op het eigen onderzoeksbeleid van de universiteiten (bv. in termen van mogelijkheden om de middelen aan te wenden, gelet op de regels wat betreft de besteding van de BOF-middelen).
- De wijze waarop de onderzoeksraden zijn ingesteld en werken.
- De wijze waarop het onderzoek wordt beheerd (onderzoeksmangement).
- De wijze waarop het BOF/de BOF-middelen wordt/worden ingezet ten behoeve van de loopbaan van onderzoekers. Een aandachtspunt hierbij is de eventuele hefboomfunctie die deze middelen (kunnen) innemen in de loopbaan van een onderzoeker, bv. als opstap naar onderzoeksmiddelen die op een hoger niveau van competitie worden toegekend (FWO, EU-middelen, enz.).
- De wijze waarop het BOF/de BOF-middelen wordt/worden toegekend (oproepen, selectiemechanismen, enz.) voor initiatieven in het kader van het BOF.
- De plaats die het BOF/de BOF-middelen inneemt/innemen ten opzicht van andere financieringsbronnen voor onderzoek, met specifieke aandacht voor de middelen voor onderzoek afkomstig uit de basissubsidie (1ste geldstroom) en uit andere Vlaamse (in het bijzonder FWO) of internationale (in het bijzonder EU) financieringsbronnen.
- De plaats die het BOF/de BOF-middelen inneemt/innemen in het onderzoeksbeleid van de universiteiten en de impact die deze middelen hebben in de faculteiten en onderzoeksgroepen.
- De aanwending, werking en impact van het tenure-track-stelsel en van de Methusalemfinanciering. Met betrekking tot de tenure-track-financiering dient de gezamenlijke impact van deze financiering en van de financiering van de BOF-ZAP-mandaten op het totale beleid inzake ZAP te worden bekeken. De (ontwikkeling van de) verhouding tussen het aantal docenten in het tenure-track-stelsel en het totale aantal docenten, de invloed van dit stelsel op het aantal ZAP-vacatures en de

beoordelingswijze van de mandaathouders in dit stelsel zijn ook aandachtspunten hierin.

Het extern perspectief richt zich eerder op de (beleids)omgeving waarin het BOF zich situeert en dit in eerste instantie op het Vlaamse beleid, maar ook ruimer en gericht op de internationale context. In dit onderdeel worden een analyse en beoordeling verwacht van:

- De wijze waarop de Vlaamse overheid is omgegaan met de BOF-regelgeving t.a.v. het globale wetenschaps- en technologiebeleid van de Vlaamse overheid. Een aandachtspunt hierbij is de wijze waarop de Vlaamse overheid de BOF-middelen inzet ter ondersteuning van de eigen beleidsdoelstellingen, bijvoorbeeld wat betreft het aantrekkelijker maken van de loopbaan van onderzoekers en de specifieke actieplannen die in dit verband werden uitgewerkt. Andere aandachtspunten betreffen de regelgeving over de besteding van de BOF-middelen die de Vlaamse overheid de mogelijkheid geeft om enigszins “sturend” op te treden wat betreft de inzet van deze middelen en de mate waarin dit zowel heeft bijgedragen tot als meerwaarde betekent voor het globale wetenschaps- en technologiebeleid. Dit laatste omvat ook een beoordeling en analyse van de mate waarin de BOF-middelen ertoe hebben bijgedragen om toonaangevende onderzoekers aan te trekken of te behouden (cf. Methusalem en tenure-track) door carrièreperspectieven te (kunnen) bieden.
- De rol en de positie van het BOF binnen het wetenschaps- en technologiebeleid in het algemeen en de afstemming met/relatie tot andere financieringskanalen in het bijzonder, waarvan in de eerste plaats het FWO, maar ook andere instrumenten zoals de Industriële Onderzoeksfondsen. Specifiek is hier de onderlinge relatie/afstemming tussen Methusalem en Odysseus een aandachtspunt. Verder dient de rol en de positie van het BOF niet enkel bekeken te worden binnen de 2de geldstroom, maar ook ruimer (in de eerste plaats t.o.v. de 1ste en 3de geldstroom).
- De rol en de positie van het BOF ten opzichte van het beleid op andere beleidsniveaus (waarvan in eerste instantie de EU, maar ook ruimer).
- De rol, positie en betekenis van het BOF als instrument en dit in vergelijking met analoge mechanismen in andere landen (internationale benchmark). Aandachtspunten hierbij zijn de principes op basis waarvan de middelen worden verdeeld (parameters van de BOF-sleutel) en de beleidsdoelstellingen die de Vlaamse overheid via het BOF wil bewerkstelligen.

Verwacht wordt dat de consultant voor dit luik ook een aantal relevante evaluatievragen formuleert die leiden tot een onderbouwde analyse en beoordeling van de rol en de positie van het BOF (en dit minstens wat betreft de hierboven genoemde aspecten en vanuit de twee vermelde perspectieven) en aanleiding geven tot het realiseren van (een deel van) de verwachte resultaten van de evaluatie.

6.3 Evaluatie van de regelgeving en van de BOF-sleutel

De regelgeving die aan de basis ligt van het BOF (W&I-decreet, BOF-besluit) is uitgewerkt onder meer naar aanleiding van enerzijds evoluties in de beleidscontext⁴² en anderzijds de intentie om te vereenvoudigen, maar ook naar aanleiding van de evaluatie uit 2010 van het BOF (door de universiteiten). De vraag die zich stelt is of de (huidige) regelgeving inderdaad heeft geleid tot meer transparantie en vereenvoudiging, bijvoorbeeld op het vlak van de praktische toepasbaarheid en bruikbaarheid van betreffende regelgeving.

De regelgeving dient geanalyseerd en beoordeeld te worden ten opzichte van andere bestaande regelgeving (FWO, IOF, onderwijsdecreten, enz.) maar ook met het oog op de concrete bruikbaarheid en toepassing ervan. Elementen die hierbij aan bod moeten komen, zijn bijvoorbeeld de legistische aspecten, duidelijkheid en leesbaarheid (van de regelgeving), de praktische vertaling van de (BOF)regelgeving in berekeningen (cf. BOF-sleutel zelf, regels in verband met afronding), (mogelijke) vereenvoudiging van de verantwoordingsplichten (bv. jaarverslaggeving universiteiten).

Verder dient ook de BOF-sleutel zelf te worden geanalyseerd en beoordeeld onder meer met het oog op het bepalen van de (verwachte en onverwachte) effecten en impact ervan (bv. op het vlak van onderlinge competitie die een gevolg is van een instrument als de BOF-sleutel) en met het oog op de eventuele vereenvoudiging ervan (cf. internationale benchmark).

Ook voor dit luik wordt verwacht dat de consultant een aantal relevante evaluatievragen formuleert die leiden tot een onderbouwde analyse en beoordeling van de regelgeving en van de BOF-sleutel (en dit minstens wat betreft de hierboven genoemde aspecten en vanuit de twee vermelde perspectieven) en aanleiding geven tot het realiseren van (een deel van) de verwachte resultaten van de evaluatie.

6.4 Analyse en beoordeling van (de ontwerpen van) strategische beleidsplannen 2018-2022 van de universiteiten

Conform de bepalingen van het BOF-besluit, hebben de universiteiten een strategisch beleidsplan opgesteld voor de periode 2013-2017 en dit als een van de voorwaarden voor de toekenning van de BOF-middelen. Bij de jaarlijkse uitbetaling (van de 4de schijf) van de BOF-middelen is ook voorzien dat de universiteiten verslag uitbrengen over de realisatie van de doelstellingen uit hun beleidsplan én in een goedkeuring van het beleidsplan. Dit laatste komt er in essentie op neer dat de universiteiten eventuele wijzigingen aan hun initiële beleidsplan (jaarlijks) moeten melden en deze laten goedkeuren.

Conform de bepalingen van het BOF-besluit dienen de universiteiten een (ontwerp van) strategisch beleidsplan op te stellen voor de periode 2018-2022. Dit ontwerp kan

⁴² Onder meer het voorzien van een decretale basis (via het W&I-decreet) voor een aantal initiatieven binnen het wetenschaps- en technologiebeleid én de "herverdeling" van een aantal bevoegdheden tussen de beleidsdomeinen Onderwijs en Vorming en Economie, Wetenschap en Innovatie.

beschouwd worden als het ex-anteluid van de zelfevaluatie die van de universiteiten wordt verwacht (zie ook deel 7).

In dit luik worden een analyse en beoordeling verwacht van deze toekomstplannen die de universiteiten dienen op te stellen en dit zowel vanuit een intern als vanuit het extern perspectief, maar ook rekening houdend met de resultaten uit voorgaande evaluatieluiden. Het intern perspectief heeft rechtstreeks betrekking op de doelstellingen die de universiteiten voor zichzelf stellen wat betreft hun onderzoeksbeleid in het algemeen en wat betreft de inzet van het BOF in het bijzonder en die zij verder in hun ontwerp van strategisch beleidsplan hebben uitgewerkt, en dit onder meer gebaseerd op de ervaringen die zij hebben opgedaan in de voorgaande periode (2013-2017). Aandachtspunten hierbij zijn de mogelijkheden en/of beperkingen die uitgaan van de regelgeving bij het uitwerken van het eigen onderzoeksbeleid. Dit aspect heeft met andere woorden betrekking op de mate van bewegingsvrijheid die de regelgeving de universiteiten biedt om hun eigen onderzoeksbeleid vorm te geven.

De analyse en beoordeling vanuit het extern perspectief moeten op verschillende niveaus worden bekeken. Enerzijds dienen de (ontwerpen van) strategische beleidsplannen van de universiteiten ook gezamenlijk te worden geanalyseerd en beoordeeld en dit onder meer met het oog op het detecteren van overlappingsen, mogelijkheden tot synergie en samenwerking, onderlinge afstemming, enz. Anderzijds dienen deze (ontwerpen van) strategische beleidsplannen ook geanalyseerd en beoordeeld te worden ten opzichte van het wetenschaps- en technologisch innovatiebeleid in het algemeen en de regelgeving ter zake (W&I-decreet, BOF-besluit) in het bijzonder. De beleidsdoelstellingen en de beleidsintenties betreffende de stimulering van fundamenteel wetenschappelijk onderzoek enerzijds en de maatregelen die worden genomen om de loopbaan van onderzoekers aantrekkelijker te maken, dienen hierbij in overweging te worden genomen.

Ook voor dit luik wordt verwacht dat de consultant een aantal relevante evaluatievragen formuleert die leiden tot een onderbouwde analyse en beoordeling van de regelgeving en van de BOF-sleutel (en dit minstens wat betreft de hierboven genoemde aspecten en vanuit de twee vermelde perspectieven) en aanleiding geven tot het realiseren van (een deel van) de verwachte resultaten van de evaluatie.

7. Onderdelen van de evaluatie en methodologie

7.1 *Evaluatiepanel*

Conform de bepalingen in §2 van artikel 69 van het BOF-besluit dient voor de evaluatie van het BOF een gepast evaluatiepanel te worden aangesteld waarvan de leden moeten beschikken over de nodige expertise met betrekking tot wetenschapsbeleid, het beheer van universiteiten en de financiering van fundamenteel wetenschappelijk onderzoek.

Voor de evaluatie van het BOF wordt geopteerd voor de inzet van een internationaal panel van experts dat een aantal specifieke werkzaamheden zal verrichten die overeenstemmen

met de expertise die in het BOF-besluit wordt vooropgesteld. Het panel zal ondersteund en begeleid worden door een consultant, die een aantal voorbereidende analyses zal verrichten en dit onder meer ten behoeve van het panel.

Bij de samenstelling van het panel zal geprobeerd worden om minstens een panellid op te nemen uit het panel dat wordt ingezet voor de evaluatie van VABB-SHW, maar ook uit het panel dat in 2010 een beoordeling heeft gemaakt. De voorkeur gaat hierbij uit naar de voorzitter van dit laatste panel.

Bij de samenstelling van het panel moet ook de afweging worden gemaakt of het panel al of niet zal beperkt worden tot Nederlandstalige experts⁴³. Omdat een consultant wordt ingeschakeld voor de ondersteuning en begeleiding van het panel, is deze beperking in principe niet nodig, maar de keuze die wordt gemaakt heeft wel implicaties voor de taalkeuze wat betreft het opstellen van de zelfevaluatie. De voorkeur gaat wel uit naar een panel van experts met een ruimere internationale samenstelling dan enkel Nederlandstalige experts.

Het panel van experts zal een bezoek ter plaatse brengen en diverse stakeholders kunnen spreken⁴⁴. Verwacht wordt dat het plaatsbezoek door het panel (minstens) twee dagen in beslag zal nemen.

Het wordt aan de consultant overgelaten hoe en in welke fasen van de evaluatie hij het panel zal inschakelen. In ieder geval zal het panel maximaal twee plaatsbezoeken uitvoeren in het kader van hun werkzaamheden.

De samenstelling van het panel zal gebeuren in overleg met de universiteiten en gevalideerd worden door de stuurgroep die deze evaluatie begeleidt.

7.2 Onderdelen van de evaluatie en methodologie

De elementen die de evaluatie van de Bijzondere Onderzoeksfondsen moet bevatten en de resultaten die worden verwacht, zijn weergegeven in deel 4.2.

De evaluatie zal in ieder geval bestaan uit:

- Een onderzoek ex post, onder meer bestaande uit een deskstudie en een discussie met en bevraging van stakeholders.
- Een beoordeling (zowel ex post als ex ante) door een panel van internationale experts.
- Een SWOT-analyse.
- Een internationale benchmark betreffende het BOF en dit onder meer wat betreft doestellingen, samenstelling en resultaten.

⁴³ Deze keuze is eerder ingegeven door de overweging dat de experts ook enige kennis moeten hebben over het Vlaamse beleid op het vlak van wetenschap en innovatie, maar ook op het vlak van hoger onderwijs en verder zicht moeten hebben op het onderzoeks- en hoger onderwijslandschap, dan door overwegingen wat taalkennis betreft.

⁴⁴ Het panel zal met andere woorden naar Vlaanderen komen en betrokken stakeholders kunnen spreken. Dit plaatsbezoek impliceert niet noodzakelijk een plaatsbezoek bij elke individuele universiteit.

- Formuleren van conclusies en aanbevelingen in een rapport.

Voor de uitvoering van de evaluatie zal een beroep gedaan worden op een externe consultant. Behalve de beoordeling door het panel van experts, dient de consultant alle hoger vermelde onderdelen van de evaluatie op zich te nemen. De consultant moet echter wel instaan voor de begeleiding en ondersteuning van het panel van experts en verder een voorstel doen over hoe, wanneer en met betrekking tot welke aspecten/onderdelen (of beoogde resultaten) van de evaluatie hij het panel denkt in te zetten. Dit omvat ook het opstellen van basisdocumenten en/of tussentijdse rapporten die gericht zijn op de ondersteuning en begeleiding van het panel bij haar werkzaamheden. De beoordeling door het panel van experts omvat minstens een plaatsbezoek en discussies en overleg met stakeholders.

De consultant zal bij de evaluatie een beroep moeten doen op diverse vormen van expertise. De belangrijkste vorm betreft expertise m.b.t. wetenschapsbeleid, onderzoeksbeleid, het beheer van universiteiten en financiering(sinstrumenten) voor fundamenteel wetenschappelijk onderzoek, maar ook expertise die in staat is de relevantie, impact en toekomstmogelijkheden voor het BOF te beoordelen.

De evaluatie zal begeleid worden door een stuurgroep waarin vertegenwoordigers van het departement (afdeling Strategie en Coördinatie, afdeling Onderzoek) zijn opgenomen. Verder wordt een vertegenwoordiger van de minister opgenomen in de stuurgroep (in de rol van waarnemer).

De externe consultant wordt uitgenodigd deel te nemen aan de stuurgroep maar maakt er geen deel van uit.

Daarnaast kan de stuurgroep – waar nodig – aangevuld worden met andere experts (bv. vertegenwoordigers van andere beleidsdomeinen, in het bijzonder van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming).

De stuurgroep kijkt toe op het correcte verloop van het evaluatieproces en kan zo nodig bijsturen. De rapportering vindt plaats aan de leden van de stuurgroep die de kwaliteit van het geleverde werk bewaakt.

Timing:

- Toelichting over het plan van aanpak aan de onderzoekscoördinatoren van de universiteiten: 19 april 2017;
- Aanbesteding evaluatie-opdracht: opstart juni 2017;
- Zelfevaluatie op te stellen door de universiteiten:
 - Ex-postluik: tegen eind januari 2018;
 - Ex-anteluik: tegen 31 maart 2018.
- Tussentijds rapport (consultant): maart 2018;
- Plaatsbezoek panel van experts: april 2018;

- Eindrapportering: eind mei 2018.

III. Plan van aanpak voor de evaluatie van de Omkadering voor Jonge Onderzoekers (OJO)

1. Inleiding

Blijven investeren in onderzoek en in onderzoekers is volgens de inleiding van het Vlaams actieplan voor Onderzoekers “Daar zit beweging in” (zie ook deel II.3.2) nodig om de ambitie van Vlaanderen een succesvolle kennismaatschappij te zijn, te kunnen waarmaken. In het actieplan werden 20 acties vooropgesteld, waarbij in 2011 aan actie 18 een invulling werd gegeven door de instelling van een specifieke subsidie ten gunste van de Vlaamse universiteiten.

Actie 18 uit het Vlaams actieplan voor onderzoekers, luidt:

De Vlaamse universiteiten bouwen de doctoraatsscholen verder uit met een drievoudige opdracht inzake opleiding van jonge onderzoekers:

- *Internationale rekrutering van doctorandi;*
- *Het aanbieden van een opleidingsaanbod waarin zowel interdisciplinaire verbreding en verdieping als ontwikkeling van vak- en discipline-overschrijdende vaardigheden (transferable skills) aan bod komen;*
- *Bevorderen van de loopbaanperspectieven van doctorandi.*

De doctoraatsscholen gaan na welke opleidingen ze eventueel samen kunnen organiseren. Ze besteden voldoende aandacht aan de eigenheid van de verschillende disciplines, loopbaanprofielen van jonge onderzoekers.

De personeelsdiensten van de verschillende onderzoeksinstituten gaan na of ze gezamenlijke opleidingen kunnen organiseren voor senior onderzoekers (postdocs, managers (bv. decanen),...).

Deze actie erkende in essentie de belangrijke rol die universiteiten spelen in de omkadering van jonge onderzoekers en meer bepaald de stappen die de doctoraatsscholen op dit vlak en tot dan toe, al hadden genomen. Omdat bleek dat de universiteiten te kampen hadden met financieringsproblemen om aan de doelstellingen te kunnen voldoen, werd in 2011 en 2012 een ad-hoc-subsidie van 4.000.000 euro toegekend aan de universiteiten in afwachting van een structurele regeling. Deze subsidies vormden de feitelijke start van een programma ter ondersteuning van de loopbaanontwikkeling van jonge onderzoekers met volgende objectieven:

- Training van jonge onderzoekers.
- Loopbaanontwikkeling en bevordering van loopbaanperspectieven van jonge onderzoekers.
- Versterken van de internationale oriëntatie in de loopbaan van jonge onderzoekers.
- Samenwerking binnen Vlaanderen met betrekking tot voorgaande objectieven.

De decretale basis voor de omkadering van jonge onderzoekers werd voorzien in artikel 63/4 van het W&I-decreet, dat stelt dat de Vlaamse overheid, binnen de perken van de begrotingskredieten, jaarlijks subsidies verleent voor de omkadering van jonge onderzoekers aan de universiteiten die partner zijn bij een associatie. Verder stelt dit artikel dat de Vlaamse Regering nadere regels vastlegt, onder meer over de verdeling van de subsidie, de bestedingswijze ervan, enz.

De concrete uitvoering van dit artikel uit het W&I-decreet wordt gegeven in het Besluit van de Vlaamse Regering van 28 juni 2013 betreffende de omkadering van jonge onderzoekers, hierna het OJO-besluit genoemd.

Het tweede hoofdstuk van het OJO-besluit (artikels 2 t/m 6) legt de financiële beginselen (o.m. de verdeelsleutel voor de voorziene subsidie maar bv. ook de wijze van uitbetaling) vast. Hoofdstuk 3 van het OJO-besluit (artikels 7 t/m 14) handelt over de besteding van de middelen. Hierbij wordt in artikel 10 gespecificeerd dat de subsidie moet worden ingezet voor het creëren van een kader voor de ontwikkeling, uitvoering en versterking van de activiteiten met betrekking tot volgende doelstellingen:

- 1° Training van jonge onderzoekers. Dit omvat het organiseren van specifieke opleidingen of seminaries voor postdoctorale onderzoekers en specifieke trainingen (bv. met betrekking tot communicatie over onderzoeksactiviteiten en -resultaten, maar ook met betrekking tot pedagogische en didactische competenties en nog andere aspecten).
- 2° Loopbaanontwikkeling en bevordering van loopbaanperspectieven van jonge onderzoekers. Dit omvat onder meer (maatregelen voor) het verhogen van de inzetbaarheid van houders van een doctoraatsdiploma, het ondersteunen en stimuleren van intersectorale mobiliteit, sensibilisering rond bewuste carrièrekeuzes en nog veel meer.
- 3° Versterken van de internationale oriëntatie in de loopbaan van jonge onderzoekers. Dit omvat bv. het ondersteunen en stimuleren van internationale mobiliteit, maar ook bv. het organiseren of aanbieden van trainingsonderdelen in samenwerking met internationale partners.
- 4° Samenwerking met andere kennisinstellingen binnen Vlaanderen met betrekking tot de doelstellingen vermeld in 1° t/m 3°.

Er zijn in artikel 12 ook een aantal minimumprincipes opgenomen waaraan voldaan moet worden bij de besteding van de middelen (door de begunstigde) en die geventileerd worden volgens de doelstellingen eerder vermeld (cf. supra). Voor de 4de doelstelling

betekent dit bijvoorbeeld dat een vierde van de ontvangen subsidies moet worden besteed binnen een samenwerkingsverband met minstens twee andere Vlaamse universiteiten.

Artikel 13 van het OJO-besluit laat de bevoegde Vlaamse minister ook toe om eenjarige principes toe te voegen aan deze die al in artikel 12 zijn vermeld.

Hoofdstuk 4 (artikels 15 t/m 17) handelt over kwaliteitszorg en heeft onder meer betrekking op de jaarlijkse verantwoording en verplichtingen inzake rapportering, maar ook over de (vijfjaarlijkse) evaluatie (artikel 17 – zie ook infra).

2. Aanleiding voor de evaluatie

Volgens artikel 63/4 van het W&I-decreet, bepaalt de Vlaamse Regering nadere regels onder meer met betrekking tot de periodieke evaluatie van de besteding van de subsidie.

Artikel 17 van het OJO-besluit stelt dat:

In 2018 en vervolgens vijfjaarlijks laat de Vlaamse minister, bevoegd voor het wetenschapsbeleid, de maatregelen van de begunstigden met betrekking tot de omkadering van jonge onderzoekers doorlichten, met oog voor de effectiviteit en efficiëntie van de besteding van de middelen voor de omkadering van jonge onderzoekers, de meerwaarde ervan en de bijdrage die ze leveren aan het onderzoeksbeleid. Er wordt onder meer een bevraging van de belanghebbenden⁴⁵ georganiseerd.

Tijdens de evaluatie, vermeld in het eerste lid, kunnen, bijvoorbeeld via internationale vergelijkende marktstudie⁴⁶, de onderaannemingskosten getoetst worden op marktconformiteit van aanbod en prijs.

3. Beleidscontext

3.1 Aanleiding voor het initiatief

De basis voor het beleid ten aanzien van de omkadering van jonge onderzoekers werd gelegd in regeerperiode 2009-2014 en meer bepaald in de beleidsnota's Wetenschap en Innovatie 2009-2014 en Onderwijs 2009-2014. Volgende objectieven uit deze beleidsnota's vormden de inspiratie voor het Vlaamse actieplan voor onderzoekers, en dus ook voor de daarin gedefinieerde acties gericht op de omkadering van jonge onderzoekers:

- 1° "Onderzoek & ontwikkeling" vormt een aantrekkelijke loopbaankeuze voor jonge mensen en een voldoende aantal kwaliteitsvolle kandidaten kiest voor een O&O-carrière, in de academische wereld en de bedrijfswereld.

⁴⁵ Volgens de nota aan de Vlaamse Regering ter zake (VR 2013 2806 DOC.0655.1) werd deze bepaling ingegeven door het advies van de VRWI (over het ontwerpbesluit) om bij de evaluatie de doctorandi, postdocs en de industrie te bevragen.

⁴⁶ "Vergelijkende marktstudie" moet hier gelezen worden als de Nederlandse vertaling van "benchmarking". Deze vertaling werd ingevoerd naar aanleiding van het advies van de Raad van State betreffende het ontwerpbesluit.

- 2° Onderzoekspersoneel weet zich in de professionele loopbaan gesteund en gewaardeerd.
- 3° Vlaanderen speelt – als uitvalsbasis én als aantrekkingspool – mee in een open internationale onderzoekswereld waarbinnen onderzoekers zich vrij bewegen en bijdragen aan de uitwisseling van kennis.

Het Vlaams actieplan voor onderzoekers was zelf ingegeven door de ontwikkelingen op Europees niveau, die in 2005 resulteerden in het uitbrengen van twee documenten die een kader schetsten waarbinnen gewerkt kon worden om de onderzoeksloopbaan aantrekkelijker te maken: het Europese Handvest voor Onderzoekers en de Gedragscode voor de Rekrutering van Onderzoekers.⁴⁷ Het Handvest voor Onderzoekers omvat aanbevelingen met als doel de positie van de onderzoeker te professionaliseren. Belangrijke principes zijn vrijheid van onderzoek, genderevenwicht, kans op professionele ontwikkeling, non-discriminatie en de waarde van mobiliteit. De Gedragscode voor de rekrutering van onderzoekers geeft richtlijnen voor de werving van onderzoekers. Beide documenten vormen de basis van de Europese strategie m.b.t. onderzoekers, onder de koepel van Euraxess Rights (<http://ec.europa.eu/euraxess/index.cfm/rights/index>).

Om de concrete implementatie van deze principes te bewerkstelligen, werkte de Europese Commissie (EC) op twee sporen. Enerzijds werden de instellingen rechtstreeks aangesproken via het “Human Resources Strategy for Researchers”-concept, waarbij instellingen een logo “HR excellence in Research” toegekend krijgen als ze aantonen dat ze via hun HR-strategie werken aan de toepassing van de principes van het Handvest en de Gedragscode. Verschillende Vlaamse onderzoeksinstituten, universiteiten en – financiers kregen dit logo reeds of werkten ernaartoe. Anderzijds richtte de EC zich ook tot de lidstaten. In mei 2008 publiceerde de Europese Commissie een communicatie waarin ze de Europese Raad en de lidstaten uitnodigde om mee te stappen in een Europees partnerschap voor onderzoekers.⁴⁸ Lidstaten werden uitgenodigd nationale actieplannen op te stellen voor onderzoekers en vier prioritaire thema’s werden hiertoe gedefinieerd, geïnspireerd door het Handvest en de Gedragscode:

- Systematische open rekrutering.
- Voldoen aan de behoeften op het gebied van sociale zekerheid en aanvullend pensioen van mobiele onderzoekers.
- Aanbieden van aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden.
- Versterken van de opleiding, vaardigheden en ervaring van onderzoekers.

In samenspraak met de onderzoekswereld stelden de Vlaamse minister van Innovatie, Overheidsinvesteringen, Media en Armoedebestrijding en de Vlaamse minister van

⁴⁷ http://ec.europa.eu/eracareers/pdf/am509774CEE_EN_E4.pdf.

⁴⁸ Europese Commissie, “Betere loopbanen en meer mobiliteit: een Europees partnerschap voor onderzoekers”, COM (2008)317.

Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel een Vlaams actieplan voor onderzoekers met als titel “Daar zit beweging in” op.

Actie 18 van dit actieplan resulteerde in de structurele omkadering van jonge onderzoekers via de verankering ervan in het W&I-decreet en de uitwerking ervan in het OJO-besluit (zie ook deel 1). Het OJO-besluit houdt echter ook rekening met de voorstellen afkomstig uit het rapport over internationale mobiliteit: “Mobiliteit mobiliseren: contextstudie, aandachtspunten en aanbevelingen” (zie ook deel II.3.2). Inderdaad, het OJO-besluit geeft de universiteiten ook de mogelijkheid om de subsidie in te zetten voor de ondersteuning en stimulering van de internationale mobiliteit van jonge onderzoekers (zie ook deel 1 hoger).

Sinds 2011 werd in het kader van het OJO-besluit jaarlijks telkens een subsidie van 4.000.000 euro verdeeld over de universiteiten.

3.2 Evolutie in de beleidscontext (sinds de oprichting/goedkeuring van het initiatief)

Bij het aantreden van de Vlaamse Regering 2014-2019 werd in de beleidsnota Werk, Economie, Wetenschap en Innovatie aangegeven dat prioritaire aandacht zal blijven gaan naar jonge onderzoekers en de doorstroom van doctors naar de arbeidsmarkt, zowel academisch als niet-academisch en dit onder meer door het uitwerken van een strategie voor onderzoeksloopbanen, met daarin een focus op een open arbeidsmarkt voor onderzoekers. Deze strategie moet in de loop van 2017 worden gefinaliseerd en wordt uitgewerkt in overleg met de minister van Onderwijs.

Ook het nieuwe Vlaams actieplan voor onderzoekers dat in het vooruitzicht wordt gesteld, is in deze context een aandachtspunt.

4. Doelstellingen van de evaluatie en beoogde resultaten

4.1 Doelstellingen van de evaluatie

De evaluatie is – zoals aangegeven in het OJO-besluit – gericht op een analyse en beoordeling van (onder meer) de meerwaarde van en de bijdrage tot het onderzoeksbeleid van de maatregelen die de universiteiten hebben genomen met betrekking tot de omkadering van jonge onderzoekers en op de wijze waarop de toegekende middelen hiervoor werden ingezet.

Onderzoeksbeleid kan in deze context zowel vanuit een intern als een extern perspectief worden bekeken, waarbij het intern perspectief verwijst naar het onderzoeksbeleid van de universiteit in kwestie terwijl het extern perspectief naar een hoger niveau verwijst (bv. het onderzoeksbeleid op Vlaams niveau).

De beoogde evaluatie van OJO zal dan ook ruimer uitgewerkt worden dan strikt in het besluit is aangegeven en minstens de ruime beleidscontext in acht nemen. Belangrijk aandachtspunt is verder ook dat OJO is ingebed in het onderzoeksbeleid van de

universiteiten, dat vorm gegeven wordt via de BOF-middelen. In die zin is de evaluatie van OJO dan ook verbonden met deze van het BOF.

4.2 Beoogde resultaten/Elementen van de evaluatie van OJO

Als resultaten van de evaluatie van OJO worden minstens verwacht:

- 1° Analyse en beoordeling van (de maatregelen met betrekking tot) OJO als onderdeel van het onderzoeksbeleid van de universiteiten en dit onder meer met het oog op het evalueren van de meerwaarde en bijdrage ervan tot dit onderzoeksbeleid. Elementen zoals onderlinge samenwerking (tussen de universiteiten) met betrekking tot OJO en de eigen accenten die in dit verband worden gelegd, zijn hierbij aandachtspunten, evenals de aanwending van de middelen toegekend voor de uitwerking van deze maatregelen, maar ook de tevredenheid van de doelgroepen (over de maatregelen). (Intern perspectief).
- 2° Analyse en beoordeling van (de maatregelen met betrekking tot) OJO als onderdeel van het Vlaams onderzoeksbeleid en de maatregelen die werden opgenomen met betrekking tot de loopbaan van onderzoekers. De meerwaarde en bijdrage van OJO tot het Vlaams onderzoekbeleid dienen hierbij aan bod te komen, evenals de rol en positie van OJO binnen dat onderzoeksbeleid. (Extern perspectief).
- 3° Analyse en beoordeling van OJO op basis van een vergelijking van OJO en de maatregelen die hierbij werden genomen in een ruimere internationale context en dit zowel wat betreft interne als externe aspecten (cf. punten 1° en 2° hierboven).
- 4° Analyse en beoordeling van de regelgeving met betrekking tot OJO in termen van praktisch gebruik (bv. wat betreft verantwoording door de universiteiten) en (mogelijke) vereenvoudiging.
- 5° Analyse en beoordeling van de toekomstplannen van de universiteiten wat betreft verdere uitwerking, ontwikkeling en (eventuele) bijsturing van OJO en dit zowel op het niveau van de universiteiten zelf als op het niveau van het beleid (Vlaamse overheid).
- 6° Conclusies en aanbevelingen voor de optimale inzet van OJO en dit zowel wat betreft de regelgevingsaspecten als wat betreft de beleidsmatige aspecten.

5. Krijtlijnen en draagwijdte van de evaluatie

De evaluatie dient, zoals in deel 4.1 hierboven al werd uiteengezet, ruimer te worden opgevat dan wat strikt genomen is aangegeven in het OJO-besluit. De draagwijdte en de krijtlijnen van de verwachte evaluatie worden verder verduidelijkt a.d.h.v. de evaluatieluiken (zie punt 6).

De evaluatie dient uiterlijk tegen 31 mei 2018 te zijn voltooid. De evaluatie zal onder meer gebruik maken van een (beperkte⁴⁹) zelfevaluatie opgesteld door elk van de universiteiten⁵⁰, die telkens zal bestaan uit een ex-postluik (terugblik) en een ex-anteluik (voorblik). Voor de uitwerking van de zelfevaluatie kunnen de universiteiten zich baseren op de richtlijn opgesteld door het Departement EWI die is opgenomen als Bijlage 2.

Er werd met de universiteiten afgesproken om de verwachte zelfevaluatie op te leveren conform de voorziene timing ter zake. Deze timing wordt weergegeven in deel 7.

6. Evaluatieluiken

Rekening houdend met de hoger vermelde doelstellingen en beoogde resultaten van de evaluatie, dient de evaluatie minstens te bestaan uit onderstaande evaluatieluiken. De gekozen evaluatieonderwerpen (per luik) zijn niet altijd even strikt van elkaar te scheiden. Overlappendingen tussen de luiken zijn dan ook niet uitgesloten.

6.1 *Evaluatie van het beleid van de universiteiten betreffende de omkadering van jonge onderzoekers*

Conform de bepalingen van het OJO-besluit (artikel 10) dienden de middelen die in dit kader aan de universiteiten werden toegekend, te worden aangewend om een kader te creëren voor en de ontwikkeling, uitvoering en versterking van activiteiten gericht op de doelstellingen vermeld in het besluit (zie ook deel 1 hoger). Deze ontwikkeling werd al ingezet voor de inwerkingtreding van het OJO-besluit, aangezien al vanaf 2011 ad-hoc-financiering in dit verband aan de universiteiten werd toegekend. Dit luik van de evaluatie heeft dan ook minstens betrekking op de periode vanaf 2013, maar waar mogelijk worden ook de jaren 2011 en 2012 in aanmerking genomen.

De bedoeling van dit luik van de evaluatie is onder meer om na te gaan in welke mate de ontwikkeling van hoger vermeld kader werd verwezenlijkt en op welke manier het uitgewerkte kader werd ingebed in het onderzoeksbeleid van de universiteit zelf. Aandachtspunten hierbij zijn (per universiteit) de eigen accenten die werden gelegd bij de ontwikkeling van dit kader en de relatie van deze eigen accenten tot het eigen onderzoeksbeleid. Hierbij dienen ook de activiteiten die werden ontwikkeld voor de realisatie van de doelstellingen in kaart te worden gebracht en te worden nagegaan in welke mate deze activiteiten zijn afgestemd op de behoeften van de doelgroepen (pre-doctorale en post-doctorale onderzoekers – cf. bepalingen van het besluit), hoe tevreden deze doelgroepen zijn over deze activiteiten en in welke mate de activiteiten hebben bijgedragen tot de ontwikkeling van de doelgroepen en dit met het oog op de verdere uitbouw van hun carrière (en dit onder meer bekeken vanuit internationaal perspectief).

⁴⁹ Omdat de universiteiten conform het OJO-besluit jaarlijks moeten rapporteren over hun activiteiten met betrekking tot OJO, zal de zelfevaluatie die in deze context wordt verwacht, beperkt worden tot het essentiële en op een hoog aggregatieniveau moeten worden uitgewerkt.

⁵⁰ Opgesteld door elk van de universiteiten op basis van een richtlijn/vragenlijst aangereikt door het Departement EWI en toegespitst op een (beperkt) aantal hoofdthema's/-vragen.

Daarnaast is het de bedoeling om zowel beleidsmatig als op het niveau van de activiteiten na te gaan welke maatregelen werden genomen op het vlak van samenwerking tussen de universiteiten onderling en dit ter ondersteuning van de eerste drie doelstellingen vermeld in het besluit.

Algemeen dient verder te worden nagegaan welke meerwaarde OJO betekent of heeft betekend voor het onderzoeksbeleid van elk van de universiteiten en welke bijdrage OJO levert of heeft geleverd aan dit onderzoeksbeleid. De onderlinge samenwerking is hierbij eveneens een aandachtspunt, evenals internationale aspecten van het onderzoeksbeleid.

In dit luik dient verder een analyse en beoordeling te worden gemaakt van de besteding van de middelen die in het kader van OJO aan de universiteiten werden toegekend en de mate waarin deze inzet efficiënt en effectief is gebeurd. De wijze waarop de ingezette middelen over de diverse activiteiten werden geventileerd is hierbij een aandachtspunt, evenals de bepalingen in het OJO-besluit wat betreft de besteding van de middelen.

De verantwoording die de universiteiten met betrekking tot OJO dienen af te leggen, vormt ook een onderdeel van dit luik.

Verder is het de bedoeling dat in dit luik ook wordt nagegaan in welke mate de activiteiten ter ondersteuning van de doelstellingen als goede praktijken kunnen worden beschouwd en in welke mate de kostprijs ervan in lijn ligt van wat mag verwacht worden in vergelijking met andere (internationale) initiatieven.

Het is de bedoeling dat dit luik van de evaluatie verder wordt uitgewerkt (o.m. door de consultant) tot een set van relevante evaluatievragen, die leiden tot een onderbouwde analyse en beoordeling met betrekking tot OJO (en dit minstens wat betreft de hierboven genoemde aspecten) en aanleiding geven tot het realiseren van (een deel van) de verwachte resultaten van de evaluatie.

6.2 Evaluatie van de rol en de positie van OJO in een ruimere context

In dit luik van de evaluatie is het onder meer de bedoeling om na te gaan welke meerwaarde OJO betekent of heeft betekend voor het Vlaams onderzoeksbeleid zelf en welke bijdrage tot dit onderzoeksbeleid kan worden vastgesteld. Daarnaast dienen ook de rol en de positie van OJO binnen het onderzoeksbeleid nader te worden bekeken. Aandachtspunt hierbij zijn de maatregelen die Vlaanderen heeft uitgewerkt ten aanzien van de loopbaan van onderzoekers en dit bekeken vanuit een ruimere internationale context (cf. Het EU-beleid en -maatregelen die mee de aanleiding vormden voor de uitwerking van deze Vlaamse maatregelen – cf. deel 3.1 hoger).

In dit luik van de evaluatie is het met andere woorden de bedoeling om OJO te bekijken vanuit een extern perspectief⁵¹ en dit zowel op Vlaams niveau als vanuit een internationale context. Elementen die hierbij kunnen worden onderzocht zijn bijvoorbeeld de wijze

⁵¹ Het intern perspectief komt hoofdzakelijk in het voorgaande evaluatieluik aan bod.

waarop andere Lidstaten de EU-maatregelen in de praktijk hebben omgezet, welke doelstellingen hierbij werden/worden vooropgesteld en welke activiteiten werden/worden opgezet. Daarnaast kunnen ook aspecten als de specifieke meerwaarde die belanghebbenden toeschrijven aan initiatieven ter bevordering van de loopbaan van onderzoekers in het algemeen en van jonge onderzoekers in het bijzonder worden onderzocht.

Verwacht wordt dat de consultant voor dit luik ook een aantal relevante evaluatievragen formuleert die leiden tot een onderbouwde analyse en beoordeling van de rol en de positie van OJO (en dit minstens wat betreft de hierboven genoemde aspecten en vanuit de twee vermelde perspectieven) en aanleiding geven tot het realiseren van (een deel van) de verwachte resultaten van de evaluatie.

6.3 Evaluatie van de regelgeving betreffende OJO

De regelgeving met betrekking tot OJO is eerder beperkt, maar dient uiteraard ook bekeken te worden in relatie tot andere regelgeving, in het bijzonder wat het BOF betreft. De bedoeling van dit luik is dat de regelgeving zelf wordt geanalyseerd en beoordeeld, en dit onder meer wat betreft de legistische aspecten, maar ook wat betreft praktische bruikbaarheid en toepassing van de regelgeving. Hierbij dienen minstens aspecten als de af te leggen verantwoording door de instellingen, toepassing van de richtlijnen betreffende de minimale inspanningen die de universiteiten conform de regelgeving moeten leveren, de mate waarin de regelgeving toelaat om eigen accenten te leggen bij de invulling ervan, te worden geanalyseerd en beoordeeld.

Tevens is het de bedoeling dat de regelgeving wordt geanalyseerd en beoordeeld met het oog op vereenvoudiging en met het oog op optimale afstemming met andere regelgeving én andere beleidskaders en -contexten (bv. EU-niveau). Een element dat hierbij aan bod kan komen is de validiteit en relevantie van de BOF-sleutel als maatstaf voor de verdeling van een deel van de middelen die in het kader van OJO worden toegekend.

Ook voor dit luik wordt verwacht dat de consultant een aantal relevante evaluatievragen formuleert die leiden tot een onderbouwde analyse en beoordeling van de regelgeving betreffende OJO (en dit minstens wat betreft de hierboven genoemde aspecten en vanuit de twee vermelde perspectieven) en aanleiding geven tot het realiseren van (een deel van) de verwachte resultaten van de evaluatie.

6.4 Analyse en beoordeling van de (ontwerpen van) toekomstplannen 2018-2022 van de universiteiten betreffende OJO

De OJO-regelgeving op zich stelt geen voorwaarde voor het uitwerken van toekomstplannen voor de komende periode van vijf jaar. Anderzijds dienen de universiteiten in het kader van de BOF-regelgeving wel een strategisch beleidsplan voor het fundamenteel onderzoek binnen hun instelling uit te werken. Verwacht mag worden dat er in die (ontwerpen van) strategische beleidsplannen ook aandacht zal zijn voor de

omkadering van het onderzoeksbedrijf in het algemeen en van de onderzoekers in het bijzonder.

Voor wat OJO betreft is aan de universiteiten gevraagd om als onderdeel van een zelfevaluatie⁵² bestaande uit zowel een terugblik (ex-postluik) als een vooruitblik (ex-anteluik) specifiek aandacht te besteden aan OJO. Het wordt aan de universiteiten overgelaten of ze deze oefening maken als onderdeel van de zelfevaluatie die met betrekking tot het BOF wordt gevraagd, dan wel of ze aan afzonderlijke zelfevaluatie met betrekking tot OJO opstellen.

In dit luik wordt een analyse en beoordeling verwacht van de toekomstplannen die de universiteiten met betrekking tot OJO hebben en dit zowel vanuit een intern als vanuit het extern perspectief, maar ook rekening houdend met de resultaten uit voorgaande evaluatieluien. Het intern perspectief heeft rechtstreeks betrekking op de doelstellingen die de universiteiten voor zichzelf stellen wat betreft OJO en die zij verder in toekomstplannen hebben uitgewerkt, en dit onder meer gebaseerd op de ervaringen die zij hebben opgedaan in de voorgaande periode (2011-2017). Aandachtspunten hierbij zijn de mogelijkheden en/of beperkingen die uitgaan van de OJO-regelgeving bij het uitwerken van eigen toekomstplannen. Dit aspect heeft onder meer betrekking op de mate van bewegingsvrijheid die de regelgeving de universiteiten biedt om met betrekking tot OJO eigen accenten te kunnen leggen, maar ook op de uitdagingen en opportuniteiten die de onderlinge samenwerking die de regelgeving oplegt, (al dan niet) biedt.

De analyse en beoordeling vanuit het extern perspectief moeten op verschillende niveaus worden bekeken. Enerzijds dienen de toekomstplannen van de universiteiten met betrekking tot OJO gezamenlijk te worden geanalyseerd en beoordeeld en dit onder meer met het oog op het detecteren van mogelijkheden tot synergie en samenwerking, onderlinge afstemming, enz. en dit met het oog op de verwachte samenwerking die de regelgeving oplegt (cf. supra). Anderzijds dienen deze toekomstplannen ook geanalyseerd en beoordeeld te worden ten opzichte van het wetenschaps- en technologisch innovatiebeleid in het algemeen en de regelgeving ter zake (W&I-decreet, OJO-besluit) in het bijzonder. De beleidsdoelstellingen en de beleidsintenties betreffende de stimulering van fundamenteel wetenschappelijk onderzoek enerzijds en de maatregelen die worden genomen om de loopbaan van onderzoekers aantrekkelijker te maken, dienen hierbij in overweging te worden genomen. In het bijzonder dient aandacht te worden besteed aan de strategie ten aanzien van de onderzoeksloopbaan die momenteel op het niveau van de Vlaamse overheid wordt uitgewerkt.

Ook voor dit luik wordt verwacht dat de consultant een aantal relevante evaluatievragen formuleert die leiden tot een onderbouwde analyse en beoordeling van de regelgeving betreffende OJO (en dit minstens wat betreft de hierboven genoemde aspecten en vanuit

⁵² Zie ook deel 7.

de twee vermelde perspectieven) en aanleiding geven tot het realiseren van (een deel van) de verwachte resultaten van de evaluatie.

7. Onderdelen van de evaluatie en methodologie

Het OJO-besluit geeft geen specificaties wat betreft de inzet van een panel van experts voor de evaluatie. Hoewel de inzet van een panel wellicht aangewezen is, zal het aan de consultant worden overgelaten om al of niet een panel in te zetten. Gelet op de doelstellingen van OJO, zijn er wellicht mogelijkheden om voor de evaluatie van BOF en OJO een panel in te zetten dat over voldoende expertise beschikt om beide beleidsmaatregelen te evalueren.

De elementen die de evaluatie van OJO moet bevatten en de resultaten die worden verwacht, zijn weergegeven in deel 4.2 hoger

De evaluatie zal in ieder geval bestaan uit:

- Een onderzoek ex post en ex ante, onder meer bestaande uit een deskstudie en een discussie met en bevraging van doelgroepen en stakeholders.
- Een SWOT-analyse.
- Een (internationale) benchmark betreffende OJO en dit onder meer wat betreft doestellingen, activiteiten en besteding van de middelen.
- Formuleren van conclusies en aanbevelingen in een rapport.

Voor de uitvoering van de evaluatie zal een externe consultant worden ingeschakeld. Het wordt aan de consultant overgelaten of hij/zij al of niet een panel van experts zal inzetten voor de evaluatie van OJO.

De consultant zal bij de evaluatie een beroep moeten doen op diverse vormen van expertise. De belangrijkste vorm betreft expertise m.b.t. wetenschapsbeleid en onderzoeksbeleid in het algemeen en met maatregelen ten aanzien van de carrière van onderzoekers in het bijzonder.

De evaluatie zal begeleid worden door een stuurgroep waarin vertegenwoordigers van het departement (afdeling Strategie en Coördinatie, afdeling Onderzoek) zijn opgenomen. Verder wordt een vertegenwoordiger van de minister opgenomen in de stuurgroep (in de rol van waarnemer).

De externe consultant wordt uitgenodigd deel te nemen aan de stuurgroep maar maakt er geen deel van uit.

Daarnaast kan de stuurgroep – waar nodig – aangevuld worden met andere experts (bv. vertegenwoordigers van andere beleidsdomeinen, in het bijzonder van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming).

De stuurgroep kijkt toe op het correcte verloop van het evaluatieproces en kan zo nodig bijsturen. De rapportering vindt plaats aan de leden van de stuurgroep die de kwaliteit van het geleverde werk bewaakt.

Timing:

- Toelichting over het plan van aanpak aan de vertegenwoordigers van de doctoral schools van de universiteiten:
 - Algemene toelichting over de evaluatiepraktijk van het Departement EWI met specifieke aandachtspunten betreffende de geplande evaluatie: 22 februari 2017;
 - Specifieke toelichting over het plan van aanpak: 13 juni 2017.
- Aanbesteding evaluatie-opdracht: opstart juni 2017;
- Zelfevaluatie (bestaande uit een ex-post- en een ex-anteluik) op te stellen door de vertegenwoordigers van de doctoral schools/de universiteiten:
 - Ex-postluik: eind december 2017;
 - Ex-anteluik: januari – maart 2018 (Datum nog verder af te spreken, maar in ieder geval niet later dan 31 maart 2018 – cf. evaluatie BOF)).
- Tussentijds rapport (consultant): maart 2018;
- (Eventueel) Plaatsbezoek panel van experts: april 2018;
- Eindrapportering: eind mei 2018.

IV. Evaluatieproces

1. Methodologieën en procedure

1.1 Opstellen zelfevaluaties

Elke evaluatie voorziet standaard in een zelfevaluatie op te stellen door het evaluatievoorwerp, die telkens bestaat uit een ex-postluik (terugblik) en een ex-anteluid (voortuitblik, i.e. ontwerp van strategisch plan/beleidsplan voor de komende periode). In de regelgeving die aan de basis ligt van de evaluaties van het VABB-SHW en van OJO is niet expliciet sprake van het opstellen van een zelfevaluatie, terwijl in het BOF-besluit (in artikel 22) wel expliciet gesteld wordt dat de universiteiten vijfjaarlijks een strategisch beleidsplan (m.b.t. het wetenschappelijk onderzoek in het algemeen en wat betreft de besteding van hun BOF-middelen in het bijzonder) moeten opstellen.

Conform de evaluatiepraktijk die het Departement EWI hanteert, zal aan de evaluatievoorwerpen gevraagd worden om een zelfevaluatie op te stellen. Volgende zelfevaluaties worden verwacht:

- Een toekomstvisie met betrekking tot de (verdere ontwikkeling en aanwending) van het VABB-SHW, op te stellen door het GP (onder meer op basis van een beperkte ex-postzelfevaluatie)⁵³.
- Een zelfevaluatie met betrekking tot BOF en OJO op te stellen door de universiteiten. De universiteiten kunnen hierbij voor zichzelf uitmaken of ze de zelfevaluatie van BOF en OJO afzonderlijk opstellen dan wel integreren in één document per verwacht luik van de zelfevaluatie⁵⁴.

Beide luiken van de zelfevaluaties worden bij voorkeur opgesteld in het Engels, aangezien ze ook ter beschikking zullen staan van de (panels van) experts. Indien dit niet mogelijk is, wordt telkens minstens een Engelstalige managementsamenvatting van (de delen van) de opgestelde zelfevaluatie verwacht.

1.2 Methodologieën

Voor elk van de evaluaties omschreven in de delen I, II en III werden de onderscheiden methodologieën bij elke evaluatie al opgesomd in de respectievelijke delen van dit document. Op een aantal vlakken blijft de inzet van mogelijke methodologieën nog open. Dit betreft onder meer de inzet van internationale experts bij de uitvoering van deze evaluaties. Enkel voor de evaluaties van VABB-SHW en BOF is de inzet van een panel van experts immers expliciet voorzien in de regelgeving. Door een gerichte inzet van experts zijn er wellicht mogelijkheden om de experts in elk van de evaluaties te betrekken en de evaluaties te verrijken, zonder een substantiële meerkost te veroorzaken.

⁵³ Zie Bijlage 1 voor de richtlijn die kan worden gehanteerd bij het opstellen van de verwachte zelfevaluatie.

⁵⁴ Zie Bijlage 2 voor de richtlijn die kan worden gehanteerd bij het opstellen van de verwachte zelfevaluatie.

Bij de inzet van de experts zijn er wel drie voorwaarden:

- Het panel dat wordt ingezet voor de evaluatie van VABB-SHW bevat:
 - een expert die betrokken was bij de vorige evaluatie van VABB-SHW (2012);
 - een expert die ook betrokken wordt bij de evaluatie van het BOF.
- Het panel dat wordt ingezet voor de evaluatie van het BOF bevat een expert die betrokken was bij de doorlichting die in 2010 werd uitgevoerd.

Zoals in deel III al werd aangegeven, wordt het aan de consultant overgelaten om over de inzet van de experts bij de evaluatie van OJO een onderbouwd voorstel te doen.

De samenstelling van de panels van experts zal gebeuren op basis van suggesties van zowel de dossierbehandelaars van de afdeling Onderzoek (BOF, OJO en VABB-SHW) als de afdeling Ondernemen en Innoveren (VABB-SHW), en van zowel de evaluatievoorwerpen als de externe consultant die voor de uitvoering van de evaluaties zal worden ingezet (zie ook deel 1.3). De uiteindelijke samenstelling van de panels dient te worden gevalideerd door de stuurgroep(en) die deze evaluaties zal/zullen begeleiden⁵⁵.

1.3 Procedure

Voor de uitvoering van de evaluatieopdracht zal een beroep worden gedaan op een externe consultant. De evaluatieopdracht zelf bestaat uit drie delen, die echter als één geheel zullen worden gegund en geplaatst. Er zijn een aantal redenen waarom voor deze aanpak wordt gekozen.

Een eerste reden is inhoudelijk en heeft betrekking op het feit dat de uitvoerder van elk van de delen zich een hoeveelheid beleidskennis moet eigen maken die een grote gemeenschappelijke basis bevat voor elk van de uit te voeren evaluaties. Inderdaad, zowel beleidsmatig als wat betreft regelgeving zijn elk van de evaluatievoorwerpen nauw met elkaar verbonden. Dit betekent dat zowel bij de voorbereiding van de uitvoering van de evaluatie als bij de eigenlijke uitvoering ervan op een hoger aggregatieniveau rekening kan worden gehouden met de onderlinge relaties tussen de evaluatievoorwerpen en met het beleid. Dit zou dan in principe moeten resulteren in een evaluatie die de specifieke evaluatievoorwerpen overstijgt en ook zal leiden tot conclusies en aanbevelingen op een hoger aggregatieniveau, aangezien resultaten uit de afzonderlijke evaluaties dan wel voortschrijdend inzicht bij de uitvoering ervan, kunnen worden aangewend bij de uitvoering van de andere delen, wat een verrijking kan betekenen. Dit laatste is niet mogelijk indien de evaluaties als afzonderlijke opdrachten zouden worden aanbesteed.

Een tweede reden heeft betrekking op de inzet van internationale experts. Door de verwevenheid tussen de verschillende evaluatievoorwerpen is het wellicht mogelijk om op basis van een gerichte en weloverwogen keuze van experts minder experts te moeten

⁵⁵ In de praktijk zal voor deze evaluatie één stuurgroep worden ingezet, aangezien de drie evaluaties als de drie delen van één aan te besteden evaluatieopdracht zullen worden ingekaderd.

inschakelen, dan het geval zou zijn mochten de evaluaties afzonderlijk worden aanbesteed.

Van de consultant wordt in dit kader ook verwacht dat hij de evaluatieluiken die hierboven werden geïdentificeerd op basis van eigen expertise/inzichten vertaalt naar een samenhangende set van evaluatievragen en deze aanwendt om de verwachte evaluatieresultaten te bekomen.

Behalve de zelfevaluaties dient de consultant alle hoger vermelde onderdelen van de evaluatie op zich te nemen. Hierbij dient de consultant ook in te staan voor de begeleiding en ondersteuning van de (panels van) experts die worden ingezet bij de uitvoering van bepaalde onderdelen van de evaluatieopdracht (zie infra).

De consultant zal bij de uitvoering van de evaluatieopdracht een beroep moeten doen op verschillende vormen van expertise en verder wordt verwacht dat hij diverse stakeholders raadpleegt (cf. infra).

Zoals hoger al aangegeven, omvat de voorgestelde procedure de aanbesteding van een overheidsopdracht voor de uitvoering van het geheel van bovenvermelde evaluatie aan één consultancyfirma, die de drie onderdelen van de opdracht zoals aangegeven in de delen I, II en III zal uitvoeren en dit in samenwerking met de samen te stellen panels van experts.

De panels worden ondersteund en begeleid door de consultant die op basis van zijn voorafgaandelijke analyses en bevindingen een concrete set van evaluatievragen voor elk panel uitwerkt en ook telkens een voorstel van programma opstelt.

1.4 Verwachte rapportering

Hoewel de evaluaties van het VABB-SHW, BOF en OJO als drie onderdelen van één overheidsopdracht zijn gebundeld en dit onder meer met het oog op verrijking en meer efficiëntie bij de uitvoering ervan (cf. deel 1.3), wordt per evaluatie een afzonderlijk rapport verwacht.

Wat de evaluaties van BOF en OJO betreft, worden er naast een globaal rapport ook een deelrapport per universiteit verwacht, waarbij ingegaan wordt op specifieke elementen per universiteit.

Wat de evaluatie van het VABB-SHW betreft, wordt verwacht dat in de rapportering ook wordt ingegaan op de ondersteuning die ECOOM biedt t.a.v. het VABB-SHW.

De rapporten van de ingezette (panels van) experts dienen te worden geïntegreerd in de rapportering van de consultant én als afzonderlijke bijlage bij die rapportering worden opgenomen.

2. Informeren van en communiceren met het voorwerp van de evaluatie en alle (betrokken) stakeholders (betreffende de uit te voeren evaluatie)

Er heeft een overleg plaatsgevonden met vertegenwoordigers van elk van de drie voorwerpen van evaluatie telkens over de geplande evaluatie. Bedoeling van het overleg is het toelichten van het plan van aanpak en verder feedback te vragen betreffende de voorgestelde timing en verwachte deliverables. Onderhavig plan van aanpak werd aangepast op basis van de gemaakte afspraken. Een overzicht van de gemaakte afspraken is opgenomen in punt 5 hierna.

3. Uitvoering en procedureel verloop van de evaluatie

Voor de uitvoering van de evaluatie zal o.m. een beroep worden gedaan op een consultant (cf. supra).

De consultant zal worden aangesteld via een aanbestedingsprocedure. Het is de bedoeling betreffende procedure zo snel mogelijk op te starten. De afdeling Strategie en Coördinatie (ASC) staat in voor het geheel van (de afhandeling van) de aanbestedingsprocedure van de opdracht van de consultant. Dit omvat zowel het voortraject, de eigenlijke aanbestedingsprocedure als de opvolging van de uitvoering van de opdracht.

Beschikbare documenten:

Volgende informatie zal ter beschikking worden gesteld aan de consultant, hetzij als bijlage bij het bestek, hetzij op de relevante website, hetzij elektronisch op te vragen bij het departement:

Voor het opstellen van de offerte:

- W&I-decreet.
- BOF-besluit en OJO-besluit.
- Beleidsbrieven en beleidsnota's (zie <https://www.vlaanderen.be/nl>, luik "Vlaamse Regering" of op de website van het Vlaams Parlement).
- Andere documenten vermeld in dit plan van aanpak die publiek beschikbaar zijn (zie links naar betreffende documenten).

Bij de plaatsing van de opdracht (of later):

- Beleidsplannen universiteiten betreffende BOF en jaarlijkse verantwoording ter zake.
- Jaarlijkse verantwoording universiteiten betreffende OJO.
- Verslaggeving betreffende het VABB-SHW.
- Toekomstvisie met betrekking tot het VABB-SHW opgesteld door het GP.

- Zelfevaluaties opgesteld door de universiteiten, telkens bestaande uit een ex-post- en ex-anteluik) en dit zowel met betrekking tot BOF als OJO.
- Voorgaande regelgeving betreffende BOF.

4. Gebruik en verspreiding van de resultaten van de evaluatie

Cf. de communicatiestrategie betreffende beleidsevaluaties (zie <http://www.ewi-vlaanderen.be/ewi/wat-doen-we/beleidsevaluatie>).

5. Afspraken gemaakt met de vertegenwoordigers van de voorwerpen van evaluatie na overleg

De bedoeling van het overleg is het (ontwerp van) plan van aanpak toe te lichten aan de respectievelijke voorwerpen van de evaluatie en verder om een aantal praktische afspraken te maken.

In dit geval werd het plan van aanpak toegelicht aan (vertegenwoordigers van) elk van de drie evaluatievoorwerpen afzonderlijk.

5.1 Overleg met vertegenwoordigers van VABB-SHW op 27 april 2017

Het (ontwerp van) plan van aanpak betreffende de evaluatie van het VABB-SHW werd op 27 april 2017 toegelicht aan het Bureau van het Gezaghebbende Panel⁵⁶. Het (ontwerp van) plan van aanpak werd daartoe d.d. 24.04.2017 aan het Bureau van het GP bezorgd⁵⁷. Op het overleg werd het volgende afgesproken:

1. De gevraagde ex-postzelfevaluatie en de toekomstvisie worden bij voorkeur opgesteld in het Engels, aangezien beiden ook overgemaakt zullen worden aan het panel van internationale experts. Indien deze documenten in het Nederlands worden opgesteld, dan moet er in ieder geval een Engelstalige samenvatting aan toegevoegd worden en dit met het oog op het plaatsbezoek door het panel.
2. Beide luiken van de gevraagde zelfevaluatie (i.e. ex-postluik en toekomstvisie) zullen door (het bureau van) het GP tegen eind september 2017 aan Sabine Borrey worden overgemaakt.
3. De verslaggeving met betrekking tot de werkzaamheden van het GP zullen aan het Departement EWI (Sabine Borrey) bezorgd worden zodat dit ter beschikking gesteld kan worden van de evaluatie.

⁵⁶ Aanwezigen (Bureau) GP: Steven Gillis (voorzitter), Marysa Demoor (plaatsvervangend voorzitter), Ortwin De Graef (lid), Serge Gutwirth (lid), Pol Ghesquière (voormalige voorzitter), Michel Tison (voormalig lid), Jean-Paul Van Bendegem (voormalig lid); aanwezigen ECOOM: Raf Guns; aanwezigen VLIR: Daniëlle Gilliot en Nele Robberechts; aanwezigen Dep. EWI: Sabine Borrey, Peter Viaene en Wim Winderickx.

⁵⁷ In het overgemaakte document waren de specifieke plannen van aanpak voor wat betreft de evaluaties van BOF en OJO niet opgenomen.

4. De vertegenwoordigers van VABB-SHW vragen zich af of de nieuwe samenstelling van het GP en het bureau van het GP als is goedgekeurd? De Vlaamse Regering heeft het ontwerpbesluit ter zake op 31 maart 2017 goedgekeurd. Sabine Borrey zal de relevante documenten bezorgen aan de administratieve ondersteuning van het VABB-SHW bij de VLIR.
5. Er wordt afgesproken dat het rapport van de vorige evaluatie bezorgd zal worden aan het bureau van het GP.
6. Voor het verder verloop van de evaluatie gelden als aanspreekpunten:
 - Ten behoeve van VABB-SHW: het bureau van het GP met Raf Guns (ECOOM) en Nele Robberechts (VLIR) in cc.
 - Bij het Departement EWI: Sabine Borrey (dossierbehandelaar voor deze evaluatie), met Wim Winderickx in cc.

5.2 Overleg met de onderzoekskoördinatoren op 19 april 2017

Het (ontwerp van) plan van aanpak betreffende de evaluatie van de Bijzondere Onderzoeksfondsen werd op 19 april 2017 toegelicht aan de onderzoekskoördinatoren van de Vlaamse universiteiten en dit in de rand van hun reguliere overleg binnen de werkgroep Onderzoek en Innovatie in de schoot van de VLIR⁵⁸. Het (ontwerp van) plan van aanpak werd daartoe ter plaatse aan betrokkenen bezorgd⁵⁹. Op het overleg werd het volgende afgesproken/nader toegelicht:

1. Het is belangrijk om een onderscheid te maken tussen de evaluatie van het BOF als (beleids)instrument en de evaluatie van het BOF op het niveau van de instellingen. Het eerste vindt op het niveau van het Vlaams WTI-beleid plaats, terwijl in het tweede geval sprake is van het beleid van de instellingen zelf. Het plan van aanpak voor deze evaluatie heeft betrekking op de evaluatie van het BOF vanuit deze twee perspectieven. In het plan van aanpak wordt dit verwoord als intern en extern perspectief.
Verder is het ook belangrijk om zich te realiseren dat het plan van aanpak nog verder zal verfijnd worden op basis van de invulling die de consultant die de evaluatie-opdracht zal uitvoeren eraan geeft.
2. (Beide delen van) De gevraagde zelfevaluatie (worden) wordt bij voorkeur opgesteld in het Engels, aangezien dit ook overgemaakt zal worden aan het panel van internationale experts. Indien deze documenten in het Nederlands worden opgesteld, dan moet er in ieder geval een Engelstalige samenvatting aan toegevoegd worden en dit met het oog op het plaatsbezoek door het panel.

⁵⁸ Aanwezigen: Jean-Michel Rigo (UHasselt, voorzitter), Liliane Schoofs (KU Leuven), Christelle Maeyaert (KU Leuven), Bart Nuttin (KU Leuven), Ronny Blust (UAntwerpen), Tim Engels (UAntwerpen), Dirk De Creamer (UGent), Ann Paters (UHasselt), Patrick Debooser (Vrije Universiteit Brussel), Mieke Gijsemans (Vrije Universiteit Brussel), Karin Vanderkerken (Vrije Universiteit Brussel), Daniëlle Gilliot (VLIR) en Nele Robberechts (VLIR); aanwezigen Dep. EWI: Sabine Borrey en Bram Vanthournout (waarnemer in de VLIR-werkgroep Onderzoek en Innovatie).

⁵⁹ In het overgemaakte document waren de specifieke plannen van aanpak voor wat betreft de evaluatie van VABB-SHW en van OJO niet opgenomen.

3. Er wordt afgesproken dat het ex-postluik van de zelfevaluatie tegen eind januari 2018 zal worden opgeleverd en het ex-anteluik tegen 31 maart 2018. Artikel 23 van het BOF-besluit stelt nl. dat de universiteitsbesturen uiterlijk op 31 maart van het eerste jaar waarop het strategisch beleidsplan van toepassing is, moeten indienen. Aangezien het ex-anteluik van de gevraagde zelfevaluatie in grote lijnen het opstellen van een dergelijk strategisch beleidsplan betreft, wordt deze datum aangenomen voor het indienen van dit ex-anteluik van de zelfevaluatie. Beide documenten moeten aan de dossierbeheerder voor deze evaluatie bij het Departement EWI⁶⁰ worden overgemaakt
4. De verwachte ex-ante-zelfevaluatie heeft een bredere scope dan de minimale elementen die het besluit voorschrijft voor het opstellen van het strategisch beleidsplan. Het staat de instellingen vrij om de ex-ante-zelfevaluatie te laten bestaan uit het formele beleidsplan (dat tegen 31 maart 2018 moet worden ingediend) en de andere gevraagde elementen (cf. Bijlage 2 bij dit plan van aanpak) afzonderlijk te beantwoorden/toe te lichten. De instellingen bepalen onderling of ze dit laatste elk afzonderlijk dan wel gezamenlijk opstellen.
5. De verwachtingen die het Departement EWI heeft met betrekking tot de zelfevaluatie zijn vooral inhoudelijk en zijn enerzijds verwoord in Bijlage 2 bij dit plan van aanpak, en anderzijds opgenomen in de bestaande voorschriften (cf. BOF-besluit wat betreft elementen van het onderzoeksbeleidsplan). Wat de opmaak en het volume van (beide luiken van) de zelfevaluatie betreft, zijn er geen specifieke verwachtingen. Er worden dan ook geen sjablonen ter beschikking gesteld dan wel richtlijnen gegeven omtrent het aantal pagina's voor beide luiken van de zelfevaluatie.
6. De afspraak onder punt 4 heeft tot gevolg dat de evaluatie van het BOF pas tegen eind juni 2018 zal kunnen worden afgerond.
7. De benchmark waarvan sprake in de geplande evaluatie (zie ook onderdelen 6.2, 6.3 en 7.2 van deel II) heeft betrekking op het BOF en de (samenstelling van de) BOF-sleutel als (beleids)instrument en niet op benchmarks met de instellingen zelf. Eventuele kwantitatieve vergelijkingen zullen dan ook op het geaggregeerde niveau gebeuren.
8. Rol consultant versus rol panel van experts: de taak van zowel de consultant als de panel(s) wordt in grote lijnen beschreven in het plan van aanpak (zie ook onderdeel 7.2 van deel II). De eindverantwoordelijkheid voor de (eind)rapportering over de evaluatie ligt wel bij de consultant (cf. onderdeel 1.4 van deel IV), maar er wordt bij die rapportering ook gebruik gemaakt van het panelrapport dat verder als bijlage bij het eindrapport van de consultant wordt opgenomen. De experts zijn uiteraard verantwoordelijk voor hun eigen rapport.

⁶⁰ Sabine Borrey, met Wim Winderickx in cc (als back-up dossierbeheerder voor deze evaluatie).

Wanneer de consultant wordt aangesteld, zal hij zijn aanpak nader toelichten op de eerste stuurgroepvergadering en zal ook duidelijk worden hoe het panel wordt ingezet.

9. De evaluaties van VABB-SHW, BOF en OJO zijn drie afzonderlijke evaluaties die moeten resulteren in drie afzonderlijke rapporteringen. Omwille van de verbintenissen tussen de drie evaluatie-onderwerpen en het feit dat de beleidscontext sterk gelijklopend is voor de drie onderwerpen, worden ze in één opdracht gebundeld. Dit laat toe om relevante inzichten of resultaten uit de evaluatie van het ene onderwerp aan te wenden in het andere.
10. De zelfevaluatie in het kader van VABB-SHW is in ieder geval van een andere aard dan beide andere, wat zich ook reflecteert in de afzonderlijke bijlagen bij het plan van aanpak. Voor BOF en OJO kunnen de instellingen zelf kiezen of zij dit in een afzonderlijk document doen. Voor OJO is er strikt genomen geen evaluatiepanel voorzien. Er worden wel verbindingen tussen de in te zetten panels voorzien (cf. onderdeel 1.2 van deel IV).
11. Het ontwerp van plan van aanpak werd aangepast conform de afspraken hierboven gemaakt.

5.3 Overleg met vertegenwoordigers van de doctoral schools op 21 februari 2017 en op 13 juni 2017

De evaluatiepraktijk en de algemene elementen betreffende de evaluatie van OJO werd op 21 februari 2017 aan de vertegenwoordigers van de doctoral schools toegelicht in de rand van het overleg van de VLIR-werkgroep Doctoral Schools. Het (ontwerp van) plan van aanpak betreffende de evaluatie van OJO werd op 13.06.2017 toegelicht aan deze vertegenwoordigers⁶¹. Het (ontwerp van) plan van aanpak werd daartoe d.d. 08.06.2017 aan de vertegenwoordigers van de doctoral schools bezorgd⁶². Op het overleg werd het volgende afgesproken:

1. Wat het opstellen van de zelfevaluatie betreft opteren de vertegenwoordigers van de doctoral schools om een aparte zelfevaluatie op te stellen (i.e. niet geïntegreerd in de zelfevaluatie die in het kader van de evaluatie van het BOF moet worden opgesteld).
2. De verwachte zelfevaluaties betreffen allebei een document dat de betrokkenen gezamenlijk zullen opstellen en dit in overleg met de onderzoeksadministraties van de betrokken instellingen. Daarnaast zal er ook per instelling een specifieke zelfevaluatie worden opgesteld.
3. De verwachte zelfevaluaties zullen in het Engels worden opgesteld.

⁶¹ Aanwezigen VLIR-werkgroep Doctoral Schools: Gerard Govers (KU Leuven, voorzitter), An Jansen (KU Leuven), Nele Bracke (UGent), Erik Matthysen, UAntwerpen, ondervoorzitter), Tim Engels (UAntwerpen), Sven Hendrix (UHasselt), Nele Nivelte (UHasselt), Karen François (Vrije Universiteit Brussel), Leo Van Grunsven (Vrije Universiteit Brussel), Hannelore De Grande (Vrije Universiteit Brussel), Daniëlle Gilliot (VLIR), Nele Robberechts (VLIR); aanwezigen Dep. EWI: Sabine Borrey en Truyken Ossenblok (waarnemer VLIR-werkgroep Doctoral Schools).

⁶² In het overgemaakte document waren de specifieke plannen van aanpak voor wat betreft de evaluatie van het VABB-SHW en BOF niet opgenomen.

4. De termijn die voor het opleveren van beide delen van de zelfevaluatie wordt afgesproken, is als volgt:
 - Ex-postluik zelfevaluatie: eind december 2017.
 - Ex-anteluid zelfevaluatie: januari – maart 2018. De effectieve datum moet nog worden afgesproken, maar in ieder geval niet later dan 31 maart 2018 (cf. evaluatie BOF).
5. De vertegenwoordigers van de doctoral schools zijn voorstander van de inzet van een internationaal panel van experts bij de evaluatie van OJO. Die mogelijkheid is nog opengelaten in het plan van aanpak en zal een element zijn bij de beoordeling van de ingediende offertes.
6. De rapportering in het kader van OJO gebeurt per academiejaar en het opnemen van 2011-2012 bij de beoordeling zoals nu voorgesteld in het plan van aanpak, dient wel met de nodige omzichtigheid te gebeuren omdat de financiering voor dat jaar pas in september van 2011 werd toegekend. Dit had een impact op de uitwerking van de (latere) maatregelen, al konden uit het werkjaar 2011-2012 wel een aantal lessen getrokken worden die geholpen hebben om de maatregelen vorm te geven. Het werkjaar 2011-2012 kan aldus beschouwd worden als een proefjaar dat zo veel mogelijk zal worden meegenomen in de evaluatie. De verwachte (ex-post)zelfevaluatie moet echter wel vanaf het academiejaar 2012-2013 starten.
7. Bij het opstellen van de zelfevaluatie dient al ingediende rapportering niet herhaald te worden. Deze rapportering hoeft ook niet vertaald te worden, mocht deze enkel ter beschikking zijn in het Nederlands. Informatie die interessant lijkt maar die geen deel uitmaakt van de reguliere rapportering kan bij de zelfevaluatie gevoegd worden.
8. De opgestelde zelfevaluaties zijn werkdocumenten en staan enkel ter beschikking van het evaluatieproces en worden overgemaakt aan de consultant en aan het panel. Met zowel de consultant als met het panel worden vertrouwelijkheidsovereenkomsten afgesloten.

Bijlage 1

Zelfevaluatie op te stellen door (het Bureau van) het Gezaghebbende Panel van het VABB-SHW

De evaluatiepraktijk die het Departement EWI hanteert, voorziet standaard in het opstellen van een zelfevaluatie door “het voorwerp van de evaluatie”. De zelfevaluatie bestaat in principe zowel uit een terugblik (ex-postluik van de zelfevaluatie) als een vooruitblik (ex-anteluik van de zelfevaluatie).

Aangezien de meeste (te evalueren) instellingen en/of beheerders van bepaalde projecten (in casu (het Bureau van) het Gezaghebbend Panel (GP) van het VABB-SHW) regelmatig rapporteren, is het dan ook de bedoeling om de verwachte zelfevaluatie op een zo hoog mogelijk aggregatieniveau te houden.

Wat het VABB-SHW betreft, is het gelet op de omvang van het initiatief, echter niet opportuun om een omstandige zelfevaluatie te vragen/verwachten. In dit geval wordt de verwachte zelfevaluatie dan ook beperkt tot de elementen die essentieel zijn voor de uitvoering van de evaluatie.

Om het opstellen van de zelfevaluatie door (het Bureau van) het GP te vergemakkelijken, werd een beperkte vragenlijst opgesteld. Het (Bureau van het) GP kan deze vragenlijst als richtsnoer hanteren om de verwachte zelfevaluatie op te stellen.

De uiteindelijke bedoeling is om (het Bureau van) het GP toe te laten een beperkte ex-postreflectie t.a.v. de afgelopen periode (periode 2012 t/m 2016/2017) op te stellen en op basis hiervan ook een aantal krachtlijnen uit te zetten voor de toekomst (vooruitblik; vanaf 2018 en minstens tot 2022).

Bij het opstellen van de gevraagde zelfevaluatie, kan - waar mogelijk en nuttig - altijd verwezen worden naar al bestaande documenten of beschikbare gegevens (uit jaarverslagen, op de website, andere rapportering, enz.). Het is NIET de bedoeling dergelijke informatie te reproduceren.

Om de verwachte zelfevaluatie op te stellen, kan (het Bureau van) het GP uitgaan van onderstaande richtlijnen/aandachtspunten en proberen om (minimaal) de hierna volgende reeks vragen te beantwoorden.

1. Inhoud van de ex-postzelfevaluatie (periode 2012⁶³-2016/2017)

De bedoeling is dat (het Bureau van) het GP probeert om volgende vragen te beantwoorden en deze antwoorden zo veel mogelijk onderbouwt met beschikbare gegevens:

Vorige evaluatie (2012)

- 1) Welke lessen heeft (het Bureau van) het GP getrokken uit de vorige evaluatie (2012) en op welke wijze werden deze getrokken lessen geoperationaliseerd? Aandachtspunten zijn onder meer:
 - De doorwerking (al of niet) van deze lessen in de regelgeving zelf.
 - De doorwerking (al of niet) van deze lessen in het inhoudelijk/wetenschappelijke beheer van de databank.
 - Het opnemen van nieuwe publicatietypes.
 - De rechtzettingsprocedure.
- 2) Hoe is de werking en governance geëvolueerd en dit i.h.b. t.o.v. de voorgaande periode (i.e. t/m 2012)? Aandachtspunten hierbij zijn onder meer:
 - De werkdruk/werklast voor (het Bureau van) het GP.
 - De administratieve ondersteuning die de VLIR aan het GP levert.
 - Het technisch/wetenschappelijke beheer/ondersteuning die ECOOM levert.
- 3) Kunnen er in relatie tot (de antwoorden op) beide voorgaande vragen aandachtspunten/verbeterpunten worden gemeld en zo ja, welke?

SWOT

- 4) Wat zijn volgens (het Bureau van) het GP de sterke/zwakke punten van zowel het VABB-SHW zelf, zijn activiteiten als de regelgeving en waarom? Hoe kunnen de zwaktes worden weggewerkt en de sterktes (beter) aangewend worden?
- 5) Welke aandachtspunten zijn er en welke verbeterpunten stelt (het Bureau van) het GP voor t.a.v. de huidige regelgeving (W&I-decreet, BOF-besluit) en waarom? Wat is hun oordeel over de praktische modaliteiten van de regelgeving (bv. in termen van administratieve opvolging, rapportering, praktische toepassing, enz.)?
- 6) Welke uitdagingen en opportuniteiten dienen er zich met betrekking tot het VABB-SHW aan en dit zowel in een regionale als internationale context? Hoe

⁶³ Het laatste jaar van de vorige evaluatieperiode wordt m.a.w. mee in rekening gebracht.

kunnen de uitdagingen worden omzeild en de opportuniteiten zo goed mogelijk worden benut?

2. Toekomstvisie met betrekking tot het VABB-SHW (periode 2018-2022)

Op basis van het ex-postgedeelte van de zelfevaluatie en rekening houdend met de huidige beleidscontext (zowel regionaal, nationaal als internationaal) enerzijds en de te verwachten evoluties in de beleidscontext anderzijds, is het de bedoeling dat (het Bureau van) het GP een toekomstvisie opstelt voor de periode 2018-2022 met betrekking tot het VABB-SHW.

Deze toekomstvisie is bedoeld om (het Bureau van) het GP de gelegenheid te geven om op een strategisch niveau na te denken over de mogelijkheden tot benutting en gebruik van het VABB-SHW en dit niet alleen in de regionale context maar ook en vooral vanuit internationaal perspectief. Aldus kan rekening gehouden worden met een aanbeveling uit de evaluatie 2012 waarbij gesteld werd dat het GP zich op een meer strategisch niveau om het VABB-SHW zou kunnen bekommeren, aangezien de meer operationele werkzaamheden met betrekking tot de ontwikkeling van het VABB-SHW op dat ogenblik achter de rug waren.

Om de toekomstvisie voor het VABB-SHW op te stellen, kan (het Bureau van) het GP uitgaan van onderstaande richtvragen en proberen om minstens de elementen/antwoorden die hierbij worden verwacht te verstrekken en deze ook te onderbouwen:

- 7) Geef uw visie wat betreft de toekomstige missie, strategische uitgangspunten en doelstellingen en operationele doelstellingen van het VABB-SHW.
- 8) Geef uw visie over welke rol het VABB-SHW in het huidige beleid op het vlak van Economie, Wetenschap en Innovatie zou kunnen spelen. Welke aanpassingen aan de regelgeving zouden het beleid in het algemeen en de rol van het VABB-SHW in het bijzonder ten goede kunnen komen en waarom?
- 9) Welke wijze van rapportering t.a.v. de Vlaamse overheid en welke opvolging en jaarlijkse beoordeling door de Vlaamse overheid ziet het GP eventueel als wenselijk/aangewezen?
- 10) Welke samenwerkingsverbanden met actoren in het veld worden strategisch belangrijk geacht en zijn al in het vooruitzicht gesteld? Welke synergiën met andere actoren in het veld zijn al dan niet aangewezen?

- 11) In welke mate zijn de middelen die nu ter beschikking staan aan om het VABB-SHW operationeel te houden voldoende om de noden te lenigen? Waarom (niet)?
- 12) Welke aanbevelingen zou het GP kunnen geven wat betreft de toekomstige inzet van het VABB-SHW en dit zowel algemeen als wat betreft t.a.v. de doelgroepen, de andere actoren, de overheid, enz.?
- 13) Zelfde vraag als voorgaande maar dan bekeken in functie van de (internationale) beleidscontext.
- 14) Welke opportuniteiten bieden de regionale, nationale en internationale (beleids)ontwikkelingen volgens het GP voor het VABB-SHW en waarom?
- 15) Welke uitdagingen stellen de regionale, nationale en internationale (beleids)ontwikkelingen volgens het GP voor het VABB-SHW en waarom?
- 16) Andere suggesties en opmerkingen wat betreft de toekomst?

De toekomstvisie geeft verder zo goed als mogelijk een antwoord op volgende vragen⁶⁴:

- 17) Maakt de toekomstvisie duidelijk hoe het VABB-SHW wordt ingeschakeld in de doelstellingen van het Vlaamse EWI-beleid in het algemeen en het WTI-beleid in het bijzonder?
- 18) Maakt de toekomstvisie duidelijk hoe het VABB-SHW wordt ingeschakeld in de doelstellingen van het (WTI)beleid op internationaal niveau (i.h.b. EU-niveau maar ook ruimer) en dit waar relevant?
- 19) Maakt de toekomstvisie duidelijk hoe het VABB-SHW wordt gepositioneerd in het veld van actoren (i.h.b. de Vlaamse) en wordt voldoende duidelijk gemaakt hoe en met welke andere actoren zal worden samengewerkt en waarom?
- 20) Komt de toekomstvisie tegemoet aan de gedetecteerde zwaktes, maakt het voldoende gebruik van de gedetecteerde sterktes?
- 21) Biedt de toekomstvisie een antwoord op de gedetecteerde bedreigingen en maakt het optimaal gebruik van de gedetecteerde kansen?

Documentatie minimaal toe te voegen als bijlagen (indien van toepassing)⁶⁵:

- (Jaar)verslagen ingediend ter verantwoording.
- Lopende, afgelopen en te verwachten samenwerkingsovereenkomsten.
- Gedetailleerd overzicht uitgevoerde activiteiten.
- Resultaten van bevragingen, enquêtes, analyses, evaluaties, impactmetingen, enz.

⁶⁴ Deze vragen zijn bedoeld als controlevragen om na te gaan of de toekomstvisie alle verwachte elementen bevat.

⁶⁵ En dit voor zover niet al bezorgd aan de bevoegde overheid en indien niet, bij voorkeur in digitale vorm.

Bijlage 2

Zelfevaluatie op te stellen door de universiteiten in het kader van de evaluatie van BOF en van OJO

De evaluatiepraktijk die het Departement EWI hanteert, voorziet standaard in het opstellen van een zelfevaluatie door “het voorwerp van de evaluatie”. De zelfevaluatie bestaat zowel uit een terugblik (ex-postluik van de zelfevaluatie) als een vooruitblik (ex-anteluik van de zelfevaluatie).

Aangezien de meeste (te evalueren) instellingen jaarlijks omstandig rapporteren, is het dan ook de bedoeling om de zelfevaluatie op een zo hoog mogelijk aggregatieniveau te houden. Dit geldt in het bijzonder voor de universiteiten.

Om het opstellen van de zelfevaluatie door elk van de universiteiten te vergemakkelijken, heeft het departement een richtlijn opgesteld die elk van de universiteiten kan hanteren om de verwachte zelfevaluatie te maken. Concreet wordt dus verwacht dat elke universiteit een coherente terugblik en vooruitblik probeert op te stellen en de richtlijn hierbij als hulpmiddel hanteert (cf. infra).

De uiteindelijke bedoeling is om elk van de universiteiten toe te laten een ex-postreflectie t.a.v. de afgelopen periode (periode 2013 t/m 2017⁶⁶) op te stellen en op basis hiervan ook een aantal krachtlijnen uit te zetten voor de toekomst (vooruitblik; vanaf 2018 en minstens tot 2022). Dit laatste heeft betrekking op het onderzoeksbeleid dat elke universiteit voor zichzelf voor die periode uitwerkt en dit rekening houdend met ALLE financieringsinstrumenten die de universiteit ter beschikking staan om dit onderzoeksbeleid (mee) vorm te geven.

In grote lijnen wordt met andere woorden verwacht dat elke universiteit haar onderzoeksbeleid voor de periode 2012/2013 t/m 2017 in het algemeen kritisch bekijkt en wat betreft BOF en OJO in het bijzonder. Hierbij dienen de besteding van de middelen aan bod te komen in functie van dit onderzoeksbeleid en verder wordt verwacht dat elke universiteit de relatie met de overhe(i)d(en) en zijn stakeholders/klanten/doelgroepen beoordeelt en duidt, de resultaten die de financiering door de overheid heeft opgeleverd, meedeelt en ten slotte de aanbevelingen die betreffende universiteit voor de toekomst (2018-2022) heeft, meegeeft.

Voor het opstellen van de zelfevaluatie wordt het aan de universiteiten overgelaten of ze een geïntegreerd document opstellen, dan wel BOF en OJO afzonderlijk behandelen. In ieder geval wordt met betrekking tot OJO ook een gemeenschappelijk document (zowel ex post als ex ante) verwacht dat handelt over de samenwerking die in dit verband conform de regelgeving is opgelegd.

⁶⁶ Waar mogelijk ook voor 2012 en eventueel 2011.

Bij het opstellen van de gevraagde zelfevaluatie, kan - waar mogelijk en nuttig - altijd verwezen worden naar al bestaande documenten of beschikbare gegevens (uit jaarverslagen, op de website, andere rapportering, enz.). Het is NIET de bedoeling dergelijke informatie te reproduceren.

Om de verwachte zelfevaluatie op te stellen, kan elke universiteit uitgaan van onderstaande richtlijn die is onderverdeeld in een aantal thema's. Deze thema's worden (soms) aangevuld met een aantal vragen die illustratief zijn ten aanzien van het thema in kwestie. Het is niet de bedoeling dat de opgestelde zelfevaluatie deze vragen vraag per vraag beantwoordt, maar wel om op basis van het beschreven thema en de (eventueel) onderliggende vragen in de finale documenten voldoende elementen aan te reiken om elk thema te onderbouwen en in te vullen.

1. Inhoud van de ex-postzelfevaluatie (periode 2012/2013⁶⁷-2017)

De bedoeling is dat de universiteiten proberen om volgende thema's in te vullen en zo veel mogelijk onderbouwen.

a) De vorige evaluatie

In dit deel wordt een reflectie verwacht op de vorige evaluatie die heeft plaatsgevonden (2010) wat betreft het onderzoeksbeleid en wat daaruit werd geleerd en ook geïmplementeerd (bv. in het onderzoeksbeleid voor de lopende periode). De conclusies en aanbevelingen uit de vorige evaluatie kunnen eventueel worden hernomen en aangeduid welke bruikbaar waren, welke niet en waarom.

b) (Aansluiting bij het) Beleid, doelbereiking, rol/positie en resultaten

In dit onderdeel wordt een toelichting verwacht bij het eigen onderzoeksbeleid met betrekking tot de beschouwde periode en hoe deze is/was ingebed/afgestemd op de beleidsdoelstellingen en dit zowel in de Vlaamse als de internationale context. Daarnaast dient te worden ingegaan op de mate waarin de doelstellingen al of niet werden gerealiseerd (of nog gerealiseerd zullen worden) en of en hoe werd bijgedragen tot de beleidsdoelstellingen. Ook de inzet van de beschikbare middelen dient hierbij aan bod te komen.

Inhoudelijk dient het thema onder meer in te gaan op de inzet van de middelen specifiek voor BOF en OJO, met daarbij aandacht voor de ventilatie van de middelen over de verschillende bestedingscategorieën (onder meer voorzien in de regelgeving) en rekening houdend met de minimale inzet die hierbij wordt verwacht en de resultaten die dit alles heeft opgeleverd. Bijzondere aandacht dient hierbij ook te gaan naar de andere financieringsinstrumenten waarover de universiteiten konden beschikken (i.h.b. de financiering vanuit het Departement Onderwijs en

⁶⁷ Waar mogelijk en nuttig ook vanaf 2011, bv. voor OJO.

Vorming, FWO-middelen, IOF- en interfacemiddelen, EU-middelen, enz.) en hoe al deze middelen gezamenlijk en geïntegreerd werden ingezet voor de realisatie van het onderzoeksbeleid van de universiteit en welke meerwaarde elk van deze middelen hierbij hebben geleverd. In het bijzonder wat BOF betreft, dient aangegeven te worden welke de onderzoekers via BOF-middelen of middelen toegevoegd aan het BOF (tenure-track, Methusalem) werden aangetrokken, en op basis van welke selectiecriteria, maar ook welke hefboomfunctie de BOF-middelen hebben vervuld bij het bekomen van andere onderzoeksmiddelen en welke strategie ter zake werd ontwikkeld en toegepast. De specifieke rol die de BOF-middelen hebben ingenomen in het onderzoeksbeleid van de universiteit dient ook te worden toegelicht en in het bijzonder wat de impact ervan betreft op zowel de faculteiten, onderzoeksgroepen als individuele onderzoekers. Elementen als de interne verdeling van deze middelen en de positionering van het BOF-kanaal ten opzicht van andere financieringskanalen en dit zowel beleidsmatig (universiteitsbeleid) als vanuit het oogpunt van de individuele onderzoeker, dienen hierbij aan bod te komen.

Wat OJO betreft dient in dit kader bijzondere aandacht te worden besteed aan de onderlinge samenwerking voor de realisatie van de doelstellingen en de resultaten die dit heeft opgeleverd, maar ook aan de (beleids)maatregelen die werden genomen betreffende de loopbaan van (alle) onderzoekers.

c) Organisatie, regelgeving en verantwoording

Sinds begin 2013 is de regelgeving met betrekking tot BOF veranderd en dit onder meer volgend op de evaluatie van 2010 en op basis van overleg met de universiteiten ter zake. Binnen dit thema is het dan ook de bedoeling om dieper in te gaan op de (gewenste en eventueel ongewenste) gevolgen die de regelgeving voor de universiteiten heeft gehad bij de uitwerking van hun eigen onderzoeksbeleid. Elementen die hierbij aan bod kunnen komen zijn de bewegingsvrijheid die de regelgeving bood bij het uitwerken van een eigen onderzoeksbeleid en bij de aanwending van de ter beschikking gestelde middelen, de wijze waarop de middelen werden ingezet ten behoeve van de loopbanen van onderzoekers, de aanwending en impact van de Methusalem- en tenure-trackfinanciering, enz.

Verder dient binnen dit thema ook de nodige aandacht te worden besteed aan de manier waarop het onderzoek wordt beheerd, de wijze waarop de onderzoekraden werden en de mechanismen die worden aangewend voor de verdeling van de onderzoeksmiddelen.

Specifiek met betrekking tot OJO dienen dezelfde elementen als hierboven met betrekking tot de regelgeving te worden bekeken en verder dient aandacht te gaan

naar de specifieke beheersmaatregelen ter zake en de onderlinge samenwerking die werd opgezet.

Binnen dit thema kan ook de wijze waarop onderzoeksmiddelen thans worden verdeeld (in het bijzonder BOF-sleutel, middelen voor OJO, maar ook de middelen bestemd voor IOF en interface) over de universiteiten kritisch worden bekeken met het oog op zowel beperkingen die de verdelingsmechanismen inhouden als de mogelijkheden die ze inherent hebben.

De wijze waarop de universiteiten momenteel verantwoording moeten afleggen met betrekking tot hun onderzoeksbeleid in het algemeen als wat betreft specifieke elementen ervan (BOF, OJO, IOF en interface, enz.) en dit zowel inhoudelijk/wetenschappelijk als financieel, is ook een aandachtspunt binnen dit thema.

d) SWOT

In dit onderdeel wordt verwacht dat de universiteiten voor zichzelf een SWOT (met betrekking tot hun onderzoeksbeleid) opstellen die vervolgens kan worden aangewend voor het uitwerken van hun onderzoeksbeleid voor de periode 2018-2022. In dit verband wordt zowel een globale SWOT verwacht als t.a.v. alle financieringsinstrumenten, met bijzondere aandacht voor BOF en OJO.

Bij het opstellen van de verwachte SWOT kunnen volgende vragen als richtinggevend worden beschouwd.

- 1) Wat zijn volgens de universiteiten de sterke/zwakke punten van zowel hun onderzoeksbeleid zelf, de activiteiten hierin als het (eventueel) ingezette instrumentarium en waarom?
- 2) Welke aandachtspunten zijn er en welke verbeterpunten stellen de universiteiten voor t.a.v. de huidige regelgeving (i.h.b. W&I-decreet, BOF- en OJO-besluit, andere regelgeving⁶⁸, enz.) in relatie tot hun onderzoeksbeleid en waarom? Wat is het oordeel van de universiteiten over de praktische modaliteiten van de regelgeving (bv. in termen van planning, bijsturing, administratieve opvolging, rapportering, praktische toepassing ervan, enz.)?
- 3) Welke conclusies trekken de universiteiten met betrekking tot de voorbije periode voor wat betreft de werking, de ontplooiende activiteiten en het (eventueel) ingezette instrumentarium en dit wat betreft hun onderzoeksbeleid?
- 4) Welke opportuniteiten/uitdagingen stellen er zich volgens de universiteiten wat betreft (de uitwerking/ontwikkeling van) hun onderzoeksbeleid, de activiteiten hierin en het (eventueel) ingezette instrumentarium en waarom?

⁶⁸ Bv. aangaande de jaarverslaggeving van de universiteiten.

5) Andere suggesties/opmerkingen betreffende de voorbije periode?

2. Inhoud van de ex-ante-zelfevaluatie (periode 2018-2022)

Conform het BOF-besluit dienen de universiteiten vijfjaarlijks een onderzoeksbeleidsplan op te stellen. Dit plan kan beschouwd worden als het ex-anteluid van de verwachte zelfevaluatie en heeft in principe betrekking op de periode 2018-2022.

Op basis van het ex-postgedeelte van de zelfevaluatie en rekening houdend met de huidige beleidscontext en regelgeving enerzijds en de te verwachten evoluties in de beleidscontext anderzijds, is het de bedoeling dat de universiteiten (een ontwerp van) onderzoeksbeleidsplan opstellen voor de periode 2018-2022.

Het (ontwerp van) onderzoeksbeleidsplan voor de periode 2018-2022 bevat minstens een missie, strategische doelstellingen, afstemming op beleidsdoelstellingen en regelgeving (Vlaams, internationaal en waar van toepassing), operationele doelstellingen (activiteiten), af te sluiten of bestaande samenwerkingsverbanden (o.a. met andere actoren in het veld), afstemming en synergie met andere actoren, en dit telkens met een verantwoording van de voorgestelde keuzes.

Gelet op het feit dat in 2018 een groot aantal (financierings)instrumenten voor onderzoek zullen worden geëvalueerd, wordt van de gelegenheid gebruik gemaakt om in het onderzoeksbeleidsplan ook in te gaan op elk van deze instrumenten en op de plaats en de rol die elk instrument inneemt in het eigen onderzoeksbeleid. Bovendien dient het onderzoeksbeleidsplan in het bijzonder wat OJO betreft ook voldoende aandacht te hebben voor onderlinge samenwerking. Deze elementen kunnen eventueel in een gezamenlijk onderzoeksbeleidsplan met gezamenlijke doelstellingen worden opgenomen. Het wordt aan de universiteiten zelf overgelaten om dit concreet in te vullen.

Het (ontwerp van) beleidsplan 2018-2022 dient minstens rekening te houden met een minimaal scenario (i.e. ongewijzigd beleid, wat overeenkomt met de bestending van de huidige financiële inbreng in termen van de toegekende subsidies) wat betreft verwachte inkomsten en overeenstemmende bestedingen.

Verder gaat het uit van de conclusies en aanbevelingen en van de SWOT die werden opgesteld op basis van het ex-postluid van de zelfevaluatie en geeft het aan hoe de zwakke/sterke punten kunnen worden weggewerkt/benut. Tevens gaat het uit van de ontwaarde opportuniteiten en uitdagingen en geeft het aan hoe deze maximaal kunnen worden benut/omzeild. In het bijzonder dienen hierbij zowel de regionale beleidscontext en -ontwikkelingen als de internationale beleidscontext en -ontwikkelingen in overweging te worden genomen.

Het (ontwerp van) onderzoeksbeleidsplan bevat naast bovenstaande elementen ook suggesties tot vereenvoudiging van de regelgeving, de rapportering en opvolging, de berekening van de verdeling van de beschikbare middelen, enz. Er wordt met andere woorden verwacht dat de universiteiten ook aanbevelingen formuleren t.a.v. de overheid betreffende het W&I-beleid in het algemeen en het instrumentarium gericht op onderzoek in het bijzonder. Hierbij dient ook de internationale context in overweging te worden genomen.

Het ontwerp van onderzoeksbeleidsplan dient verder ook alle elementen te bevatten die de huidige regelgeving voorschrijft.

Documentatie minimaal toe te voegen als bijlagen⁶⁹:

- (Jaar)verslagen ingediend ter verantwoording.
- Lopende, afgelopen en te verwachten samenwerkingsovereenkomsten.
- Gedetailleerd overzicht uitgevoerde activiteiten.
- Resultaten van bevestigingen, enquêtes, analyses, evaluaties, impactmetingen, enz.

⁶⁹ En dit voor zover niet al bezorgd aan de bevoegde overheid en indien niet, bij voorkeur in digitale vorm.

Bijlage 3

Omschrijving verwachte bijdrage van ECOOM aan de evaluatie van BOF

1. Situering

In het kader van de evaluatie van de Bijzondere Onderzoeksfondsen (BOF) (cf. artikel 69 van het BOF-besluit) is het onder meer de bedoeling dat de meerwaarde van die fondsen en hun bijdrage tot het Vlaamse onderzoeksbeleid worden bepaald.

Volgens het besluit heeft dit onder meer betrekking op de meerwaarde (van het BOF) voor het Vlaamse onderzoek in termen van:

- a. *De kwaliteit van de aangetrokken onderzoekers;*
- b. *De bijdragen van de onderzoekers aan het Vlaams onderzoekspotentieel.*

2. Het bepalen van de meerwaarde van het BOF voor het Vlaamse onderzoek

Om de elementen onder a en b hierboven te kunnen beoordelen, zullen verschillende methodes worden ingezet (zie het plan van aanpak voor de evaluatie van het BOF). Eén ervan is een bibliometrische benadering. Voor de uitvoering hiervan wordt beroep gedaan op ECOOM⁷⁰,

Andere methodes die zullen worden ingezet zijn meer kwalitatief van aard. Het betreft onder meer deskstudie (van de jaarverslaggeving van de universiteiten), interviews, beoordeling door een panel van experts⁷¹.

3. Aanwending van de FRIS-data

Op basis van de gegevens die in de FRIS-databank beschikbaar zijn (en die momenteel betrekking hebben op de periode 2008-2016) kan volgende selectie worden gemaakt:

Onderzoeksprojecten gelinkt aan BOF-financieringscodes

Onderzoekers verbonden aan eerder vermelde onderzoeksprojecten

Publicaties van betreffende onderzoekers

⁷⁰ Cf. plan van aanpak voor de evaluatie van BOF.

⁷¹ Cf. plan van aanpak voor de evaluatie van BOF.

M.a.w. er wordt een lijst gegenereerd met de publicatie-output van onderzoekers die sinds 2008 BOF-financiering hebben ontvangen.

4. Bibliometrische analyse

Op basis van het hoger vermelde overzicht van publicaties en de lijst van onderzoekers zal een bibliometrische analyse worden gemaakt (incl. citatie-impact-analyse, benchmark en samenwerkingen) over de instellingen heen en dit zowel globaal als per wetenschapsgebied. De specifieke analyses en publicatie- en citatie-analyses die worden verwacht van ECOOM, zijn opgenomen als bijlage 1 en 2.

Aangezien FRIS een dynamisch gegeven is, zal de uit te voeren analyse dan ook eerder een momentopname zijn, die wel een indicatie kan geven van de inzet van de BOF-middelen over de periode 2008-2016.

Om de verwachte analyse te kunnen doen, zal ECOOM kunnen beschikken over zowel hoger vermelde publicatielijst als de vermelde onderzoekers en dit conform de afspraak die hierover werd gemaakt in de schoot van de vergadering van de FRIS-werkgroep van 14/09/2017.

De aangeleverde set publicaties uit FRIS zal ook getoetst worden met de gevalideerde data die voor de berekening van de BOF-sleutel worden gebruikt en dit onder meer met het oog op het (mogelijk) aanvullen en uitzuiveren van de aangeleverde set. Feedback over mogelijke discrepanties tussen beide datasets zal aan het Departement EWI worden bezorgd en gedeeld worden met de instellingen en dit met het oog op kwaliteitsverbetering.

De data worden tegen eind oktober 2017 aan ECOOM worden bezorgd en dat de bibliometrische analyse wordt afgerond tegen eind februari 2018.

Bijlage 1 – opdracht aan ECOOM

De bedoeling is dat op basis van hogervermelde selectie (uit de FRIS-databank) een bibliometrische analyse wordt gemaakt en dit op een voldoende hoog aggregatieniveau. Met dit laatste wordt onder meer bedoeld dat een analyse verwacht wordt over alle betrokken instellingen (i.e. de universiteiten) heen en dus niet op het niveau van de individuele instelling. Daarnaast is het de bedoeling om alle beschikbare gegevens/databanken in de analyse te betrekken. Dit geldt in het bijzonder voor de gegevens beschikbaar in het VABB-SHW, maar ook bv. in Scopus. Het is met andere woorden geenszins de bedoeling om de analyse te beperken tot WoS⁷². Specifiek voor de

⁷² Noteer dat voor de citatie-analyse enkel de WoS-data kunnen worden gebruikt. De WoS-data zijn namelijk gevalideerd door de instellingen, wat niet het geval is voor de data in Scopus. De belangrijkste tijdschriften zitten echter in beide

VABB-SHW-data uit FRIS⁷³ die niet zijn opgenomen in WoS zal een afzonderlijke analyse worden gemaakt.

Voor de uitvoering van de verwachte bibliometrische analyse kan onder meer gekeken worden naar:

- Het bibliometrisch profiel van de geïdentificeerde (BOF)onderzoekers op basis van het aantal publicaties en het aantal citaties.
- Het aantal BOF-publicaties (i.e. verbonden aan de BOF-middelen en dit bv. via geïdentificeerde onderzoeker dan wel onderzoeksproject – cf. supra) in relatie tot:
 - De citatie-impact van deze publicaties.
 - Waar mogelijk en zinvol, de ranking van de tijdschriften waarin deze publicaties zijn verschenen. Bedoeling is om per wetenschapsdomein/discipline⁷⁴ een zicht te hebben op de ranking van de BOF-publicaties.
- De (totale) citatie-impact (waar zinvol en nuttig – cf. supra) van de BOF-publicaties en dit op basis van een aantal indicatoren (zie bijlage 2). De bedoeling is hierbij dat alle (BOF)publicaties worden bekeken en dit telkens over een relevant tijdsvenster, zonder dat er echter bepaalde streefwaarden moeten gehaald worden. Het is wel de bedoeling om deze BOF-publicaties te positioneren ten opzichte van de overige publicaties van de betrokken instellingen en ten opzichte van de wereldstandaard.

Er worden geen resultaten per instelling verwacht, maar wel een globale analyse om een zicht te krijgen op de meerwaarde van het BOF en de bijdrage tot het onderzoek op Vlaams niveau.

Bijlage 2: Citatie-indicatoren gebruikt door ECOOM

The first indicator is the *Mean Observed Citation Rate* (MOCR). MOCR is defined as the ratio of citation count (i.e., in a three-year citation window) to publication count. It reflects the factual citation impact of a country, region, etc.

Mean Expected Citation Rate (MECR). The expected citation rate of a single paper is defined as the average citation rate of all papers published in the same journal in the same year. Instead of the one-year citation window to publications of the two preceding years as used in the Journal Citation Report (JCR), a three-year citation window to one source year is used, as indicated above. For a set of papers assigned to a given country, region or institution in a given field or subfield, the indicator is the average of the

databanken, zodat er weinig tot geen verlies zal optreden door de analyse enkel op WoS uit te voeren. De data opgenomen in VABB-SHW laten dan weer geen internationale benchmark toe wat citatie-impact betreft, waardoor ook deze gegevens voor de vooropgestelde en dergelijke analyse minder bruikbaar zijn.

⁷³ En dus gelinkt aan BOF-financeeringscodes.

⁷⁴ Cf. bijlage opgenomen bij het BOF-besluit.

individual expected citation rates over the whole set. This indicator is used as an auxiliary measure.

The third indicator is the *Relative Citation Rate* (RCR). RCR is defined as the ratio of the Citation Rate per Publication to the Expected Citation Rate per Publication, that is, $RCR = MOCR/MECR$. This indicator measures whether the publications of a country or institution attract more or less citations than expected on the basis of the impact measures, i.e., the average citation rates of the journals in which they appeared. Since the citation rates of the papers are gauged against the standards set by the specific journals, it is largely insensitive to the big differences between the citation practices of the different science fields and subfields. It should be stressed again that in this study, a 3-year citation window to one source year is used for the calculation of both the numerator and denominator of RCR.

$RCR = 0$ corresponds to uncitedness. $RCR < 1$ means lower-than-average, $RCR > 1$ higher-than-average citation rate, $RCR = 1$ if the set of papers in question attracts just the number of citations expected on the basis of the average citation rate of the publishing journals. RCR has been introduced by *Schubert et al.* (1983), and largely been applied to comparative macro and meso studies since (e.g., *Braun et al.*, 1985).

The fourth indicator is the *Normalised Mean Citation Rate* (NMCR). NMCR is defined analogously to the RCR as the ratio of the Mean Observed Citation Rate to the weighted average of the mean citation rates called *Subject Mean Expected Citation Rate* (MECR_S). Since subject assignment is not unique, it has to be fractionated for each publication. This procedure guarantees additivity over subjects. This latter indicator is a second expected citation rate and is used as an auxiliary indicator here. In contrast to the RCR, NMCR gauges citation rates of the papers against the standards set by the specific subfields. In particular, we have $NMCR = MOCR/MECR_S$. Its neutral value is 1 and $NMCR > (<) 1$ indicates higher (lower)- than-average citation rate than expected on the basis of the average citation rate of the subfield. The NMCR indicator has been introduced by *Braun and Glänzel* (1990) in the context of measuring national publication strategy, and has been used along with RCR in quantitative studies of national, regional and institutional research assessment (*Glänzel et al.*, 2009).

Versions of these indicators are used also at CWTS in Leiden. In particular, MOCR coincides with *Citations per Paper* (CPP), a version of MECR is *Mean Journal Citation Score* (JCS_m), a version of RCR is called CPP/FCS_m at CWTS, *Mean Field Citation Score* (FCS_m) is a version of MECR_S and CPP/FCS_m is a version of NMCR (cf. *Moed et al.*, 1995).

In addition to these standard indicators we provide a more versatile, however also more complex, tool for measuring research performance as reflected by citation impact. The distribution of number and share of papers in so-called performance classes representing moderately and highly cited papers according to a four-class scheme of the self-adjusting method of Characteristic Scores and Scales (CSS) is compared with the expectation based

on the world standard. These scores and scales are obtained from iteratively truncating samples at their mean value and recalculating the mean of the truncated sample until the procedure is stopped or no new scores are generated. Usually three scores are sufficient, where the first one is identical to the mean value of the reference population. The resulting four classes are obtained by the intervals defined by adjoining scores (see Glänzel, 2007; Glänzel et al., 2014). This method is a real alternative to the application of percentiles, but has two important advantages: 1. CSS is not biased by ties in the underlying citation ranking and, 2. CSS scores are self-adjusting and thus not defined on arbitrary pre-set values. The four classes stand for 'poorly cited' (1), 'fairly cited' (2), 'remarkably cited' (3) and 'outstandingly cited' (4) papers. Papers in class 3 and 4 can be considered highly cited. CSS provides robust classes in terms of their insensitivity to publication year, citation windows and subject. Although CSS is not directly linked to percentiles, the standard distribution of papers over classes is about 70% (1), 21% (2), 6%–7% (3) and 2%–3% (4). The deviations of the institution's profile from the standard or from that of another institute provide a multifaceted picture of its citation impact. An institute's share in certain classes might be higher or lower than, or equal to the corresponding standard and its profile might thus follow the above-mentioned reference standard or be more or less polarised than the standard or more skewed towards poorly or highly cited papers, respectively. An institute might have more highly cited papers than expected and at the same time less poorly cited papers than expected, but it might also be the other way around and thus have both more poorly and highly cited papers than the reference standard.